

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FİKRİ MÜLKİYET ÜRÜNLERİNİN KORUNMASI AÇISINDAN
ARAŞTIRMA GELİŞTİRME SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Safiye Pınar USLU

Ankara-2025

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FİKRİ MÜLKİYET ÜRÜNLERİNİN KORUNMASI
AÇISINDAN ARAŞTIRMA GELİŞTİRME
SÖZLEŞMELERİ

Yüksek Lisans Tezi

Safiye Pınar USLU

Ankara-2025

KABUL VE ONAY

Safiye Pınar USLU tarafından hazırlanan “Fikri Mülkiyet Ürünlerinin Korunması Açısından Araştırma Geliştirme Sözleşmeleri” başlıklı bu çalışma, 08/04/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Özel Hukuk Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet M. KILIÇOĞLU (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet İSTEMİ (Üye-Danışman)

Prof. Dr. Cemal OĞUZ (Üye)

Prof. Dr. Şule TUZLUKAYA
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

...../...../.2025 Safiye Pınar USLU

ÖZ

USLU, Safiye Pınar. Fikri Mülkiyet Ürünlerinin Korunması Açısından Araştırma Geliştirme Sözleşmeleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2025.

Araştırma Geliştirme (AR-GE) Sözleşmelerine konu ar-ge faaliyeti, bilimsel ve teknolojik gelişmeyi sağlamak adına yapılan bilgi ve teknoloji üretim sürecidir. Bu faaliyeti gerçek veya tüzel kişiler, kendi bünyelerinde dışarıdan destek almaksızın yürütebilecekleri gibi bedel ödeyerek ya da iş birliği içerisine girerek dışarıdan da temin edebilmektedir.

Ar-ge ürün ve faaliyetlerinin dışarıdan temin edilerek ya da iş birliği içerisinde gerçekleştirilmesi halinde taraflar arasında Ar-ge sözleşmeleri düzenlenmektedir. Ar-ge Sözleşmeleri, bir tarafın yalnız bedel ödeme yükümlülüğü altında olduğu diğer tarafın ise ar-ge faaliyetini gerçekleştirdiği durumda Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri olarak adlandırılır. Ancak taraflar maliyet, uzmanlık ya da riskin paylaşılması gibi sebeplerle iş birliği içerisine girerek bu faaliyeti birlikte yürüttüklerinde Ar-ge işbirliği sözleşmeleri meydana gelmektedir. Bedelli Ar-Ge sözleşmelerinde, ar-ge faaliyetinin kendisi sonucun meydana gelmesinden daha önemli ise Ar-Ge vekalet sözleşmesi söz konusudur ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanır. Bedel ödeyen taraf için ar-ge faaliyetinin kendisinden ziyade meydana getirilmesi istenen ürünün teslimi önemliyse ve ürünün gerçekleşmesine neredeyse kesin gözle bakılıyorsa, bu bedelli sözleşme tipi de Ar-ge Sipariş Sözleşmesi olarak adlandırılır. Niteliğine uygun düştüğü ölçüde de eser sözleşmesi hükümleri uygulanır.

Ar-ge faaliyeti yeniliği amaçlayan, yaratıcı bir çaba olduğundan ar-ge faaliyeti ile pek çok fikri, sınai hak ve ticari sır elde edilir. Ar-ge faaliyeti ile en sık meydana gelen ürünler Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunan yazılım ürünleri, veri tabanları; Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında korunan patent, faydalı model ve tasarımlardır. Meydana gelen ticari sırlar ise her iki kanun kapsamında da düzenlenmemiş olduğundan bu kanunlarla düzenlenen özel koruma hükümleri yerine Türk Ticaret Kanunu Haksız Rekabet hükümleri ile genel olarak korunur.

Anahtar Sözcükler: Araştırma Geliştirme Sözleşmesi, AR-GE, Fikri Haklar, Sınai Haklar, Ticari Sır

ABSTRACT

USLU, Safiye Pınar. Research and Development Contracts in Terms of the Protection of Intellectual Property Rights, Master's Thesis, Ankara, 2025. The R&D activities subject to R&D Contracts refer to the process of knowledge and technology production carried out to achieve scientific and technological advancement. Such activities may be conducted by natural or legal persons internally without external support, or they may be procured externally through payment or collaboration.

In cases where R&D products and activities are procured externally or carried out in collaboration, R&D Contracts are concluded with the other party. If one party is solely obligated to make a payment while the other party undertakes the R&D activity, the contract is referred to as a Paid R&D Contract. However, if the parties collaborate to conduct the activity together for reasons such as cost-sharing, expertise, or risk distribution, an R&D Collaboration Agreement is formed.

In Paid R&D Contracts, if the primary focus is on conducting the R&D activity rather than achieving a specific outcome, the agreement is considered an R&D Agency Contract, and the provisions of agency contracts apply to the extent appropriate to its nature. Conversely, if the paying party prioritizes the delivery of the intended product over the R&D process itself, and if the realization of the product is almost certain, this type of paid contract is classified as an R&D Order Contract, to which the provisions of a contract for work apply, as appropriate.

Since R&D activities aim at innovation and involve creative efforts, they frequently lead to the acquisition of various intellectual and industrial property rights, as well as trade secrets. The most common outcomes of R&D activities include software products and databases protected under the Law on Intellectual and Artistic Works, as well as patents, utility models, and designs protected under the Industrial Property Law. However, trade secrets arising from R&D activities are not explicitly regulated under either law. Instead of special protection provisions stipulated by these laws, trade secrets are generally protected under the Unfair Competition provisions of the Turkish Commercial Code.

Keywords: Research and Development Agreement, R&D, Intellectual Property Rights, Industrial Property Rights, Trade Secret.

TEŞEKKÜR

“Fikri Mülkiyet Ürünlerinin Korunması Açısından Araştırma Geliştirme Sözleşmeleri” konulu yüksek lisans tezimin 08.04.2025 tarihinde Prof. Dr. Ahmet M. KILIÇOĞLU başkanlığında, değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Cemal OĞUZ ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet İSTEMİ tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu çalışmaya yaptıkları değerli katkıları ve kıymetli vakitlerini ayırdıkları için kendilerine en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmayı gerçekleştirebilmem için yardımlarını esirgemeyen ve yol gösteren kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet İSTEMİ’ye anlayışı ve eğitmenliği için de ayrıca çok teşekkür ederim.

Tez çalışmamda sık sık değindiğim fikri mülkiyet hukukuna ilişkin konularda ders aldığım ve bu alana ilgi duymamı sağlayan Prof. Dr. Sabih ARKAN ve Prof. Dr. Ahmet M. KILIÇOĞLU’na teşekkür ederim.

Ayrıca manevi destekleri için kıymetli arkadaşlarım; Ar. Gör. Berra BOYALI, Av. Aslı TOLUN, Av. Mehmet ÇETİN ve Simge AKYÜZ’e çok teşekkür ederim. Teknik hususlara ilişkin açıklamaları ve desteği için kardeşime de teşekkür ederim. Aklı ve geleceği aydınlık kadınlar olarak eriştiğimiz tüm imkanlar için Mustafa Kemal Atatürk’e teşekkür etmeyi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: AR-GE SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ	2
1.1.Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge)	2
1.2. Ar-Ge Sözleşmelerinin Tanımı.....	3
1.3. Ar-Ge Sözleşmesinin Özellikleri	5
1.4.Ar-Ge Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği.....	6
1.5. Ar-Ge Sözleşmesinin Konusu	7
1.6. Ar-Ge Sözleşmesinin Tarafları.....	8
BÖLÜM 2: AR-GE SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI	9
2.1. Ar-Ge Sözleşmelerinin Kurulması.....	9
2.2. Ar-Ge Sözleşmelerinde Şekil	9
2.3. Ar-Ge Sözleşmelerinde Gizlilik Şartı.....	10
BÖLÜM 3: AR-GE SÖZLEŞMESİ TÜRLERİ	12
3.1. Genel Olarak.....	12
3.2. Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesi.....	13
3.3. Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri	15
3.3.1. Ar-Ge sipariş sözleşmesi.....	15
3.3.2. Ar-Ge vekâlet sözleşmesi	16

BÖLÜM 4: AR-GE SÖZLEŞMELERİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI..... 17

4.1. Genel Olarak..... 17

4.2. Ar-Ge Sipariş Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri 17

4.2.1. Ar-Ge sipariş sözleşmesinde ar-ge faaliyetini gerçekleştiren tarafın yükümlülükleri..... 17

4.2.1.1. Ürün (eser) meydana getirme borcu..... 17

4.2.1.2. Ürünü (eseri) teslim borcu 18

4.2.1.3 Ürünü (eseri) sadakat ve özenle yapma borcu 19

4.2.1.4. Araç ve gereç sağlama yükümlülüğü 19

4.2.1.5. Malzeme sağlama yükümlülüğü 20

4.2.1.6. Genel ihbar (bildirim) yükümlülüğü 21

4.2.1.7. İşe zamanında başlama ve devam etme yükümlülüğü 21

4.2.1.8. Ayıba karşı tekeffül sorumluluğu 21

4.2.1.9. İş sahibinin ayıptan doğan hakları..... 22

4.2.1.9.1. Dönme hakkı 23

4.2.1.9.2. Bedelin indirilmesi 23

4.2.1.9.3. Ürünün bedelsiz onarılmasını isteme hakkı 24

4.2.1.9.4. Tazminat talep etme hakkı 24

4.2.2. Ar-ge sipariş sözleşmesini finanse eden tarafın yükümlülükleri..... 25

4.2.2.1. Genel Olarak 25

4.2.2.2. Bedel ödeme borcu..... 25

4.3. Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri 26

4.3.1. Ar-ge faaliyetini üstlenen vekilin yükümlülükleri..... 26

4.3.1.1. Ar-ge faaliyetini gerçekleştirme yükümlülüğü 26

4.3.1.2. Sadakat ve özen gösterme yükümlülüğü..... 27

4.3.1.3. Şahsen ifa borcu 28

4.3.1.4. Finanse edenin talimatına uygun olarak davranma yükümlülüğü..... 28

4.3.1.5. Hesap verme ve verilenleri iade etme borcu	29
4.3.2. Finanse eden tarafın yükümlülükleri.....	30
4.3.2.1. Ücret ödeme borcu	30
4.3.2.2. Ar-ge faaliyetini yükümlenen tarafından yapılan masrafları ödeme borcu.....	30
4.3.2.3. Ar-ge faaliyetini üstleneni borçtan kurtarma yükümlülüğü.....	31
4.3.2.4. Finanse eden taraf birden fazla ise tarafların müteselsil sorumluluğu	31
4.4. Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri ...	31
4.4.1. Taahhüdünü yerine getirme borcu	32
4.4.2. Kazanca ve zarara katılma.....	33
4.4.3. Rekabet etmeme yükümlülüğü.....	33
4.4.4. Denetleme (inceleme) hakkı	34
4.4.5. Gider, faiz ve ücret isteme hakkı.....	35
4.4.6. Ar-ge ortaklığının yönetimi	35
4.4.7. Sadakat ve özen yükümlülüğü.....	36
BÖLÜM 5: AR-GE FAALİYETLERİ NETİCESİNDE MEYDANA GELEN ÜRÜNLER ÜZERİNDEKİ MÜLKİYET HAKKI	38
5.1. Ar-Ge Sözleşmelerinde Mülkiyet Hakkı	38
5.1.1. Ar-ge sipariş sözleşmesinde mülkiyet hakkı.....	38
5.1.2. Ar-ge vekâlet sözleşmesinde mülkiyet hakkı	39
5.1.3 Ar-Ge işbirliği (ortaklık) sözleşmesinde mülkiyet hakkı	39
BÖLÜM 6: AR-GE ÜRÜNÜ ÜZERİNDEKİ FİKRİ VE SINAİ HAKLARA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER.....	41
6.1. Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler.....	41
6.1.1. Fikri haklara ilişkin uluslararası düzenlemeler.....	41
6.1.1.1. Bern sözleşmesi.....	41
6.1.1.2. Dünya fikri mülkiyet teşkilatı (WIPO) kuruluş anlaşması.....	42

6.1.1.3. Dünya telif hakları sözleşmesi	42
6.1.1.4. Roma sözleşmesi.....	42
6.1.1.5. WIPO telif hakları anlaşması	43
6.1.1.6. Dünya ticaret örgütü kuruluş anlaşması ve fikri mülkiyet haklarının ticari niteliklerine ilişkin anlaşma (TRIPS)	43
6.1.1.7. Avrupa birliğinde fikri haklarla ilgili direktifler (AB direktifleri).....	43
6.1.2. Fikri haklara ilişkin ulusal düzenlemeler	44
6.1.2.1. Fikir ve sanat eserleri kanunu (FSEK).....	44
6.1.3. Sınai haklara ilişkin uluslararası düzenlemeler	44
6.1.3.1. Patent işbirliği anlaşması (patent cooperation treaty)	44
6.1.3.2. Avrupa patent sözleşmesi (european patent convention).....	45
6.1.3.3. Tasarımların uluslararası tesciline ilişkin Lahey anlaşması.....	45
6.1.3.4. Mikroorganizmaların saklanmasına ilişkin Budapeşte anlaşması.....	45
6.1.3.5. Patentlerin uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin strasbourg anlaşması (Strasbourg agreement concerning the international patent classification)	46
6.1.3.6. Sınai mülkiyetin korunmasına ilişkin Paris sözleşmesi	46
6.1.3.7. Tasarımların sınıflandırılmasına ilişkin Locarno anlaşması	46
6.1.3.8. Patent kanunu anlaşması (patent law treaty).....	47
6.1.3.9. Dünya ticaret örgütü kuruluş anlaşması ve fikri mülkiyet haklarının ticari niteliklerine ilişkin anlaşma	47
6.1.4. Sınai haklara ilişkin ulusal düzenlemeler.....	47
6.1.4.1. Sınai mülkiyet kanunu (SMK)	47

BÖLÜM 7: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN ÜRÜNLER..... 49

7.1. Ar-ge Faaliyeti ile Meydana Gelen Ürünler..... 49

7.1.1. Ar-Ge faaliyeti ile meydana gelen fikri ürünler (haklar)..... 49

7.1.2 Ar-Ge faaliyeti ile meydana gelen sınai ürünler (haklar)

7.1.3. Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen ticari sırlar	50
BÖLÜM 8: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN FİKRİ HAKLARIN KORUNMASI	53
8.1. Fikri Hak Kavramı.....	53
8.2. Yazılım Ürünleri.....	53
8.2.1. Yazılım ürünlerinin korunması	54
8.3 Veri Tabanları	55
8.3.1. İşleme eser niteliğindeki veri tabanlarının korunması.....	57
8.3.2. Sui generis veri tabanlarının korunması	58
8.4. Fikri Hakların İhlali ve Hukuki Koruma	59
8.4.1. Tespit davası.....	59
8.4.2. Tecavüzün önlenmesi (men'i).....	59
8.4.3. Tecavüzün durdurulması (ref'i)	60
8.4.4. Maddi ve manevi tazminat davası.....	60
8.4.5. Kazancın iadesi.....	60
8.4.6. Hükmün ilanı.....	61
8.4.7. İhtiyati tedbir	61
8.4.8. Zamanaşımı.....	61
BÖLÜM 9: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN SINAI HAKLARIN KORUNMASI	63
9.1. Sınai Hak Kavramı.....	63
9.2. Sınai Hakların Tescili.....	65
9.3. Patent ve Faydalı Modeller	65
9.3.1. Patent ve faydalı modelin korunması	66
9.4. Tasarım.....	67
9.4.1. Tasarımların korunması.....	68
9.5. Sınai Hakların İhlali ve Hukuki Koruma	68

9.5.1. Tecavüzün tespiti	69
9.5.2. Tecavüzün önlenmesi (men'i).....	69
9.5.3. Tecavüzün durdurulması (ref'i)	69
9.5.4. Tecavüzün kaldırılması	70
9.5.5. Maddi, manevi tazminat ve yoksun kalınan kazanç	70
9.5.6. İtibar tazminatı	71
9.5.7. Zamanaşımı.....	72
9.5.8. İhtiyati tedbir	72
9.5.9. Hükümün ilanı.....	73

BÖLÜM 10: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN TİCARİ SIRLARIN KORUNMASI..... 74

10.1. Ticari Sır Kavramı 74

10.1.1 Ticari sırların korunması.....	75
10.1.2 Ticarî sırra ilişkin korumasının ortadan kalkması	77
10.1.2.1. Sırrın aleniyet kazanması.....	77
10.1.2.2. Tersine mühendislik ile ticari sırrın edinilmesi.....	78

10.2. Ticari Sırların İhlali ve Haksız Rekabet Hükümlerince Korunması 78

10.2.1. Tespit davası.....	80
10.2.2. Men (önleme) davası	80
10.2.3 Haksız rekabetin ortadan kaldırılması davası	81
10.2.4. Tazminat davası	81
10.2.5. Zamanaşımı	82
10.2.6. İhtiyati tedbir.....	82
10.2.7. Hükümün İlanı	82

BÖLÜM 11: AR-GE SÖZLEŞMELERİNİN SONA ERMESİ 84

11.1. Genel Olarak..... 84

11.2. Ar-Ge Sipariş Sözleşmesinin Sona Ermesi..... 84

11.2.1. Yaklaşık keşif bedelinin aşılması nedeni ile sona erme	84
11.2.2. Ar-Ge siparişini üstlenen tarafın zararını tamamen tazmin suretiyle fesih	86
11.2.3. Karşılıklı anlaşma ile ar-ge sözleşmesinin sona ermesi (ikale).....	87
11.2.4. İfa imkânsızlığı sebebi ile sözleşmenin sona ermesi	88
11.2.5. Ar-Ge siparişini üstlenen taraftan kaynaklanan ifa imkânsızlığı.....	88
11.2.6. İş sahibinden kaynaklanan ifa imkânsızlığı	89
11.3. Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	89
11.3.1. Ar-Ge vekâlet sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilmesi (azil ve istifa) .	89
11.3.2. Ar-Ge vekâlet sözleşmesinin kendiliğinden sona ermesi.....	90
11.4. Ar-Ge İşbirliği (Ortaklık) Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	91
11.4.1. Ar-Ge ortaklık sözleşmesinde öngörülen amacın gerçekleşmesi veya gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesi	91
11.4.2. Ar-Ge ortaklarından birinin ölümü.....	92
11.4.3. Ar-ge ortağının kısıtlanması	93
11.4.4. Ar-ge ortağının iflas etmesi	93
11.4.5. Ar-ge ortağının tasfiyedeki payının cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi	94
11.4.6. Ar-ge ortaklarının oy birliği ile karar vermesi	94
11.4.7. Ar-ge ortaklığı için kararlaştırılan sürenin bitmesi ile sona erme	94
11.4.8. Haklı sebebin varlığı halinde mahkeme kararı ile ar-ge ortaklığının feshi	95
11.4.9. Fesih ihbarı suretiyle ar-ge ortaklığının sona erdirilmesi	96
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA	101
TURNİTİN RAPORU.....	108
ÖZGEÇMİŞ.....	10

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ASKİ	: Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi
AB	: Avrupa Birliği
Bkz.	: Bakınız
E.	: Esas
EU	: European Union
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
IP	: Intellectual Property
IPC	: International Patent Classification
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük Orta Boy İşletme
m.	: madde
R.G.	: Resmî Gazete
S.	: Sayılı
s.	: sayfa
SMK	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanun
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
T.	: Tarih
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TRIPS	: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

WIPO :World Intellectual Property Organization (*Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü*)

GİRİŞ

Bilimsel ve teknolojik ilerleme, toplumların gelişmişlik düzeyi ve refahının artması için oldukça önemlidir. Mevcut sistemde rol alan işletmeler, teknoloji ve bilim yarışında öne geçmek için araştırma ve geliştirme (AR-GE) faaliyetlerine ivme kazandırmışlardır. Nesnelerin internetinden, makine öğrenmesine değin uzanan yeniliklere ulaşmak, geliştirmek ya da daha farklı ihtiyaçları keşfedip çözüm üretmek isteyen gerçek ya da tüzel kişiler, Ar-Ge çalışmalarına ciddi yatırımlar yapmaktadır. Ar-Ge faaliyeti ile bilimsel ve teknolojik yenilik getirebilecek fikri ve sınai haklar ile know-how gibi ticari sır niteliğindeki bilgilerin edinilmesi amaçlanmaktadır.

Gerçek ya da tüzel kişiler, ar-ge faaliyetini kendileri yürütebilecekleri gibi mal veya hizmeti dışarıdan satın almak suretiyle edinebilirler. Kimi zaman da maliyeti bölüşmek ya da diğer tarafın uzmanlığından yararlanmak gibi sebeplerle diğer işletmelerle birlikte Ar-Ge ortaklığı kurabilirler. Bu çalışma ile dışarıdan Ar-Ge hizmeti alan veya birlikte Ar-Ge faaliyeti yürütmeyi üstlenen işletmelerin düzenlediği sözleşmeler ele alınacaktır. Bu sebeple kendi bünyelerinde çalışan kişiler tarafından gerçekleştirilen Ar-Ge faaliyetleri ve çalışan buluşları kapsam dışında bırakılmıştır.

Ar-ge sözleşmeleri, taraflardan birinin yalnız bedel ödeme yükümlülüğü altında olduğu Bedelli Ar-Ge Sözleşmesi ve tarafların ar-ge faaliyetini birlikte yürüttükleri Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesi olarak temelde ikiye ayrılır. Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri ise ar-ge faaliyetinin önem arz ettiği Ar-ge Vekalet, ar-ge ürününün tesliminin önem arz ettiği Ar-Ge Sipariş Sözleşmesi olarak sınıflandırılır. Uygulamada meydana gelen karışıklıkları gidermek adına öncelikle Borçlar Kanunu kapsamında ar-ge sözleşmelerinin hukuki niteliği, kurulması, taraflarının yükümlülükleri ve ar-ge sözleşmelerinin sona ermesi incelenmiştir.

Daha sonraki bölümlerde ise; bilimsel ve teknolojik yeniliği amaçlayan ar-ge faaliyeti ile meydana gelen fikri, sınai haklar ile ticari sırlara yer verilmiştir. Ar-ge faaliyeti ile en sık meydana gelen ürünler; bilgisayar programları, veri tabanları, patentler, faydalı modeller ve ticari sır niteliğinde olan Know-How'lardır. Bu kapsamda meydana gelen ürünlerin fikri mülkiyet hukukunda korunmaları incelenmiştir. Ticari sırlar ise fikri mülkiyet hukuku kapsamında korunmaz. Kişilik hakları ve haksız rekabet hükümlerince korunmaları mümkün olup bu çalışma ile haksız rekabet hükümlerince korunması değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1: AR-GE SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, ÖZELLİKLERİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

1.1.Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge)

Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge); teknoloji, endüstri, savunma sanayi ve ilaç sektörü gibi yüksek teknolojlili sektörlerde büyümenin ve rekabetin temelidir¹. Bu sebeple şirketler bünyelerinde Ar-Ge'ye adanmış departmanlar kurmakta ve bu faaliyete önemli miktarda sermaye ayırmaktadır.

Gerçek ya da tüzel kişiler bu faaliyeti, gerekli uzmanlığa sahip olmadıklarından ya da riski ve maliyeti paylaşmak için dışarıdan temin edebilir. Tüm sektör ve endüstrilerde faaliyet gösteren şirketler de dahil olmak üzere gerçek ve tüzel kişiler ar-ge faaliyeti gerçekleştirmektedirler. Tüm bu aktörlerin ar-ge faaliyeti yürütme amaçları; ürün ve hizmetlerde iyileşme sağlamak, yeni mal ve hizmetlerin geliştirilmesi yoluyla ekonomik büyüme hedeflerini gerçekleştirmektir. İlaç ve yazılım/teknoloji şirketleri en çok ar-ge faaliyeti yürüten kurumlar arasındadır².

Gerçek ve tüzel kişiler; rakip olsalar dahi bir araya gelerek, ortaklaşa ar-ge faaliyeti yürütmeyi seçebilirler. Bu iş birliklerinde, taraflar kaynaklarını birleştirmekte ve bilgilerini paylaşabilmektedir. Taraflar yenilikçi ürünler veya teknolojiler geliştirmek üzere de projelerde iş birliği yapabilmektedir. Bu iş birliği, özellikle yüksek maliyetli ve belirsiz gelişim süreçlerinin söz konusu olduğu ilaç, savunma sanayii veya teknoloji gibi endüstrilerde, Ar-Ge ile ilgili riskleri ve maliyetleri paylaşmak adına faydalı olabilmektedir³.

Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) sözleşmesinin konusunu oluşturan Ar-Ge faaliyeti, 5746 s Kanun'da belirtildiği üzere, insan ve toplumun bilgi dağarcığının artırılması adına bilimsel ve teknolojik gelişmeyi amaçlamaktadır. Ar-Ge faaliyetleri, bilimsel ve teknolojik gelişmenin sağlanmasına yönelik olarak, mevcut bilgi birikimini artırmayı veya yeni bilgi üretimini hedefleyen; özgün, yaratıcı, deneysel nitelikteki sistematik çalışmalardır. Bu faaliyetler, bilimsel ve teknolojik belirsizlikleri

¹ Aydan Kayserili ve Mithat Kıyak, İlaç Sektöründe Ar-Ge Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi, *J. Fac. Pharm. Ankara / Ankara Ecz. Fak. Derg.*, 43(3): 239-258, 2019, 240.

² <https://www.investopedia.com/terms/r/randd.asp> E.T. 13.12.2024.

³ EC European IPR Helpdesk "Your Guide to IP and Contracts", 41.

<https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/system/files/2021-02/EU-IPR-Guide-IP-and-Contracts%283%29.pdf> E.T.- 27.11.2024; Mahmut Bölükbaş, Türk Savunma Sanayii Arge Projelerinin Arge Yönetimi Açısından İncelenmesi, T.C. Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, (İstanbul: 2013), 9.

gidermeye yönelik araştırmaları, çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda ürün, süreç, sistem veya uygulama geliştirme çalışmalarını kapsar. Ar-Ge, yalnızca mevcut teknolojilerin iyileştirilmesiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda yeni teknolojilerin, yöntemlerin veya yaklaşımların tasarımı ve geliştirilmesine de yöneliktir.

EU 2023/1066 sayılı Tüzükte Ar-Ge faaliyeti ürünler, teknolojiler veya süreçlere ilişkin bilgi edinmeye yönelik çalışmalar; teorik analizler, sistematik araştırmalar veya deneyler yapma; deneysel ve gösterim amaçlı üretim, teknik testler; gösterim ölçeğine kadar gerekli tesislerin kurulması ve elde edilen sonuçlara ilişkin fikri mülkiyet haklarının alınması şeklinde tanımlanmaktadır⁴.

Her iki tanımdan da anlaşılacağı üzere ar-ge çalışmaları, bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi amaçlayan, bu amaca ulaşmak için sistematik yöntemlerin kullanıldığı, yaratıcılığın ve yeniliğin ön planda olduğu çalışmalardır⁵. Bu faaliyete günümüz teknoloji, sanayi, ilaç ve savunma şirketleri oldukça büyük yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlarla; kârın maksimize edilmesi, ürünlerinin kalite ve nitelik bakımından geliştirilmesi, farklılaştırılması amaçlanmaktadır. Özel sektör ve kamu sektörü, bu ar-Ge yatırımlarını gerçekleştirirken çeşitli iş birliklerine başvurmaktadır. Bu iş birlikleri neticesinde ortaya çıkan ürün üzerinde meydana gelen hakların taraflarca paylaşılması, tarafların birbirlerine karşı hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi adına Ar-Ge Sözleşmeleri düzenlenmektedir.

1.2. Ar-Ge Sözleşmelerinin Tanımı

Ar-ge Sözleşmeleri, BADUR ve DOĐAN⁶ tarafından “... *bilimsel ve teknolojik gelişme sağlayan çalışmalar ile insan ve toplumun bilgi dağarcılığının artırılması ve bunun sonucu bilimsel ve teknolojik gelişme sağlanması amacını taşıyan ve kendine özgü yapısı olan tam iki tarafa borç yükleyen, isimsiz sözleşmeler*” olarak tanımlanmıştır⁷.

⁴ Commission Regulation (EU) 2023/1066 Of 1 June 2023 On The Application Of Article 101(3) Of The Treaty On The Functioning Of The European Union To Certain Categories Of Research And Development Agreements, Article 1/3, <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1066/oj> E.T. 25.12.2024

⁵ Emel Badur, Gülmelihat Doğan. “*Fikri Haklar Açısından Araştırma Geliştirme Sözleşmeleri*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXVI. S. 3 (2022), 80; Sema Çörtoğlu. “*Milletlerarası Özel Hukukta Araştırma- Geliştirme Sözleşmeleri*”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, 9 (3), 2009, 98; Kemal Erdoğan, Araştırma Geliştirme Sözleşmesi, (Konya: Adalet, 2022), 161; Faruk Divarçı, Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) Sözleşmeleri, (İstanbul: Yetkin Yayınları 2021), xiii.

⁶Badur ve Doğan, 80.

⁷ Badur ve Doğan, 80.

Bir başka tanımlamaya göre ise ar-ge sözleşmeleri, araştırmacının bilimsel ve teknik bilgi dağarcığını genişletme ve yeni uygulama alanları keşfetme amacıyla sistematik ve yaratıcı bir çalışma yürütmeyi üstlendiği sözleşmelerdir⁸.

Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge) Sözleşmeleri ekonomik hayatta gelişen iş bölümünün bir sonucu olarak; gerçek kişiler, işletmeler, üniversiteler, kamu tüzel kişileri ya da özel şirketler tarafından düzenlenebilmektedir⁹. Ar-ge faaliyetlerinin son zamanda oldukça ivme kazanmasının nedenleri, şirketlerin rekabet baskısı altında daha düşük maliyete ürün üretmek için yeni yöntemler arayışı ve değişen tüketici ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik farklı ürünlerin geliştirilmesi ihtiyacıdır¹⁰.

Ar-Ge Sözleşmeleri ile, bilimsel ve teknolojik gelişme sağlamak adına mevcut bir ürünün geliştirilmesi ya da yeni bir ürünün elde edilmesi amaçlanmaktadır¹¹. Bu itibarla, Ar-Ge sözleşmelerin ifası sırasında veya sonucunda yeni bir fikri mülkiyet hakkına konu prototip, patent, know-how, tasarım vb. ürünün oluşması mümkündür.

Ar-Ge sözleşmeleri, gerçek ya da tüzel kişilerin kaynak sağlamak suretiyle bir başka gerçek ya da tüzel kişinin ar-ge faaliyetini yürütmesi adına düzenlenebilir. Gerçek ya da tüzel kişilerin bu Ar-Ge faaliyetini başka bir kurum ya da uzmana yaptırması; diğer tarafın uzmanlığına erişim sağlamak, gelişmiş tesislerinden yararlanmak veya kendi içindeki ar-ge maliyetlerini azaltmak gibi nedenlere dayanabilmektedir. Ar-Ge Sözleşmelerinin sonucunda çoğunlukla daha önce edinilmeyen bir bilgi, know-how ya da patent gibi fikri açıdan önem arz eden ürünler meydana gelmektedir¹². Ancak bu durum ar-ge faaliyetlerinin her daim başarı ile sonuçlandığı anlamını da taşımaz¹³. Taraflar ar-ge faaliyeti gerçekleştirmek adına bir araya gelseler de kimi zaman sözleşme konusu faaliyet olumlu sonuçlanmamakta ve ortaya istenen ürün çıkarılamamaktadır. Bu durum ise Ar-Ge Sözleşmesinin bilinmezlik barındıran ve risk taşıyan yönünü ortaya koyar.

Ar-ge faaliyeti sonucunda ortaya maddi bir ürün çıkma durumu söz konusu olsa da sözleşmenin konusunu bu maddi üründen ziyade, ortaya çıkarılan yeni bir bilgi ve teknoloji oluşturduğundan; yeni bilgi ve teknolojilerin elde edilmesi uğruna

⁸ Fatma Dilek Kabukçuoğlu, Danışmanlık Sözleşmesi, s. 92-93.

⁹ Çörtoğlu, "Milletlerarası Özel Hukukta Araştırma- Geliştirme Sözleşmeleri", 98.

¹⁰ Coşkun Aliyazıcıoğlu. Teknoloji Transferine Yönelik Araştırma Geliştirme Faaliyetleri, Muğla 1998.

¹¹ Badur ve Doğan, 80.

¹² Divarçı, 74.

¹³ Divarçı, 162.

çalışmalar yapılması, Ar-Ge Sözleşmelerinin karakteristik özelliğidir¹⁴. Bu itibarla arge faaliyetinin daha çok fikri bir çaba olduğunu söylemek mümkündür.

1.3. Ar-Ge Sözleşmesinin Özellikleri

Ar-Ge sözleşmeleri, tarafların birbirine uygun irade beyanları ile kurulan borç yükleyen rızai sözleşmelerdir. Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesi ve Bedelli Ar-Ge Sözleşmelerini ayrı ayrı değerlendirmek daha doğru olacaktır¹⁵. Bedelli Ar-Ge Sözleşmelerinde bir taraf yalnız bedel ödeme borcu altına girerken, diğer taraf Ar-Ge faaliyetini üstlenir. İşbirliği Ar-Ge sözleşmesinde ise her iki taraf da Ar-Ge faaliyetini gerçekleştirmeyi birlikte üstlenmektedir. Adi ortaklık sözleşmesi hükümlerinin uygulandığı Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmelerinin karşılıklı olup olmadığı hususunda tam bir görüş birliği yoktur.

Öğretideki bir görüşe göre; adi ortaklık sözleşmesinde tarafların edimleri birbirinin karşılığı olmaktan ziyade Ar-Ge faaliyetinin bütününe hizmet etmektedir. Taraflar esasen bu faaliyet sonucunda ortaya çıkan üründen menfaat sağlamayı amaçlamaktadır¹⁶. Bu nedenle, edimin ifası karşılığında diğer tarafın doğrudan bir menfaat elde etmemesi sebebiyle sözleşmede karşılıklılık ilişkisinin bulunmadığı ileri sürülmektedir. Bu görüşü benimseyen yazarlara göre, karşılıklılık ilişkisinin bulunmaması nedeniyle edimini ifa etmeyen tarafa karşı ödemezlik def'i ileri sürülmesi de mümkün değildir¹⁷. Ancak, adi ortaklık sözleşmelerinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olması sebebi ile TBK m.97'de düzenlenen ödemezlik def'i gibi hususların ileri sürülebileceğine dair görüşler de vardır¹⁸.

Bedelli Ar-Ge sözleşmelerinde ise; bir taraf finansal kaynak sağlarken, diğer taraf Ar-Ge faaliyetini gerçekleştirmeyi üstlenir. Bedelli Ar-Ge Sözleşmelerinin, Ar-ge Vekâlet sözleşmesi ve Ar-ge Sipariş sözleşmesi olarak ayrıldığı belirtilmiştir¹⁹. Her iki sözleşme tipinde de bir taraf Ar-Ge çalışmasını finanse eder ve diğer taraf da Ar-Ge faaliyetini yürütür. Bedelli Ar-Ge sözleşmelerinde her iki taraf da menfaatini karşı tarafın yerine getireceği edimden sağladığından, tarafların borçları birbirinin

¹⁴ Kabukçuoğlu, Danışmanlık Sözleşmesi, 93.

¹⁵ Divarçı, s. 39.

¹⁶ Barlas, 127-128.

¹⁷ Barlas, 127-128.

¹⁸ Kılıçoğlu tarafından adi ortaklık sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olduğundan bahisle, TBK m.97 ve TBK m.123-126'da düzenlenen hükümlerin uygulama alanı bulacağı belirtilmiştir. Bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Turhan, 2023), 739.

¹⁹ Bkz. Ar-ge Sözleşmesi Türleri, 14

karşılığını oluşturur. Bu sebeple ödemezlik def'inin ileri sürülebilir. Bilindiği üzere ödemezlik def'i ileri sürebilmenin koşullarından biri de TBK m. 97-98'den anlaşılacağı üzere karşılıklı iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olmasıdır²⁰.

1.4.Ar-Ge Sözleşmelerinin Hukuki Niteliği

Tarafların sözleşme özgürlüğü temel dayanağını Anayasa m. 48'den almakla birlikte, TBK m.26'da da ayrıca düzenlenmiştir. Bu itibarla sözleşme özgürlüğü kapsamında taraflar ihtiyaca yönelik olarak diledikleri şekil ve tipte sözleşme yapabilir. Ar-Ge sözleşmeleri kanunda düzenlenmemiş olmakla birlikte bir sözleşmenin isminin yalnız zikredilmiş olması da esaslı unsurları düzenlenmediği takdirde, o sözleşmenin isimli sözleşme sayılması için yeterli değildir. Bu sebeple, Ar-Ge sözleşmeleri isimsiz sözleşmeler bağlamında değerlendirilmektedir²¹. İsimsiz sözleşmeler kendi aralarında karma, "sui generis" ve bileşik sözleşmeler olarak üçe ayrılmaktadır.

Ar-ge sözleşmeleri, kanunda açıkça düzenlenen sözleşmelerin bağımsız niteliklerini korumaması ve kendine özgü özellikler barındırması sebebi ile "sui generis" sözleşme olarak nitelendirilir²². Ar-Ge sözleşmeleri birden fazla sözleşmeye ait unsuru kolayca barındırabildiğinden ve gerçek anlamda yeni oluşumlar gösteren kendine özgü sözleşmeler olduğundan "sui generis" olarak nitelendirmek isabetlidir²³.

Borçlar Kanunu dışında ismi anılmakla yetinilmiş tam anlamıyla unsurları ortaya konmamış ya da bazı unsurları sınırlı olarak ele alınmış sözleşmeler de kendine özgü (sui generis) sözleşmeler olabilmektedir²⁴. Ar-Ge Sözleşmeleri, kanunda açıkça düzenlenen ortaklık, vekâlet, eser sözleşmeleri gibi sözleşmelerin özelliklerini kısmen

²⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Turhan Kitabevi 2024), 757.

²¹ Divarcı, 36; Saibe Oktay, "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", *İHFM*, 1996, Cilt. LV, 263; İsmail Erbay, *Know How Sözleşmesi*, (Ankara: Yetkin, 2002), 144; Sema Çörtoğlu, *Teknoloji Transfer Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafı*, (Ankara: Yetkin, 2013), 86; Kemal Erdoğan, *Araştırma Geliştirme Sözleşmesi*, (Konya: Adalet, 2022), 135; Badur ve Doğan, 83; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022), 4.

²² Çağlar Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, (Ankara: Seçkin, 2015), 113; Çörtoğlu, *Teknoloji Transfer Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafı*, 100; Saibe Oktay, "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", *İHFM*, 1996, Cilt. 55, s. 264; Erbay, s. 144 vd.; Divarcı, 48-50; Erbay, *Know How Sözleşmesi*, 144.

²³ Erbay, *Know How Sözleşmesi*, 144.

²⁴ Erkan Küçükgüngör ve Şebnem Akipek, *Sözleşmeler Rehberi*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2000), 22; Gümüş, 8.

de olsa içeriğinde barındırmaktadır ancak kanunda açıkça düzenlenmediğinden isimsiz bir sözleşmedir²⁵.

Kendine özgü sözleşmelere uygulanacak hükümler kanunda açıkça düzenlenmediğinden, bu tür sözleşmelere ilişkin uyuşmazlıklar dürüstlük kuralı ve iş ilişkilerinde geçerli teamüller çerçevesinde çözümlenmektedir. Ayrıca, kanunda doğrudan düzenlenmemiş olmakla birlikte, benzer nitelikte unsurlar içeren sözleşmelere kıyasen, mevcut yasal düzenlemelerde yer alan hükümlerin uygulanması da mümkün olabilmektedir.²⁶ Örneğin; daha kısa süre şarj edilerek daha uzun süre kullanım olanağı sağlayan elektrikli araç bataryalarının geliştirip ilk aşamada 500 adet bataryanın elektrikli otomobil firmasına teslimini öngören bir sözleşme, Ar-Ge Sipariş Sözleşmesidir. Ar-ge Sipariş Sözleşmesinde, bir ürün meydana getirme ve bu ürünün teslimi öngörüldüğünden bu sözleşmeye kıyasen eser sözleşmesi hükümleri uygulanabilmektedir.

Ar-Ge Sözleşmeleri, bilimsel ve teknolojik gelişme amacıyla sürekli değişim ve gelişim gösteren, yenilik içeren çalışmaları kapsadığından yalnız kanunda gösterilen sözleşme tipleri ile sınırlandırılması da mümkün değildir. Yenilik ile kastedilen ise 5746 s. Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun'un m.2/1-b'de belirtildiği üzere, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verebilen, mevcut ya da oluşabilecek pazarlara başarıyla sunulabilecek yeni bir ürün, hizmet, uygulama, yöntem veya iş modeli fikri ile oluşturulan süreçleri ve süreçlerin neticeleri olarak ifade edilmektedir.

1.5. Ar-Ge Sözleşmesinin Konusu

Sözleşme konusu, sözleşme ile elde edinilmek istenen ürünü ve ar-ge faaliyeti ile ulaşılmak istenen amacı belirtir. Ar-Ge sözleşmelerinde sözleşmenin konusunun belirlenmesi için ürünün ya da faaliyetin tanımlanması gerekir²⁷. Sözleşme konusu ürün bir insansız hava aracının geliştirilip teslim edilmesi olabileceği gibi teknik bir alana özgü know-how'ın da edinilmesi olabilir.

²⁵ Saibe Oktay, "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", İHFM, 1996, Cilt. LV, 263; İsmail Erbay, Know How Sözleşmesi, (Ankara: Yetkin, 2002), 144; Sema Çörtoğlu, Teknoloji Transfer Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafı, (Ankara: Yetkin, 2013), 86; Kemal Erdoğan, Araştırma Geliştirme Sözleşmesi, (Konya: Adalet, 2022), 135.

²⁶ Küçükgüngör ve Akipek, 22.

²⁷ Divarçı, 11

Ar-Ge Sözleşmelerine uygulanacak hükümlerin belirlenmesi için Ar-Ge faaliyetinin ve taraflar arasındaki ilişkinin niteliğinin, sözleşme konusunun ve taraflar arasındaki hak ve yükümlülüklerin belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin; yalnızca bedel ödeme yükümlülüğü altına giren tarafın, Ar-Ge faaliyeti sonucunda savunma sanayiinde kullanılmak üzere, roketlerin isabetini engelleyen ve emsallerine kıyasla daha uzun menzilde etkili bir radar sisteminin geliştirilerek kendisine teslim edilmesini talep etmesi durumunda, taraflar arasında bir ortaklık ilişkisinin varlığından söz edilemez. Bu sözleşme hükümlerine niteliğine uygun düştüğü ölçüde kanunda düzenlenen eser, vekâlet gibi sözleşmelere ilişkin hükümler uygulanabilir²⁸.

1.6. Ar-Ge Sözleşmesinin Tarafları

Ar-ge Sözleşmelerine; bilimsel ve teknolojik ilerleme sağlamak adına kâr amacı gütmeyen üniversite, enstitü gibi kurumlar ile özel sektörde kâr amacı güden teknoloji ve sanayi şirketleri ya da TÜBİTAK gibi kamu tüzel kişileri de taraf olabilir²⁹.

Ar-ge sözleşmesinde, ar-ge faaliyetinin yürütmesi adına taraf seçimi yapılırken faaliyeti üstlenen tarafın bu alandaki bilgi birikimi, tecrübesi ve uzmanlığına güvenilerek sözleşme düzenlenmektedir³⁰.

²⁸ Erdoğan, 110; Divarçı, 9.

²⁹ Badur ve Doğan, 80.

³⁰ Divarçı, 44.

BÖLÜM 2: AR-GE SÖZLEŞMESİNİN KURULMASI

2.1. Ar-Ge Sözleşmelerinin Kurulması

Ar-ge sözleşmeleri de tıpkı diğer sözleşmelerde olduğu gibi tarafların birbirine uygun irade beyanlarını açıklamaları ile kurulur. Ancak, söz konusu irade açıklamaları muhakkak sözleşmenin esaslı unsurlarını içermelidir³¹. Kanunda açıkça düzenlenen isimli sözleşmeler için esaslı unsur hâlihazırda belirtilmişken, kanunda açıkça öngörülme­yen Ar-ge Sözleşmesi gibi sözleşmeler için esaslı unsurun tespiti oldukça önemlidir.

Esaslı unsur ile kastedilen sözleşmenin kurulabilmesi için önem arz eden unsurlardır³². Satım sözleşmesinde esaslı unsur söz konusu malın mülkiyetinin karşı tarafa geçirilerek bedelin alınması iken, Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesinde esaslı unsur, en az iki tarafın emek ve sermayelerini birleştirerek ar-ge faaliyetini gerçekleştirmeleridir. (TBK m.620) Ar-Ge Vekalet Sözleşmesinde ise esaslı unsur iş görme ediminin yani ar-ge faaliyetinin gerçekleştirilmesidir³³. Ar-ge Sipariş Sözleşmesinde ise esaslı unsur, yüklenicinin ar-ge ürünü­nü teslim etmesi ve iş­sa­hibinin karşılığında yükleniciye bedel ödemesidir.

Ar-ge konusunun sözleşmede doğru şekilde tanımlanmasının yanı sıra sonucun başarıya ulaş­ıp ulaş­mama durumuna göre; riskin paylaşımı, zarara ve kâra katılma durumları, tarafların sahip oldukları fikri hakların kullanımı gibi hususlar da sözleşme düzenlenirken önem arz etmektedir.

2.2. Ar-Ge Sözleşmelerinde Şekil

Sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, kanunda öngörülen istisnalar hariç olmak üzere taraflar istedikleri şekilde sözleşme kurulabilmektedir. Ancak ar-ge sözleşmeleri fikri ve sınai haklara ilişkin hususlar barındırabilmektedir. Bu sebeple genel hükümlerin yanı sıra 6769 s. Sınai Mülkiyet Kanunu ve 5846 s. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerindeki şekil şartları da değerlendirilerek, sözleşme konusu ürüne göre sözleşmenin ne şekilde yapılacağına karar verilmelidir³⁴. Zira, kanun koyucu

³¹ Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2013), 63 vd.; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2022), 24; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 83.

³² Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 83.

³³ Divarçı, 14.

³⁴ Ar-ge faaliyeti sonucunda SMK kapsamında düzenlenen patent hakkının devrini öngören sözleşmelerin noter huzurunda onama suretiyle yazılı şekilde yapılması öngörülmüştür. Bkz. Ahmet M.

kimi sözleşmelerde iradenin belirli bir şekilde ortaya konulması gerektiğini belirtmektedir³⁵.

Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen ürün bir patent ise; SMK hükümlerine göre ne şekilde düzenleneceği belirlenir. Bu hususa ilişkin olarak SMK m. 148/4'te, devrin geçerli olabilmesi için noter onaylı şekilde yapılması gerektiği hükme bağlanmıştır³⁶. Ar-ge faaliyetinin sonucunda ortaya çıkması planlanan ürün bir yazılım olduğunda ise; yazılımların FSEK kapsamında düzenlendiği gözetilerek FSEK hükümleri dikkate alınmalıdır³⁷. Örneğin; Ar-Ge Sözleşmesinde bu yazılımın 10 yıl süre ile karşı tarafça kullanılması düzenlenebilir. Bu halde FSEK m. 52'de öngörüldüğü üzere mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı şekilde ve hakların ayrı ayrı gösterilerek düzenlenmesi gerekmektedir. Verilen örnekler doğrultusunda, Ar-Ge sözleşmelerinde şekle ilişkin değerlendirme, ilgili Ar-Ge faaliyetinin içeriğine göre somut olay bazında yapılmalıdır. Kaldı ki, ar-ge faaliyeti neticesinde meydana gelen ürün SMK ya da FSEK kapsamında bir ürün de olmayabilir. Ar-Ge sözleşmesinin know-how'ı konu alması durumunda, kanun koyucu tarafından özel bir geçerlilik şekli öngörülmemiştir. Ancak, ispat kolaylığı sağlamak ve taraflar arasındaki yükümlülükleri açıkça belirlemek adına, sözleşmenin yazılı şekilde yapılması yerinde olacaktır³⁸.

2.3. Ar-Ge Sözleşmelerinde Gizlilik Şartı

Ar-Ge faaliyetleri kapsamında, taraflar birbirlerine ait ticari sırlar, prototipler, patentler, know-how bilgileri, iş uygulamaları ve stratejiler gibi gizli bilgilere erişim sağlayabilmektedir³⁹. Ar-Ge sözleşmelerinin amacı, yeni bir bilgi veya ürün oluşturmak, mevcut bir ürünü geliştirmek ya da daha önce keşfedilmemiş bir unsuru ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle, Ar-Ge faaliyeti sonucunda elde edilen ürün veya

Kılıçoğlu, *Fikri Haklar* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2023), 307-312; FSEK kapsamında bir eserin mali haklarının devrini öngören bir sözleşmenin ise yazılı olması ve konu olan hakların tek tek gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bkz. Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 307.

³⁵ Akıntürk ve Ateş, 35 vd.

³⁶ FSEK'nda noterde onaylanmış şekilde yapılma koşulu öngörülmemiştir ve bu husus farklılık arz etmektedir.

³⁷ Canan Küçükali, "Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Kapsamında Korunması", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı Yıl:19 Sayı:37 Bahar (Özel Ek), 106.

³⁸ Badur ve Doğan, 83.

³⁹ WIPO, World Intellectual Property Organization, Successful Technology Licensing, WIPO Publication No. 903E, (Geneva, 2015),18 https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/licensing/903/wipo_pub_903.pdf E.T-27.11.2024; Badur ve Doğan, 86.

bilginin üçüncü kişilere rıza dışında açıklanmaması büyük önem taşımaktadır. Ortaya çıkan bilgi veya ürün, niteliği gereği gizli kabul edilir.

European HelpDesk tarafından gizli bilgi, genel olarak kamuya açık olmayan ya da henüz açıklanmayan herhangi bir veri veya bilgi olarak tanımlanmıştır⁴⁰. Gizli bilgiye; ticari sırlar, ürün veya hizmet planları, müşteri veya tedarikçi listeleri, iş planları ve taraflarca gizli bilgi olarak kabul edilmesi gereken diğer bilgiler örnek verilebilir. Halihazırda kamuya açık olan, alıcı tarafça zaten bilinen ya da gizlilik yükümlülüklerinin ihlal edilmemek kaydıyla bir şekilde kamunun erişimine açık hale gelen bilgiler gizli bilgi değildir⁴¹. Ancak gizli bilgilerin, karşı tarafa zarar vermek amacıyla ya da ihmal sonucu üçüncü kişilere açıklandığı görülmektedir. Örneğin; ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen patentin kamuoyuna ar-ge kurumu tarafından, diğer tarafın rızası olmaksızın açıklanması şüphesiz ki şirketin patente ilişkin menfaatini tehlikeye sokmaktadır. Bu sebeple sadakat yükümlülüğü göz önüne alınarak gizli bilgilerin açıklanmasını önlemek için Ar-Ge Sözleşmesine bir gizlilik şartı eklenmesi oldukça önemlidir. Gizliliğin ihlali halinde tazminata hükmedilmesi öngörülebilir. Gizlilik şartı tek bir taraf için öngörülebileceği gibi işin mahiyeti gereği her iki taraf da diğer tarafın ticari bilgilerine erişim imkânına sahipse karşılıklı olarak da düzenlenebilir⁴².

⁴⁰ European IPR Helpdesk “Your Guide to IP and Contracts”, 37.

⁴¹ European IPR Helpdesk “Your Guide to IP and Contracts”, 37.

⁴² Ar-ge sözleşmesinde her iki tarafın da karşılıklı olarak birbirleriyle bilgi paylaştığı hallerde, iki taraflı gizlilik şartı düzenlenebilir. Bazı durumlarda, tek taraflı bilgi paylaşımı olmasına karşın, her iki tarafın da bilgilerin gizli kalmasında menfaati varsa yine iki taraflı gizlilik şartı düzenlenebilmektedir. Bkz. Uğur ÇEBİ, *Gizlilik Sözleşmesi*, (Galatasaray Üniversitesi, Doktora Tezi İstanbul: 2024), 24.

BÖLÜM 3: AR-GE SÖZLEŞMESİ TÜRLERİ

3.1. Genel Olarak

Ar-Ge Sözleşmesinin yorumlanarak nitelendirilmesi, tarafların gerçek iradelerinin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Sözleşmenin yorumlanması, taraf iradelerinin ne anlama geldiğini ve tarafların oluşturmak istedikleri hukuki sonuçların neler olduğunu tespit etmeye yardımcı olmaktadır⁴³. Bu doğrultuda taraf iradeleri, edimleri ve amaçlanan hukuki sonuç yorumlanarak ar-ge sözleşmesi türü belirlenmektedir.

Ar-Ge sözleşmeleri, tarafların edim yükümlülükleri gözetilerek Ar-Ge İşbirliği Sözleşmeleri ve Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri olarak ikiye ayrılır⁴⁴. Bu ayrım her iki tarafın da ar-ge faaliyetine katılıp katılmamasına göre yapılmıştır. Ar-ge faaliyetini üstlenmeyen taraf yalnız bedel ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Ar-Ge faaliyetine bir tarafın yalnızca bedel ödemek suretiyle katılması durumunda, Ar-Ge faaliyetini üstlenen tarafın hak ve yükümlülükleri göz önünde bulundurularak Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesi ve Ar-Ge Sipariş Sözleşmesi olarak ikiye ayrılmaktadır⁴⁵. Bu doğrultuda, söz konusu sözleşmelere adi ortaklık, vekâlet ve eser sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanmaktadır⁴⁶.

European IP Helpdesk⁴⁷ tarafından yayımlanan rehberde göre de Ar-Ge sözleşmeleri tarafların işbirliği içinde olup olmamalarına göre ikiye ayrılmıştır. Tarafların işbirliğinde içinde olduğu halde taraflar Ar-Ge faaliyetini birlikte yürütmeyi üstlenirken, diğer bir tipte ise; taraflardan biri yalnız finansal kaynak sağlamayı

⁴³ Nurcihan Dalcı Özdoğan, Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* –İnÜHFD- Cilt: VIII, Sayı:1 Yıl 2017, 33-34.

⁴⁴ Divaracı, 16.

⁴⁵ Faruk Divaracı tarafından Ar-Ge Sözleşmeleri, Borçlar Hukuku anlamında Ar-Ge İşbirliği ve Ar-ge Ortaklığı olarak ikiye ayrılmıştır. Bedelli Ar-ge Sözleşmeleri ise Ar-ge Vekalet ve Ar-ge İşbirliği Sözleşmeleri olarak sınıflandırılmıştır. Çalışma kapsamında da bu sınıflandırma esas alınmıştır. Bkz. Divaracı, 13-14.

⁴⁶ Divaracı, 16.

⁴⁷ “Avrupa Fikri Mülkiyet Yardım Masası, sınır ötesi iş ve/veya AB tarafından finanse edilen araştırma faaliyetlerinde bulunan Avrupa KOBİ'lerini ve araştırma ekiplerini, fikri mülkiyetlerini yönetme, yayma ve değerlendirme konusunda destekler. Geniş bir yelpazede bilgilendirici materyal, doğrudan fikri mülkiyet desteği için bir Yardım Hattı hizmeti ve yerinde ve çevrimiçi eğitim sunan temel hedefimiz, farkındalıktan stratejik kullanıma ve başarılı sömürüye kadar tüm fikri mülkiyet uygulamaları ölçeğinde fikri mülkiyet kapasitesinin oluşturulmasını desteklemektir.” Bkz. https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/regional-helpdesks/european-ip-helpdesk_en E.T.22.12.2024

üstlenmektedir. Bu konuyla ilgili öğretilerdeki çalışmalarda da ortak ya da karşılıklı⁴⁸ olarak ya da işbirliği, bedelli⁴⁹ olarak yine ikili bir ayrıma gidilmiştir.

3.2. Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesi

Ar-Ge işbirliği sözleşmesinde taraflar ar-ge faaliyetini birlikte gerçekleştirerek ortak amaca ulaşmaya çalışır⁵⁰. Bu sebeple ar-ge ortaklığına adi ortaklık hükümleri uygulanır. Ar-ge ortaklığında, adi ortaklıkta olduğu gibi ortaklar müşterek bir amaç etrafında birleşmekle kalmayıp aynı zamanda bu amacın gerçekleşmesi adına işbirliği yaparak çaba sarf etmeyi de üstlenirler⁵¹. Tarafların farklı alanlarda uzmanlıkları olması sebebi ile de bu işbirliğine gidilebilmektedir⁵².

Taraflar Ar-Ge faaliyeti sonucunda meydana gelen kâra ve zarara ortaktır. Bu itibarla sözleşme konusu faaliyetin gerçekleştirilmesine karşın istenilen sonuca ulaşamadığı durumda da riski paylaştıklarından özellikle riski paylaşmak isteyen şirketler tarafından oldukça tercih edilen bir Ar-Ge sözleşmesi türüdür. Uygulamada şirketler öngörülemez bir riskin altına tek başlarına girme külfetinden kaçınmaktadır⁵³.

Ar-ge işbirliği, taraflar arasında bilgi birikiminin yayılmasını artırarak, araştırma ve geliştirme çalışmalarının tekrarlanmasını önler. Aynı zamanda, bilgi birikiminin diğer tarafa aktarılmasıyla yeni gelişmeleri teşvik ederek araştırma ve geliştirme sonucunda ortaya çıkan ürünlerin üretimi ile süreçlerin uygulanmasını teknik ve ekonomik ilerleme açısından teşvik eder⁵⁴. Bu sözleşme tipinde tarafların edimleri, satım sözleşmesinde olduğu gibi birbirinin karşılığını oluşturmamakta; her iki taraf da ortak ve aynı amaca ulaşmak için emek sarfetmektedir. Bu emeğin aynı şekilde gerçekleştirilmesine gerek yoktur. Örneğin; bir taraf proje için tesis temin ederken, diğer bir taraf personel ihtiyacını karşılayabilir ya da her iki taraf da personel ve tesis temin ederek amaca katkı sağlayabilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus

⁴⁸ Erdoğan, 161.

⁴⁹ Divarcı, 13-14.

⁵⁰ Divarcı, 13.

⁵¹ Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar. *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, (Ankara: Yetkin,2022), 51.

⁵² EC European IPR Helpdesk “Your Guide to IP and Contracts”, 41.

⁵³ EC European IPR Helpdesk “Your Guide to IP and Contracts”, 41.

⁵⁴ Commission Regulation (Ec) No 2659/2000 Of 29 November 2000 On The Application Of Article 81(3) Of The Treaty To Categories Of Research And Development Agreements Article 10 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32000R2659> E.T. 26.12.2024.

tarafların ortaya çıkan üründen pay elde etmek adına projenin bütününe katkı sağlamalarıdır⁵⁵.

Yapılan katkı yalnız sermaye ile sınırlı olmamalıdır. Sermaye ile sınırlı olduğunda Bedelli Ar-Ge Sözleşmesi tiplerinden söz etmek daha doğru olacaktır⁵⁶. Ayrıca bir taraf diğer bir tarafın emir ve talimatları ile bağlı ise ve projeyi bu doğrultuda gerçekleştiriyorsa yine Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesinden söz edilemez. Örneğin; ASKİ ile bir sanayi kuruluşu arasında su borularının içerisinde temizlik yapan bir robotun üretimi için sözleşme yapılabilir. Ar-Ge faaliyetini üstlenen taraf, ASKİ'nin emir ve talimatları ile bağlı ise Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesinden söz edilemez. Ancak, ASKİ çalışanları ile şirket arasında fikir alışverişine dayalı bir işbölümü ile ortak bir ar-ge çalışması yürütülüyor ise bu halde Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesi söz konusudur. Bu sözleşme tipinde, taraflar Ar-Ge faaliyeti olumlu sonuçlanırsa meydana gelen üründen ortak bir menfaat elde etmeyi amaçlamaktadır. Ar-Ge işbirliği sözleşmesinde önemli olan tarafların kâra, zarara ve riske birlikte katlanmalarıdır. Yalnız emeği ile bu işbirliğine katılan tarafın, adi ortaklık hükümlerine göre Ar-Ge faaliyeti neticesinde meydana gelen ekonomik zarara katlanması beklenemez (TBK m.623/3).

Ar-Ge işbirliğinde taraflar ortak bir ar-ge projesi belirleyerek, bu projeye çeşitli şekillerde ortak katkı sağlamayı hedeflemektedirler. Bu itibarla, bir ortaklık ilişkisinin varlığı muhakkaktır. Eğer bu ortaklık ilişkisi 6102 S. Türk Ticaret Kanunu bağlamında bir şirket ilişkisi altında kurulmamışsa; taraflar arasındaki ilişkiye 6098 S. Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan adi ortaklık hükümleri uygulanmalıdır⁵⁷(TBK m.620).

Eğer Ar-Ge sözleşmesinin içeriğinde tarafların kâra ve zarara katılım paylarına ilişkin açık bir düzenleme yoksa TBK m. 623'te belirtildiği üzere her ortağın kazanç ve zarardaki payı, katılım payının değerine ve niteliğine bakılmaksızın eşittir. Sözleşme ile ortakların kazanç ya da zarara katılım paylarından biri belirlenmişse bu belirleme, diğerindeki paya da uygulanır. Bir ortağın zarara katılmaksızın sadece kazanca katılması, katılma payı olarak emeğini ortaya koymuş olan ortak için mümkündür. Bu doğrultuda tarafların başlangıçta sözleşme ile kâra, zarara katılma payları ve riskin bölüşülmesi hususları oldukça önem arz etmektedir. Anılan

⁵⁵ Divarcı, 13.

⁵⁶ Bedelli Ar-ge Sözleşmeleri için Bkz. 17

⁵⁷Öğretide, Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) sözleşmesinin adi ortaklık sözleşmesi olarak nitelendirilebileceği ileri sürülmektedir. Bkz. Erdoğan, 177.

düzenlemeden çıkarılacağı üzere taraflar arasındaki sözleşmede bu hususa ilişkin bir düzenleme yoksa nispeten Ar-Ge faaliyetine daha az katkı sağlayan taraf da edimi büyük ölçüde üstlenen taraf kadar hak ve menfaat sahibi olabilmektedir. Bu sebeple sözleşmede muhakkak kazanç ve zarara ilişkin bir belirleme yapılmalıdır.

3.3. Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri

Bu sözleşme tipinde taraflardan biri Ar-Ge faaliyeti karşılığında bedel ödeme yükümlülüğünü, diğer taraf ise Ar-Ge faaliyetini gerçekleştirmeyi üstlenir⁵⁸. Bu itibarla, Ar-Ge faaliyeti için bedel ödeyen tarafın Ar-Ge faaliyetine fikri olarak bir katkı sağladığından söz edilemez⁵⁹. Rekabet Kurumu Başkanlığı tarafından yayımlanan tebliğde de Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri, taraflardan birinin finanse eden, diğerinin ise araştırma ve geliştirmeyi yürüten taraf olduğu sözleşme olarak tanımlanmıştır⁶⁰.

3.3.1. Ar-Ge sipariş sözleşmesi

Bu sözleşme türünde taraflardan biri diğer tarafın istediği ürünü elde etmek için Ar-Ge faaliyetini gerçekleştirerek teslim etmeyi üstlenir. Burada teslim edilen ürünün fikri ve sınai hakları, Ar-Ge faaliyetini gerçekleştiren tarafa aittir. Bedel ödeyerek ürünün mülkiyeti kazanılsa da fikri ve sınai hakları alıcıya geçmez. Ar-Ge faaliyetini gerçekleştiren tarafa verilen sipariş üzerine alıcı olarak da nitelendirilebilecek taraf bedel ödeme borcu altına girer. Taraflar burada ürünün meydana geleceğine ilişkin büyük bir beklenti içindedir. Bu beklentinin oldukça yüksek olması da Ar-Ge Sipariş sözleşmesi tipini Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinden ayırır⁶¹. Eser sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulandığı Ar-Ge Sipariş Sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir⁶². Bir maden firmasının, yer altı madenlerini tespit eden bir cihaz geliştirmek için bir elektronik firmasıyla anlaşılıp, sözleşme kapsamında üç cihazın üretilip teslimini kararlaştırması hâlinde, bu sözleşmeye eser sözleşmesi

⁵⁸ Kemal Erdoğan, Ar-ge sözleşmelerini bedelli ve ortak olarak ayırmak yerine karşılıklı ve ortak olmak üzere ikiye ayırmıştır. Karşılıklı Ar-ge sözleşmeleri ise edim sonucunun önemli olduğu ve edim fiilinin önemli olduğu sözleşmeler olmak üzere iki ayrı başlık altında sınıflandırmıştır. Bkz. Kemal Erdoğan, Araştırma Geliştirme Sözleşmeleri 53-54; Divarcı, 14.

⁵⁹ Divarcı, 14.

⁶⁰ Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) R.G.:16.03.2016 T. 29655 S.

⁶¹ Divarcı, 14.

⁶² Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Legem Yayınevi, 2023), 597.

hükümleri uygulanır. Zira bu sözleşmede esas amaç Ar-Ge faaliyetinin gerçekleştirilmesi değil, nihai ürünün teslim edilmesidir.

Bir başka örnek ise; finans firması ile teknoloji şirketi arasında, günlük hisse senedi alım-satım miktarlarını analiz eden bir yazılımın geliştirilerek teslim edilmesine yönelik yapılan Ar-Ge Sözleşmesi olabilir.

3.3.2. Ar-Ge vekâlet sözleşmesi

Ar-Ge Vekalet Sözleşmesi, taraflardan birinin Ar-Ge faaliyetini üstlenerek ortaya çıkan sonucu bedel ödeyen tarafa devretmeyi taahhüt ettiği sözleşme türüdür. Ar-Ge vekalet sözleşmesinde, vekalet sözleşmelerinin niteliği gereği bir sonuç taahhüdü yoktur. Bu sebeple sonucun meydana geleceğine kesin gözle bakılmaz. Önemli olan sonucun meydana gelmesinden ziyade Ar-Ge faaliyetinin gereği gibi gerçekleştirilmesidir⁶³. Ar-ge faaliyeti sırasında meydana gelen bilgi ve deneyim, bilimsel ve teknolojik ilerleme taraflar için ulaşılmak istenen sonuç gerçekleştirilemese de önemlidir.

Ar-ge faaliyetini üstlenen taraf; bilimsel ve teknolojik donanım ve araştırma geliştirme açısından yetkinlikleri gözetilerek genellikle üniversite, ar-ge kurumları, teknoloji şirketleri veya bilim insanları gibi uzmanlaşmış kişi ya da kişilerden oluşur⁶⁴.

Örneğin; bir şirketin, kendi adına Ar-Ge faaliyeti yürütmesi için Ar-Ge kurumu ile sözleşme imzalaması durumunda, eğer finanse eden tarafın esas saiki Ar-Ge faaliyetinin yürütülmesi ise taraflar arasındaki ilişkinin vekâlet sözleşmesi niteliğinde olduğu belirtilmektedir⁶⁵. Zira bu sözleşme tipinde finansmanı sağlayan taraf için asıl önemli olan, Ar-Ge faaliyetinin yürütülmesi olup, Ar-Ge ürününün teslimi ikincil planda kalmaktadır. Bu bağlamda, sözleşmenin Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesi olduğu kabul edilir⁶⁶. Vekâlet sözleşmesinde, vekil sonucu meydana getirme taahhüdünde bulunmaz, aksine iş görme borcu altına girer.

⁶³ Divarçı, 31.

⁶⁴ Badur ve Doğan, *Fikri Haklar Açısından Ar-ge Sözleşmeleri*, 87; Erdoğan, 32.

⁶⁵ Divarçı, 14.

⁶⁶ Divarçı, 14.

BÖLÜM 4: AR-GE SÖZLEŞMELERİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

4.1. Genel Olarak

Taraflar, iradelerini yansıtarak bir Ar-Ge sözleşmesi düzenlemiş olsalar da sözleşmeye uygulanacak hükümlerin açıkça belirlenmemesi durumunda, tarafların hak ve yükümlülüklerinin tespiti kimi zaman sorun teşkil edebilmektedir. Ar-Ge sözleşmelerinde tarafların yükümlülükleri, her bir sözleşme türüne özgü farklılıklar göstereceğinden, bu bölümde Ar-Ge sözleşmesi türlerine göre tarafların yükümlülükleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.2. Ar-Ge Sipariş Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri

Ar-Ge sipariş sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Bir tarafın borçları diğer tarafın haklarına karşılık geldiğinden tezde yalnız tarafların yükümlülükleri incelenmiştir. İstisnai olarak önem arz eden hususlar ise ayrıca belirtilmiştir.

4.2.1. Ar-Ge sipariş sözleşmesinde ar-ge faaliyetini gerçekleştiren tarafın yükümlülükleri

4.2.1.1. Ürün (eser) meydana getirme borcu

Ar-ge Vekâlet Sözleşmesi ve Ar-ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesinde, sözleşmenin düzenlenme saiki ar-ge faaliyetinin gerçekleştirilmesidir. Eser sözleşmesi niteliğini haiz Ar-Ge Sipariş Sözleşmelerinde ise saik; ar-ge faaliyeti neticesinde ürünün meydana getirilerek teslim edilmesidir⁶⁷. Zira, eser sözleşmesinde de yüklenici eseri meydana getirerek teslim etme yükümlülüğü altındadır⁶⁸.

TBK m.470'te belirtildiği üzere eser sözleşmesi “... yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.” Eser kavramı ile kastedilen yüklenicinin iş sahibi adına meydana

⁶⁷ Divarcı, 14.

⁶⁸ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 455; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Legem Yayınevi, 2023), 633; Öz, *Özel Hükümler*, 562; Aydın Zevkliler ve Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*; (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 511; Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Cilt II*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010), 124; Gümüş, 370.

getirmeyi üstlendiği maddi ya da gayri maddi sonuçtur⁶⁹. Söz konusu eser; yazılım, faydalı model, patent gibi FSEK ya da SMK kanununa tabi bir ürün olabilir.

Eser sözleşmesi niteliğini haiz ar-ge sipariş sözleşmesinde de temel edim eserin meydana getirilmesidir. Üstelik bu eserin maddi olmasına da gerek yoktur⁷⁰. Ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ürünün her daim prototip gibi maddi bir varlığı haiz olması da gerekmez. Maddi olmayan yazılım gibi ar-ge ürünleri de Ar-Ge Sipariş Sözleşmelerinin konusunu oluşturabilir.

4.2.1.2.Ürünü (eseri) teslim borcu

Ar-ge siparişini üstlenen tarafın asli yükümlülüğü eseri meydana getirerek teslim etmektir. Ar-ge siparişi ayıplı bile olsa ar-ge siparişini üstlenen tarafın bu teslim yükümlülüğü vardır. Her ne kadar TBK m.471’de eser sözleşmesine ilişkin hükümlerde bu yükümlülükten söz edilmemişse de Ar-ge Sipariş Sözleşmesinde taraflar meydana gelen ürünün teslimini sözleşme ile kararlaştırabilirler yahut sözleşmenin amacından da bu yükümlülük çıkartılabilir⁷¹. Ar-Ge Sipariş Sözleşmelerinde, diğer eser sözleşmelerinde olduğu gibi ar-ge faaliyetini yükümlenen tarafın meydana gelen ürünün mülkiyetinin devri eşya hukuku mevzuatına uygun olarak yapılmalıdır.

Ar-ge faaliyeti sonucunda oluşan siparişi zamanında teslim etmeyen taraf temerrüde düşmüş olur ve bu sebeple iş sahibinin eser sözleşmesi hükümlerine göre sözleşmeden dönme veya müspet zararını tazmin talepleri saklıdır⁷². (TBK 123-125) Genellikle ürünün teslimi iş sahibi açısından büyük önem arz ettiğinden gecikme sebebi ile ceza koşulu ödemesi kararlaştırılabilir. Bu durumda gecikme sebebi ile ar-ge faaliyetinin üstlenen taraf ceza koşulu ödemek durumunda da kalabilir⁷³.

Ancak gecikme, iş sahibinden kaynaklı ise temerrüdün varlığından söz edilemez. Böyle bir durum söz konusu değilse; TBK m.118 kapsamında meydana

⁶⁹ Zevkliler ve Gökyayla, 511; Tandoğan, 1; Cevdet Yavuz, *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2024), 543.

⁷⁰ Zevkliler ve Gökyayla, 510.

⁷¹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 467.

⁷² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 467; Eren, 633; Öz, *Özel Hükümler*, 512; Yavuz, 562; Tandoğan, 124; Gümüş, 377.

⁷³ Aral, Fahrettin ve Hasan Ayrancı. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 477 vd.

gelen zarardan, TBK m.119 kapsamında beklenmeyen halden yüklenici olarak ar-ge projesini üstlenen taraf sorumludur⁷⁴.

4.2.1.3 Ürünü (eseri) sadakat ve özenle yapma borcu

Ar-ge faaliyetini gerçekleştiren taraf sadakat yükümlülüğü gereği, iş sahibinin menfaatlerini gözetmek zorundadır. Sadakat borcu, yalnız iş sahibinin menfaatini gözetmeyi değil aynı zamanda iş sahibinin zararına davranışlardan kaçınmayı da gerektirir⁷⁵. Örneğin, ar-ge faaliyeti yükümlenen tarafa tesis edilen laboratuvar ve benzerinin zarar verilmeden kullanılması, iş sahibinin ticari sırlarını üçüncü kişilere açıklanmaması da bu kapsamda değerlendirilir.

Ar-ge faaliyetine konu ürün iş sahibine sözleşmede belirtildiği şekilde teslim edilse bile daha sonra sadakat yükümlülüğüne aykırı davranılması üzerine tazminat sorumluluğu gündeme gelebilir⁷⁶. Özen yükümlülüğü ise sadakat yükümlülüğünün somut hali olup yüklenicinin işin her aşamasında ve yerine getirilmesi gereken borçlarının tümünde işini özenle yapmasını ifade etmektedir.

Yüklenici; işi bizzat, sözleşmede öngörüldüğü şekilde, iş sahibine bildirilmesi gerekli hususların bildirimini yapmak suretiyle, işe zamanında başlama ve teslim etme gibi hususlara riayet ederek özenle yapmak zorundadır. Ürün teslim edildikten sonra üründe ayıptan ileri gelmeyen fakat özen yükümlülüğüne aykırılıktan doğmuş zararlar bulunabilir.

4.2.1.4. Araç ve gereç sağlama yükümlülüğü

Araç ve gereç sözleşme konusu ürünün yaratılması için kullanılan bilgisayar, makine, cihaz ve elektronik aletler gibi teknikleri ifade eder. Ürünün yaratılması için yapısına katılan malzemeler bu kapsamda değerlendirilmezler⁷⁷. Örneğin bir radarın anten ışına örüntüsünü test etmek için kullanılan yankısız oda araç ve gereç kapsamında değerlendirilir. Yankısız oda, bir laboratuvar gibi düşünülebilir.

Taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa eser sözleşmesi hükümlerine kıyasen gerekli araç ve gereci sağlamak, ar-ge faaliyetini gerçekleştiren tarafın

⁷⁴ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 467; Zevkliler ve Gökyayla, 511.

⁷⁵ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 463-464; Zevkliler ve Gökyayla, 515, Tandoğan, 48; Eren, 639.

⁷⁶ Emre Gökyayla, *Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Sadakat ve Özen Borcu*, (İstanbul, Kemal Oğuzman Armağanı, 2002), 785; Yusuf Büyükkay, *Eser Sözleşmesi*, 2.Baskı (Ankara: Yetkin Yayınları 2014), 142.

⁷⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 466.

yükümlülüğündedir⁷⁸. Araç ve gerecin temini için yapılması gerekli giderler de ar-ge faaliyetini üstlenen yüklenici tarafından karşılanır. Bu durumun sonucu olarak ar-ge ürününün niteliğinden ve kalitesinden ar-ge faaliyetini üstlenen taraf sorumlu olacaktır⁷⁹.

4.2.1.5. Malzeme sağlama yükümlülüğü

Malzeme; eserin yani ar-ge projesinde meydana gelen ürünün yapımına bizzat dâhil olacak, kimyasal madde, elektronik ve mekanik her türlü varlığı ifade ederken araç ve gereç faaliyetin yürütülmesi için gerekli vasıtaları ifade eder⁸⁰. Örneğin; geliştirilen radarın yapısına katılan micro dalga bileşenler malzeme olarak nitelendirilebilir.

Çalışma araç gereçleri, faaliyet tamamlandıktan sonra üründen ayrılabilen ve yüklenicinin mülkiyetinde olan şeyler iken; malzemeler, ürünün yapısına katılmaktadır⁸¹. Sözleşmede bir hüküm veya yerel adet bulunmadığı takdirde malzemeyi hangi tarafın temin edeceği hususunda kanunda açıkça bir düzenleme bulunmamaktadır.

Malzeme sağlama borcu konusunda, sözleşmede bir hüküm olmadığı hallerde, bu borcun kime ait olacağı konusunda bir açıklık ve fikir birliği kanunda ve öğretide mevcut değildir. TBK m. 356/III yorumundan hareketle araç gereci sağlayan yüklenicinin malzemeyi de sağlaması gereği ileri sürülmekteyken⁸², bir başka görüş tarafından aynı maddenin aksi yorumundan malzemenin iş sahibince temin edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁸³. Bu sebeple Ar-ge Sipariş Sözleşmelerinde muhakkak malzemenin hangi tarafça temin edileceği ve giderlerinin kime ait olacağı belirtilmelidir.

Malzemeyi temin eden taraf, malzemenin kalite ve uygunluğundan da sorumludur⁸⁴.

⁷⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 541; Eren, 627; Tandoğan, 101; Aral ve Ayrancı, 460.

⁷⁹ Erzan Erzurumluoğlu, *Sözleşmeler Hukuku Özel Borç İlişkileri*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2015), 179.

⁸⁰ Zevkliler ve Gökyayla, 542; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 467.

⁸¹ Tandoğan, 102; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 467.

⁸² Tandoğan, 102-104; Aral ve Ayrancı, 463.

⁸³ Aral ve Ayrancı, 464.

⁸⁴ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 467.

4.2.1.6. Genel ihbar (bildirim) yükümlülüğü

Yüklenici olarak ar-ge projesini üstlenen taraf, ar-ge faaliyeti sırasında sözleşmenin gereği gibi ya da zamanında yerine getirilmesini tehlikeye sokan her türlü hali derhal işsahibine bildirmelidir⁸⁵. Ancak ar-ge faaliyetini gerçekleştiren taraf, işsahibinin tehlikeyi zaten bildiğini ya da iş başlamadan bu tehlikeyi göze almış olduğunu kanıtlarsa ihbar yükümlülüğünden kurtulur⁸⁶.

Bildirim yükümlülüğü, TBK m. 472/3 kapsamında sadakat ve özen yükümlülüğünü bir gereğidir. Bildirim; açık, anlaşılır ve riski ortaya koyacak şekilde yapılmalıdır⁸⁷.

4.2.1.7. İşe zamanında başlama ve devam etme yükümlülüğü

Yüklenici işe zamanında başlamakla yükümlüdür. İşe zamanında başlamaması, işi geciktirmesi söz konusu olduğunda bu gecikme işsahibinden kaynaklı değilse, işsahibi süre vermeye gerek olmaksızın dönme hakkını kullanarak sözleşmeyi sona erdirebilir⁸⁸. Söz konusu gecikme teslimle ilgili olmasa da işin yapılmasına başlamada bir gecikme söz konusudur. Bu durumda, TBK m. 473/1 uyarınca sözleşmeden erken dönme hakkı tanınmıştır. Her ne kadar hükümde açıkça belirtilmese de erken dönmede gecikmeyi haklı çıkaracak bir sebep bulunmamalıdır. Borca aykırılık sebebi ile erken dönme hakkı kullanılmaktadır⁸⁹.

Ar-ge faaliyetini üstlenen taraf işe sözleşmede öngörülen zamanda başlamaz, sözleşmeye aykırı olarak işi geciktirir ve bu gecikmenin işin tamamlanmasına önemli ölçüde engel olması söz konusu ise, meydana gelen gecikmeden işsahibinin kusuru yoksa işsahibi teslim için kararlaştırılan zamanı beklemeksizin sözleşmeden dönebilir⁹⁰.

4.2.1.8. Ayıba karşı tekeffül sorumluluğu

Yüklenici, ürünü ayıpsız ve sözleşmeye uygun şekilde meydana getirmekle yükümlüdür⁹¹. Aksi takdirde, Türk Borçlar Kanunu'nun 474-478. maddeleri uyarınca,

⁸⁵ Yavuz, 560; Zevkliler ve Gökyayla, 545; Tandoğan, 111; Gümüş, 390; Aral ve Ayrancı, 465.

⁸⁶ Tandoğan, 111; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 468-469.

⁸⁷ Zevkliler ve Gökyayla, 545; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 468.

⁸⁸ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 470-471.

⁸⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 470-473; Zevkliler ve Gökyayla, 547; Aral ve Ayrancı, 476-478.

⁹⁰ Hüseyin Altaş, *İstisna Sözleşmelerinde İş Sahibinin İfadan Önce Sözleşmeden Dönme Hakkı*, Prof. Dr. Fikret EREN'E Armağan, (Ankara: Yetkin Yayınları 2006), 106; Tandoğan, 112; Gümüş, 364.

⁹¹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 474.

eser sözleşmelerinde ayıba dair hükümlerin uygulanması gündeme gelecektir. Ar-Ge Sipariş Sözleşmelerine kıyasen eser sözleşmesi hükümleri uygulandığından, yüklenici belirtilen hükümlere göre ayıptan sorumlu tutulmaktadır.

Ar-ge faaliyetini üstlenen tarafın ayıptan sorumlu olabilmesi için meydana gelen üründe bir ayıp bulunması ve bu ayıbın iş sahibine yüklenememesi gerekmektedir⁹². Ancak eserdeki ayıba iş sahibi sebep olmuşsa, ar-ge sözleşmesini finanse eden taraf ayıplı ifadan dolayı haklarını kullanamayacaktır. Bu duruma iş sahibinin talimatı sebebi ile ayıbın meydana gelmesi örnek verilebilir⁹³. İş sahibi ile ar-ge faaliyetini yürüterek teslim borcu altına giren taraf ayıbın meydana gelmesinde birlikte kusurlu ise müterafik kusur söz konusu olur ve meydana gelen zarar, kusur oranında paylaşılmalıdır⁹⁴.

İş sahibinin ayıptan doğan haklarını kullanabilmesi için siparişin tesliminin ardından ürün kabul edilmiş olmamalıdır. Ar-ge siparişine konu ürün muayenenin ardından ayıplı ise ar-ge siparişini üstlenen tarafa bildirimde bulunulmalıdır⁹⁵. Ar-ge sözleşmesini finanse eden tarafın ayıplı ürün üzerine sözleşmeden dönme, bedelin indirilmesi, eserin ücretsiz onarılmasını isteme ve tazminat talep etme hakkı bulunmaktadır⁹⁶.

4.2.1.9. İş sahibinin ayıptan doğan hakları

Ayıplı malın teslimi üzerine ar-ge faaliyeti üstlenen tarafın ayıptan sorumlu olduğu önceki başlıkta incelenmiştir. İş sahibinin ayıptan doğan hakları, yükleniciye ait borçlara karşılık geldiğinden bu kısımda incelenmiştir.

İş sahibi, ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ürün kendisine teslim edildiğinde gözden geçirme ve bildirim külfetini yerine getirmeli ve ayıplı ürünü kabul etmemelidir⁹⁷.

Ayıbın varlığı halinde iş sahibinin sözleşmeden dönme, bedelin indirilmesi, ürünün bedelsiz onarılmasını isteme ve tazminat talep etme hakkı bulunmaktadır⁹⁸.

⁹² Aral ve Ayrancı,400; Büyükay, 122.

⁹³ Büyükay, 123.

⁹⁴ Büyükay, 127.

⁹⁵ Büyükay, 129; Aral ve Ayrancı, 492.

⁹⁶ Ayıba karşı tekeffül borcu hakkında daha detaylı bilgi için Bkz.: Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 474-489; Tandoğan, 160-233; Aral ve Ayrancı 494 vd.

⁹⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*,481-485; Aral ve Ayrancı, 406.

⁹⁸ Tandoğan, 176-206; Eren, 646; Aral ve Ayrancı, 494-499.

Tazminat talebi için ar-ge faaliyetini gerçekleştiren tarafın kusurlu olması gerekli iken, sözleşmeden dönme, bedelin indirilmesi, ürünün bedelsiz onarılmasını isteme haklarının kullanılabilmesi ar-ge faaliyetini yükümlenen tarafın kusuruna bağlı değildir. Kusursuz sorumluluk ilkesine göre ar-ge faaliyetini gerçekleştiren taraf sorumludur. İş sahibi bu üç seçimlik haktan birini kullanabilir. Tazminat ise, kusurun varlığı halinde üç seçimlik haktan birinin yanında talep edilebilir⁹⁹.

4.2.1.9.1. Dönme hakkı

Sözleşmeden dönme halinde iş sahibi ürünü kabul etmeyerek sözleşmeyi geçmişe etkili olarak sona erdirmektedir. Bu yüklenici için oldukça ağır bir durumdur. Yüklenici, harcadığı emek ve zamanın karşılığını alamayacaktır. Bu sebeple sözleşmeden dönmeyen koşulları kanun koyucu tarafından ağır şartlara bağlanmıştır¹⁰⁰. TBK m.475/1’de gereği yüklenici tarafından meydana getirilen ürün, iş sahibinin kullanamayacağı ya da iş sahibini kabule zorlanmanın hakkaniyete aykırı olacağı kadar ayıplı veya sözleşmeye aykırı olması durumunda sözleşmeden dönme hakkı kullanılabilir¹⁰¹.

4.2.1.9.2. Bedelin indirilmesi

İş sahibi, üründeki ayıp sözleşmeden dönmeye imkân verecek derecede değilse ürünün değerindeki eksiklik oranında bedelde indirim yapılmasını TBK m.475/1 gereği talep edebilir. Eser olarak değerlendirilen ürünün ayıbın kabulü engelleyecek mahiyette olmaması ya da ayıbın giderilmesinin aşırı masraflı olmaması durumunda bedelde indirim istenebilir¹⁰².

Bedelde indirim yapılabilmesi için ayıp sebebiyle eserin değerinde bir eksiklik söz konusu olmalıdır. Bu eksiklik yalnız ürünün değerindeki azlık anlamına gelmez¹⁰³. Ayıplı ürünün değeri sözleşmede öngörülen ürünün değerinden fazla bile olsa sözleşmede belirtilen nitelikleri haiz olmadığından ayıptan söz edilerek bedelde indirim talep edebilir. Ancak, sözleşme ile 20 km ötedeki hedefi tespit edebilen askeri radarın geliştirilmesi adına bir ürün sipariş edilmişse ve ar-ge faaliyeti sonucunda 30

⁹⁹ Aral ve Ayrancı, 499.

¹⁰⁰ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 481-482.

¹⁰¹ Aral ve Ayrancı, 494; Tandoğan, 177; Yavuz, 569; Eren, 660, Gümüş, 394-396.

¹⁰² Büyükay, 140; Eren, 663.

¹⁰³ Aral ve Ayrancı, 496, Gümüş, 397.

km ötedeki hedefi dahi tespit edebilen bir radar geliştirildiyse o halde ayıptan söz etmek mümkün değildir. Zira, meydana gelen ürün ifaya elverişli niteliktedir.

İndirim sözleşmede kararlaştırılan tutar üzerinden yapılır. Bu hususa ilişkin olarak indirim miktarının tespiti için iki yöntem bulunmaktadır. Mutlak yöntem olarak ifade edilen yönteme göre; ürünün sözleşmede öngörülen ve ayıpsız olarak üretildiği hali ile ayıplı hali arasındaki değer farkı indirim miktarını verir¹⁰⁴.

Daha yaygın olarak doktrin ve Yargıtay tarafından benimsenen nisbi metoda göre ise; kararlaştırılan ücret ve ürünün ayıplı değerinin çarpılması ile elde edilen bedel, ürünün ayıpsız değerine oranlanması suretiyle indirim tutarı bulunur¹⁰⁵.

4.2.1.9.3. Ürünün bedelsiz onarılmasını isteme hakkı

Ürünün bedelsiz onarılmasını isteme hakkının kullanılabilmesi için üründeki ayıbın onarılmaya elverişli olması ve onarımın aşırı masraflı olmaması gerekir¹⁰⁶. Bu hak da diğer seçimlik haklar gibi tek taraflı yenilik doğuran bir hak olduğundan seçimin, karşı tarafa varması gerekli irade beyanıyla belirtilmesi gereklidir¹⁰⁷.

Onarımın aşırı masraf gerektirip getirmemesi hususunda tespit; onarım yapıldığı takdirde iş sahibinin kazanacağı menfaat ile yapılacak masraf arasında açık bir oransızlığın bulunmaması kıstas alınarak belirlenir¹⁰⁸. Ürünün onarılması aşırı bir masraf gerektiriyor ise iş sahibi dürüstlük kuralına göre diğer iki seçimlik haktan birini kullanmalıdır¹⁰⁹. Yüklenici taraf, onarımı kabul etmediği takdirde iş sahibi masrafları yükleniciden talep etmek üzere onarımı üçüncü kişiye de yaptırabilir¹¹⁰.

4.2.1.9.4. Tazminat talep etme hakkı

Borçlar Kanunu m.475'in ikinci fıkrasında açıkça düzenlendiği üzere iş sahibinin belirtilen seçimlik hakların yanı sıra tazminat talep etme hakkına da sahiptir¹¹¹. Ayıp nedeniyle tazminat talep edilebilmesi için ar-ge projesini üstlenen tarafın kusurlu olması ve iş sahibinin zarara uğraması gerekmektedir¹¹². Burada öngörülen tazminat

¹⁰⁴ Büyükay, 141.

¹⁰⁵ Tandoğan, 188-190; Büyükay, 141.

¹⁰⁶ Aral ve Ayrancı, 496; Gümüş, 397; Tandoğan, 192.

¹⁰⁷ Tandoğan, 192.

¹⁰⁸ Aral ve Ayrancı, 498; Eren, 664.

¹⁰⁹ Büyükay, 139.

¹¹⁰ Aral ve Ayrancı, 498; Eren, 664.

¹¹¹ Tandoğan, 204; Gümüş, 398; Eren, 665.

¹¹² Büyükay, 142.

ayıbı takip eden zararların karşılığı olup ürünün ayıplı olması nedeniyle değerindeki eksikliğin dışında kalan zarardır. Ürünü ayıptan dolayı bizzat kendinde oluşan zarar ayıbı takip eden zarar değildir¹¹³.

4.2.2. Ar-ge sipariş sözleşmesini finanse eden tarafın yükümlülükleri

4.2.2.1. Genel olarak

İş sahibinin esas borcu bedel ödemektir. Öğretide ifanın istenilen şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli yardımcı fillerin, iş sahibine külfet olduğu, borçlarından sayılmadığı belirtilmiştir¹¹⁴. İş sahibi; ürünün istediği şekilde kendisine teslimi için ar-ge faaliyeti yükümlenen tarafla işbirliği içinde olmalı, ürünün meydana getirilmesi sırasında yükleniciyi aydınlatmalıdır. İş sahibinin ar-ge faaliyetini gerçekleştiren tarafa ekipman ve tesis sağlaması durumunda, bu ekipman ve tesislerin kullanımı ile korunması konusunda gerekli açıklamaları yapması gerekmektedir¹¹⁵.

4.2.2.2. Bedel ödeme borcu

Ar-ge sözleşmesini finanse eden iş sahibinin en önemli borcu, bedel ödeme borcudur. Ancak finanse edenin ar-ge faaliyetinin sözleşmede öngörüldüğü şekilde gerçekleştirilmesi için yardımcı fiillerde bulunması gerekmektedir. Eser sözleşmesi niteliğinde olan ar-ge sipariş sözleşmelerinde de bedel sözleşmenin zorunlu bir unsurudur¹¹⁶. Kural olarak bedel ödeme borcu eserin teslimi anında muaccel hale gelir¹¹⁷. Ancak sözleşme ile taraflar bedelin ödenmesine ilişkin farklı bir düzenleme yapabilir.

Sözleşmenin tarafları ücrete ilişkin olarak bir tutar belirleyebilecekleri gibi ar-ge faaliyeti sonucunda bir ürün meydana getirilmesi kararlaştırılmasına karşın bedele ilişkin bir hüküm koymamış da olabilir. Siparişe ilişkin sözleşmede önceden bir bedel belirlenmemişse bedel ürünün meydana geldiği yer ve tarihte ürünün değerine ve ar-ge projesini yürüten tarafın giderlerine bakılarak tespit edilir.

Önceden ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ürünün teslimine ilişkin kesin bir bedel belirlenerek sözleşme düzenlendiyse; bu durumda götürü bedel söz

¹¹³ Aral ve Ayrancı, 499.

¹¹⁴ Zevkliler ve Gökyayla, 563; Yavuz, 572; Eren, 668.

¹¹⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 561.

¹¹⁶ Büyükay, 161; Gümüş, 402; Yavuz, 573; Eren, 669; Tandoğan, 234

¹¹⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 490; Aral ve Ayrancı, 503.

konusu olur¹¹⁸. Ürünün götürü bedelle ücretlendirilmesi durumunda yani ücretin önceden belirlenmesi durumunda ise ar-ge projesini yürüten taraf öngörülenden fazla emek ve masraf harcamış olsa bile daha fazla ücret isteyemez Öngörülenden daha az emek ve giderin söz konusu olması halinde ise işsahibi bedelin indirilmesini isteyemez¹¹⁹.

Götürü bedelin söz konusu olduğu hallerde ahde vefa (*pacta sunt servanda*) ilkesi gereği yeni bir belirleme yapılmaz. Her ne kadar ahde vefa ilkesi gereği bedelin sözleşme ile önceden belirlenmesi durumunda değişikliğe gidilemeyeceği kural olsa da tarafların anlaşması ve beklenmeyen halin meydana gelmesi ile dürüstlük kuralına uygun olacak şekilde bedelde değişiklik gündeme gelebilir¹²⁰ (TBK m.138). Ancak ayıp nedeniyle işsahibinin bedelde indirim yapılmasını istemesi bedelde esaslı değişiklik olarak nitelendirilmez¹²¹.

Götürü bedelde değişikliğe gidilmesi hayli istisnai ve yaklaşık bedele göre daha zor olduğu için ar-ge projesini yüklenen taraf kimi zaman yaklaşık bedelle sözleşmenin yapılmasını talep edebilmektedir. Sözleşme ile işin bedeli belirlenmemişse ya da yaklaşık bedel olarak belirlenmişse işin tamamlanmasının ardından yapılacak keşif ile eserin değerine ve yüklenicinin giderlerine göre değerlendirme yapılarak ücret belirlenir¹²².

4.3. Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri

4.3.1. Ar-ge faaliyetini üstlenen vekilin yükümlülükleri

4.3.1.1. Ar-ge faaliyetini gerçekleştirme yükümlülüğü

Ar-ge Vekâlet Sözleşmesinde tıpkı diğer vekâlet sözleşmelerinde olduğu gibi ar-ge faaliyeti üstlenen vekil, finanse eden tarafın menfaatlerini gözeterek, iradesine uygun şekilde işi görmekle yükümlüdür. Vekalet sözleşmelerinin gereği olarak vekil, vekalet veren adına bir işi görme veya bir işlemi yapma borcu altındadır¹²³. Ar-ge vekalet sözleşmesinde vekilin en önemli ve esas yükümlülüğü ar-ge faaliyetini yürütmektir. Vekilin üstlendiği edim, bir edim sonucu değildir. Vekil edim fiilinden

¹¹⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 535.

¹¹⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 491

¹²⁰ Eren, 673.

¹²¹ Zevkliler ve Gökyayla, 541.

¹²² Zevkliler ve Gökyayla, 552; Aral ve Ayrancı, 504-512.

¹²³ Eren, 735.

sorumludur ve bağımsız olarak işi görmektedir¹²⁴. Bu durumun ar-ge vekalet sözleşmesine yansması, vekilin yalnız ar-ge faaliyetini gerçekleştirmekten sorumlu olması, ar-ge ürününün elde edilip edilemeyeceğine ilişkin bir sorumluluk taşımamasıdır.

Ar-ge faaliyeti, bilimsel ve teknolojik bilgi dağarcığını artırmak adına sistematik olarak gerçekleştirilen yaratıcı ve yenilik içeren bir çalışmadır. Yeni bilgi, süreç ya da uygulamaların geliştirilmesi sırasında kesin bir sonuç vaat edilemeyeceğinden çoğu zaman belirsizlik ve risk içermektedir¹²⁵.

4.3.1.2. Sadakat ve özen gösterme yükümlülüğü

Ar-ge vekalet sözleşmesinde TBK m.506/2 gereği vekil, ar-ge faaliyeti ile üstlendiği iş ve hizmetleri, vekalet verenin haklı menfaatlerini gözetmek suretiyle sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür¹²⁶. Vekil, vekâlet verenin istediği doğrultusunda gerçekleştirilen edim fiilini özenle yerine getirmek zorundadır¹²⁷.

Ar-ge faaliyetini üstlenen vekilin özen gösterme borcu da vekalet verenin yararına sonuç doğuracak şekilde işgörmeyi ifade eder¹²⁸. Ar-ge faaliyetini üstlenen taraf, finanse eden tarafın yararına olacak şekilde bilgi birikimi ve uzmanlığını projeyi başarıyla sonuçlandırmaya yönelik olarak kullanmalıdır.

Vekilin özen yükümlülüğü ar-ge faaliyetinin başarı ile sonuçlanmasını değil, sonucu gerçekleştirmeye elverişli, uygun davranmasını ifade eder¹²⁹. Uzmanlık gerektiren işlerde vekil olarak ar-ge faaliyetini üstlenen tarafın yenilikleri, gelişmeleri takip etmesi de özen yükümlülüğü kapsamında değerlendirilir¹³⁰.

Ar-ge Vekâlet Sözleşmesinde de diğer vekâlet sözleşmelerinde olduğu gibi güven ilişkisi esastır. Bu sebeple vekilin, vekâlet verene karşı sadakat yükümlülüğü bulunmaktadır¹³¹. Bu yükümlülük çerçevesinde vekilin, vekâlet verenin sırlarını saklama, başkalarının öğrenmesini önlemek için tedbir alma yükümlülüğü vardır¹³². Ar-ge projesi gerçekleştirilirken tıpkı hekimin olduğu gibi ar-ge projesini üstlenen

¹²⁴ Yavuz, 666; Eren, 743-744; Tandoğan, 436-450.

¹²⁵ Ar-ge faaliyeti ile ilgili daha fazla bilgi için Bkz. 2.

¹²⁶ Tandoğan, 407-412; Yavuz, 669-670; Eren, 747.

¹²⁷ Aral ve Ayrancı, 545-546; Eren, 745; Tandoğan, 409.

¹²⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 613.

¹²⁹ Tandoğan, 409; Aral ve Ayrancı, 546.

¹³⁰ Zevkliler ve Gökyayla, 614.

¹³¹ Eren, 747.

¹³² Aral ve Ayrancı, 545; Eren, 748; Tandoğan, 450.

tarafın da kayıt tutma yükümlülüğü özen yükümlülüğü kapsamında değerlendirilebilir. Ar-Ge Sözleşmesini yürüten taraf da vekil olarak değerlendirildiğinden, vekilin kendi, organları ve yanında çalışanların kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşmalar geçersizdir¹³³. Keza, yanında çalışan işçi ve yardımcılarının davranışlarından da adam çalıştırmanın sorumluluğu ilkesi gereği, vekil kusursuz sorumludur¹³⁴.

Sadakat borcu ise Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinde vekilin her türlü koşul altında vekâlet verenin menfaatlerine uygun olarak hareket etmesini ifade etmektedir. Vekilin sadakat yükümlülüğü yalnız sözleşmenin kurulmasıyla başlamadığı gibi sözleşmenin sona ermesiyle de sona ermez¹³⁵.

4.3.1.3. Şahsen ifa borcu

Vekâlet sözleşmelerinde güven ilişkisi sebebi ile işin bizzat vekil tarafından görülmesi esastır. Ancak bu durum tali edimler ve tek başına üstesinden gelemeyeceği işler için yardımcı kullanmasına engel değildir¹³⁶. Ar-ge vekâlet sözleşmesinde de vekil uzmanlık alanı ve mesleki bilgisi gözetilerek seçilir ve bu sebeple edimin bizzat yerine getirilmesi beklenmektedir. Ar-ge faaliyetini üstlenen vekilin edimi TBK m.83 gereği bizzat ifası esas olsa da üç halde vekilin bu sınırlamayı esneterek işi başkasına yaptırabileceği belirtilmiştir. Bu haller; vekilin halin gereğine göre başkasını vekil tayin etmesinin zorunlu olması, vekâlet verenin rızası ve vekilin teamül gereği başkasını vekil tayin etmesinin gerekli olduğu hallerdir¹³⁷. Ayrıca sözleşme ile vekil tayin etmeye yetkili olmayan kişi, başkasını vekil tayin ederse onun fiilinden de kendisi yapmış gibi sorumlu olacaktır¹³⁸.

4.3.1.4. Finanse edenin talimatına uygun olarak davranma yükümlülüğü

Talimat; finanse eden tarafın sözleşmenin düzenlenmesinin ardından ar-ge projesini üstlenen vekilin projeyi nasıl yürüteceğine ilişkin açıklamalarda bulunmasıdır. Talimat, karşı tarafa varması gereken tek taraflı ve vekilin riayet etmekle yükümlü olduğu irade açıklamalarıdır¹³⁹. Ancak yenilik doğuran hak

¹³³ Zevkliler ve Gökyayla, 615.

¹³⁴ Reisoğlu, 181.

¹³⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 447.

¹³⁶ Zevkliler ve Gökyayla, 450; Yavuz, 664; Tandoğan, 456; Eren, 738; Öz, *Özel Hükümler*, 709.

¹³⁷ Aral ve Ayrancı, 548-550, Eren, 739; Tandoğan, 456-457.

¹³⁸ Aral ve Ayrancı, 551.

¹³⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 555; Aral ve Ayrancı, 551; Tandoğan, 436; Eren, 743; Öz, *Özel Hükümler*, 710.

kapsamında değerlendirilmemelidir zira kullanmakla sona ermez. Aynı konuya ilişkin tekrar talimat verilebilir, daha önce verilen talimat değiştirilebilir. Talimat, hakkın özüne dokunmaz yalnız sözleşmede belirtilen konuya ilişkin olarak ifa şeklini ve tarzını somutlaştırır¹⁴⁰.

Ar-ge faaliyetini üstlenen vekil, talimat durum ve amaca ya da hukuka, ahlaka, dürüstlük kurallarına uygun nitelikte değil ise buna uymak zorunda değildir. Böyle bir durumda vekil, talimatın durum ve amaca uygun olmadığı açıklayarak finanse eden tarafın görüşünü almakla yükümlüdür. Ancak ar-ge faaliyetini üstlenen vekil, talimat vereni aydınlatmış olmasına karşın yanlış ve amaca uygun olmayan talimatların uygulanmasında ısrar edilirse, vekil ar-ge vekalet sözleşmesini TBK m.512 hükmü gereği fesih yolu ile sona erdirebilir¹⁴¹.

Tarafların daha önce sözleşmede belirtmedikleri bir hususa ilişkin olarak talimat verilmişse, bu talimatı öneri niteliğinde görmek isabetli olacaktır¹⁴². Vekâlet verenin talimat verme hakkının bulunması vekilin bağımlı bir çalışan gibi değerlendirilmesi sonucunu doğurmamalıdır¹⁴³.

4.3.1.5. Hesap verme ve verilenleri iade etme borcu

Ar-ge faaliyetini üstlenen vekil bağımsız bir çalışan olmakla birlikte hesap vermekten kaçınmaz¹⁴⁴. Mali hususlarda bilgi vermenin yanı sıra işin yapılaş şekline ilişkin olarak bilgi vermek de sadakat yükümlülüğünün uzantısı olarak hesap verme yükümlülüğü kapsamındadır¹⁴⁵.

Vekil kendisine verilen işi görme sırasında kullanmak üzere vekil eden taraftan bir takım araç, gereç, teçhizat, mal, masraf avansı almışsa işin yapımından kalanları vekil edene iade etmekle yükümlüdür¹⁴⁶.

Vekil, ar-ge faaliyetini gerçekleştirirken kendi adına ve vekâlet veren hesabına gördüğü işlerden doğan üçüncü kişilerdeki alacakları, finanse eden vekile karşı bütün borçlarını ifa ettiği anda, kendiliğinden finanse eden tarafa geçer. Ar-ge faaliyetini

¹⁴⁰ Aral ve Ayrancı, 551-553; Eren, 743.

¹⁴¹ Eren, 744; Aral ve Ayrancı, 553.

¹⁴² Aral ve Ayrancı, 551.

¹⁴³ Zevkliler ve Gökyayla, 663; Eren, 743.

¹⁴⁴ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 558; Yavuz, 672; Tandoğan, 479; Öz, *Özel Hükümler*, 714; Zevkliler ve Gökyayla, 663; Eren, 749.

¹⁴⁵ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 558.

¹⁴⁶ Zevkliler ve Gökyayla, 623-625.

gerçekleştiren vekilin iflası halinde ise finanse eden taraf bu alacağın kendisine geçtiğini iflas masasına karşı ileri sürebilir. Dolaylı temsil ilişkisi sebebi ile ar-ge faaliyetini üstlenen adına ve finanse eden taraf hesabına edinilmiş taşınır eşyanın iflas masasından ayrılarak kendisine verilmesini talep edebilir. Vekile tanınan hapis hakkından iflas masası da yararlanabilir¹⁴⁷(TBK m.509).

4.3.2. Finanse eden tarafın yükümlülükleri

4.3.2.1. Ücret ödeme borcu

TBK m.502/3 gereği vekilin, ücrete sözleşmede öngörülmesi halinde ya da teamül gereği hak kazanacağı belirtilmiştir¹⁴⁸. Ancak ar-ge projeleri özel uzmanlık ve bilgi birikimi gerektirdiğinden sözleşmede düzenlenmese dahi vekil ücrete hak kazanmalıdır. Kaldı ki; ar-ge faaliyetinin dostluk ya da hatır işi olarak yürütülmesi de işin doğasına aykırı olacaktır.

Sözleşme ile ücret ödenmesi gerektiği belirtilmiş ancak ücretin miktarına ilişkin bir düzenleme yapılmamışsa özel yasa hükümleri saklı kalmak kaydı ile işin kapsamı, harcanan zaman, risk ve tehlike gözetilerek tutar belirlenmelidir¹⁴⁹.

Vekilin ücret alacağının muacceliyetine ilişkin olarak Türk Borçlar Kanunu'nda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Taraflar arasındaki Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinde bir düzenleme veyahut teamül yoksa vekil ar-ge faaliyetini tamamladığı anda ücrete hak kazanır ve borç muaccel olur¹⁵⁰. Ücretin tamamının tek seferde ödeneceği kararlaştırılabileceği gibi ücretin kısım kısım ödenmesi de kararlaştırılabilir¹⁵¹.

4.3.2.2. Ar-ge faaliyetini yükümlenen tarafından yapılan masrafları ödeme borcu

Ar-ge faaliyetlerini gereği gibi yerine getirmek adına vekilin yaptığı masraflar ve ödediği gider avansları vekâlet veren tarafından, vekile faizi ile ödenmelidir¹⁵². Ar-ge faaliyetinin gereği gibi yapılması ile kastedilen vekilin sadakatle ve özenle işini yapmasıdır. Ancak doğaldır ki, vekilin usulsüz harcamaları vekâlet eden tarafından

¹⁴⁷ Eren, 750.

¹⁴⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 627.

¹⁴⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 560.

¹⁵⁰ Aral ve Ayrancı, 503; Tandoğan, 585.

¹⁵¹ Zevkliler ve Gökyayla, 627.

¹⁵² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 560; Tandoğan, 577; Yavuz, 677; Gümüş, 494; Eren, 755.

karşılanmaz¹⁵³. Örneğin; ar-ge faaliyeti neticesinde meydana gelen ürünün patentinin alınmayacağı sözleşmede özellikle kararlaştırılmışsa ar-ge faaliyetini yürüten taraf, patent başvuru masraflarını vekil edenden talep edemez.

4.3.2.3. Ar-ge faaliyetini üstleneni borçtan kurtarma yükümlülüğü

Finanse eden taraf, TBK m.510/2 kapsamında vekilin uğradığı zararları gidermekle yükümlüdür. Bunun için zarar ile vekalet ilişkisi arasında illiyet bağının kurulabilmesi gerekir¹⁵⁴. Ar-ge faaliyetini yürüten vekil kimi zaman bu faaliyeti gerçekleştirirken kendi adına finanse eden hesabına borç altına girebilmektedir. Bu durumlarda finanse eden tarafın, vekili TBK m.510 gereği borçtan kurtarması gerekmektedir¹⁵⁵.

Ulaşım sebebiyle seyahat sırasında meydana gelen zarar ile ar-ge faaliyeti arasında illiyet bağının bulunduğu söylenemez. Ancak ar-ge faaliyeti gerçekleştiren taraf yurtdışındaki bir konferansa geliştirilen ürün hakkında bilgi vermek için gittiği durumda; yolculuk vekâlet verenin talimatı ile gerçekleşmiş ve vekil yolda kaza geçirmişse; vekâlet veren, vekilin zararından sorumludur¹⁵⁶. Vekâlet verenin bu zararlardan sorumlu olmaması için zararın meydana gelmesinde kusurunun olmadığını ispat etmesi gerekir¹⁵⁷.

4.3.2.4. Finanse eden taraf birden fazla ise tarafların müteselsil sorumluluğu

Uygulamada kimi zaman şirketler bir araya gelerek bir ar-ge projesinin yürütülmesini finansal olarak desteklemek suretiyle üçüncü bir tarafa yaptırabilmektedir. Bu halde vekil edenler, vekâlet verene karşı müteselsilen sorumludur¹⁵⁸.

4.4. Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri

Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesinde, Bedelli Ar-Ge Sözleşmelerinden farklı olarak tarafların yükümlendikleri edimler birbirinin karşılığını oluşturmamaktadır. Aksine taraflar ortak amaca ulaşmak adına bütüne katkı sağlamaktadır. Ar-ge İşbirliği sözleşmesinde en az iki taraf kâra ve zarara katılmak amacıyla ortak olarak ar-ge

¹⁵³ Zevkliler ve Gökyayla, 628.

¹⁵⁴ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 560; Zevkliler ve Gökyayla, 629.

¹⁵⁵ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 560; Tandoğan, 588; Eren, 756.

¹⁵⁶ Zevkliler ve Gökyayla, 629.

¹⁵⁷ Zevkliler ve Gökyayla, 629.

¹⁵⁸ Yavuz, 679

projesini üstlenir. Bu çerçevede tarafların birbirlerine karşı hak ve borçlarının adi ortaklık hükümleri çerçevesinde birlikte incelenmesi daha doğru olacaktır.

4.4.1. Taahhüdünü yerine getirme borcu

Taraflar üstlendikleri Ar-Ge faaliyetini gerçekleştirmek adına ortak amaca ulaşmaya elverişli; kanuna, ahlaka ve adaba aykırı olmamak kaydıyla her şeyi katılım payı olarak koyabilir. Üstlendikleri faaliyetin gerçekleştirilmesi için emeklerini, daha önceden sahip oldukları fikrî ve sınai hakların kullanımını, sermayelerini ortaklığın kullanımına sunabilirler¹⁵⁹.

TBK. m. 621/f.1’de “*Her ortak, para, alacak veya başka bir mal ya da emek olarak, ortaklığa bir katılım payı koymakla yükümlüdür*” denilmiştir¹⁶⁰. Ortaklığa konulabilecek diğer değerler 6102 S. Türk Ticaret Kanunu m. 127’de örnekleme suretiyle belirtilmiştir. Ortakların katılım payı adı altında ortaklığa iktisadi bir değer koymaları gerekmektedir¹⁶¹. İlgili fıkradan anlaşılacağı üzere taraflar ortaklığa katılım için para, alacak, mal ya da emek koyabilir. Sayılan bu unsurların sınırlı sayıda olmadığı ve genişletilebileceği kabul edilmelidir¹⁶².

Fikri mülkiyet hukukuna konu marka, patent, know-how gibi değerler de ar-ge ortaklığına katılım payı olarak konulabilir¹⁶³. Örneğin; Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesinde taraflardan biri, projeyi yürütürken kullanmak üzere daha önceden sahibi olduğu patent hakkı yahut lisansı da ortaklığa katılım payı olarak koyabilir.

Ar-Ge ortaklığına, bir malın kullanımını katılım payı olarak taahhüt edildiyse malın ayıbından, hasarından ve ayıptan sorumluluğa, kira sözleşmesine ilişkin hükümler kıyasen uygulanmalıdır¹⁶⁴.

Katılım payı olarak taahhüt ettiği para, alacak, mal ya da patent gibi değerleri ortaklığın kullanımına sunmayan, taahhüdünü yerine getirmeyen tarafı, diğer taraf dava edebilir¹⁶⁵. Örneğin bir taraf kendine ait laboratuvarın kullanımını ortaklığa tahsis

¹⁵⁹ Reha Poroy, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar Hukuku I, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021), 46; Yavuz, 900; Öz, *Özel Hükümler*, 968; Bahtiyar, 32; Eren, 870; Zekeriya Kürşat, Yeni Borçlar Kanunumuzda Adi Ortaklık Hükümlerinin Değerlendirilmesi, (*İühfm C. LXX, S. 1, S. 301- 318, 2012*), 304.

¹⁶⁰ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 739.

¹⁶¹ Oruç Hami Şener, *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, (Ankara, Seçkin Yayınları, 2015), 28.

¹⁶² Yavuz, 900

¹⁶³ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 52.

¹⁶⁴ Şener, 30; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 739.

¹⁶⁵ Öz, *Özel Hükümler*, 970

ettiğini sözleşmede belirtmesine karşın, laboratuvarı kullanma imkânı sağlamadıysa diğer taraf bu hususu dava konusu edebilir¹⁶⁶. Ayrıca Ar-Ge Ortaklık Sözleşmesinde düzenlenmişse taahhüdünü yerine getirmeyen tarafın ceza koşulu ödemesi de kararlaştırılabilir¹⁶⁷.

4.4.2. Kazanca ve zarara katılma

Ar-ge ortaklığında, tüm ortaklar ar-ge faaliyetinden elde ettikleri kazancı TBK m.622 çerçevesinde paylaşacaktır¹⁶⁸. Ortaklığın ar-ge faaliyeti neticesinde elde ettiği para, mal ve alacakların yanı sıra meydana gelen buluş, patent vb. de kazanç kapsamında değerlendirilir¹⁶⁹.

Sözleşmede aksine hüküm yoksa kazanç ve zarar eşit şekilde paylaşılır. Sözleşmede yalnız zarar ya da kâra ilişkin bir düzenleme varsa mevcut düzenleme diğeri için de uygulanır¹⁷⁰(TBK m.623). Genellikle Ar-ge Ortaklık Sözleşmesinde de diğer adi ortaklıklarda olduğu gibi taraflar kâr oranını belirler ancak zarar etme ihtimaline karşın bir düzenleme yapmayı ihmal edebilir. Bu ihtimalde de zarar, kâr oranındaki belirlemeye uygun olarak paylaşılır¹⁷¹.

Ortaklığa taraflardan biri yalnız bilgi birikimi ve emeğini sermaye olarak koymak suretiyle katılmışsa o ortağın zarara katılması kanun hükümlerine göre beklenemez ancak sözleşmede aksine hüküm varsa yapılan düzenleme geçerlidir. Bunun dışında ortakların zarara katılmayacağı şeklinde yapılan düzenlemeler geçerli değildir¹⁷².

4.4.3. Rekabet etmeme yükümlülüğü

Adi ortaklıkta rekabet yasağı TBK m.626'da düzenlenmiştir. İşbu düzenleme ile birlikte, Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesinin tarafları rekabet etmeme yükümlülüğü altındadır.

Ar-ge ortaklığındaki taraflardan herhangi biri kendi ya da üçüncü kişilerin menfaatine olacak şekilde, ortaklığa zarar verecek ve ortaklığın amacına aykırı işler

¹⁶⁶ Bahtiyar, 33.

¹⁶⁷ Şener, 37.

¹⁶⁸ Bahtiyar, 33; Yavuz, 901; Öz, 987; Eren, 877.

¹⁶⁹ Şener, 40; Öz, *Özel Hükümler*, 987; Bahtiyar, 33.

¹⁷⁰ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 739; Bahtiyar, 33.

¹⁷¹ Şener, 42.

¹⁷² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 739; Bahtiyar, 34.

yapamaz¹⁷³. Bu düzenleme ar-ge faaliyetinin amacına ulaşmasını sağlamak ve ortaklar arasındaki güven ilişkisinin tesisi için önemlidir¹⁷⁴.

Rekabet yasağına ilişkin hüküm emredici olmamakla birlikte, hükmün sözleşme ile aşırı daraltılması ortaklığın amacını sarsabileceği gibi gereğinden fazla genişletilmesi de ticaret serbestisini ortadan kaldıracaktır¹⁷⁵. Ayrıca Ar-ge ortaklığına sonradan katılan bir başka taraf da TBK m. 626 kapsamında rekabet yasağına tabi olur¹⁷⁶.

Rekabet yasağına aykırılık halinde diğer ortak ya da ortakların tazminat hakkı saklıdır. Tazminata hükmedilebilmesi için rekabet yasağına aykırı fiilin varlığı ve zararın ispatı gerekmektedir. Ar-ge projesi ortakları, tazminat talebi yerine rekabet yasağına aykırı davranan tarafça gerçekleştirilen işleri ortaklık adına yapmış sayarak elde edilen gelir ve menfaatlerin ar-ge ortaklığına bırakılmasını isteyebilir.

Bu yaptırımlardan hangisinin uygulanacağını rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı hareket etmeyen diğer ortaklar, TTK m.231/2 gereği oy çoğunluğu ile karar verir. Ayrıca rekabet yasağına aykırı davranış sebebi ile TBK m. 639/7 gereği diğer ortaklar da ortaklığın tasfiyesini de isteyebilir¹⁷⁷.

4.4.4. Denetleme (inceleme) hakkı

Adi ortaklığın bir tüzel kişiliği bulunmayıp ortakların her biri, ar -ge ortaklığına ilişkin borçlardan sınırsız ve müteselsil olarak sorumludur. Bu sorumluluk aynı zamanda taraflara ar-ge ortaklığında yönetici olarak görev almasalar dahi ortaklık işlerini inceleme, denetleme yetkisi vermektedir¹⁷⁸. İnceleme hakkı emredici bir düzenleme olmakla birlikte sözleşme ile aksi kararlaştırılmaz¹⁷⁹. Bu hak yöneticilerden bilgi isteme, defter ve kayıtları inceleme, bunların örneğini isteme, mali durum ve defterleri inceleme gibi şekillerde kullanılabilir¹⁸⁰. Ar-ge ortaklığında, yönetici durumunda olan kişi bu hakkın kullanılmasına yardımcı olmak zorundadır

¹⁷³ Bahtiyar, 34; Öz, *Özel Hükümler*, 1010; Eren, 873; Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, (Ankara, Adalet, 2024), 30.

¹⁷⁴ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 743.

¹⁷⁵ Şener, 53

¹⁷⁶ Şener, 53.

¹⁷⁷ Şener, 55; Öz, *Özel Hükümler*, 1010, 1129.

¹⁷⁸ Pulaşlı, 34.

¹⁷⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 746.

¹⁸⁰ Şener, 34; Pulaşlı, 34.

4.4.5. Gider, faiz ve ücret isteme hakkı

Ar-ge projesini birlikte yürüten ortaklardan biri ar-ge faaliyeti ile ilgili olarak masraf yapmış, borç üstlenmiş ya da zarara uğramış ise, diğer ortaklar gideri yapan ortağa karşı sorumludur¹⁸¹.

Nakit ihtiyacı halinde şirkete avans veren ortak da verdiği tarihten itibaren faiz talep edebilir. Ek olarak, ortaklardan biri ar-ge faaliyeti için müdür olarak atanmışsa ya da belli bir işin yapılması için emek harcamak durumunda kaldıysa hakkaniyet gereği bir ücret isteyebilir¹⁸². Bir ortak, ar-ge projesine ait işleri ücret karşılığında yürütmeyi üstlenmişse, bu durumda işlerin yürütülmesindeki sorumluluğu ve hakları konusunda vekâlet hükümleri uygulanmalıdır¹⁸³ (TBK m.628/f.3).

4.4.6. Ar-ge ortaklığının yönetimi

Ar-ge faaliyetinin yürütülmesi adına yapılacak her türlü olağan ve olağanüstü işlem ortaklığın yönetilmesi anlamına gelir. Ar-ge ortaklığının yönetimi, adi ortaklık hükümleri gereği kural olarak ortaklara aittir. Bu itibarla ar-ge ortaklığında yönetim ortaklar açısından hem bir hak hem de bir yükümlülüktür¹⁸⁴.

Ortaklar isterlerse ar-ge projesinin yürütülmesi için sözleşme aşamasında ya da daha sonra bir yönetici seçebilir¹⁸⁵. Sözleşmede aksi öngörülmedikçe yöneticinin ortak olması zorunluluğu da bulunmamaktadır. Yönetici seçilmemişse o halde her bir ortak yönetim ile ilgili işleri yapmaya yetkilidir¹⁸⁶.

Ar-Ge İşbirliği Sözleşmelerinde, ortaklar ar-ge faaliyetinde bizzat görev almaktadır. Ancak kimi zaman bir ortak evrak işleri ile ilgilenmesi adına yönetici olarak belirlenebilmektedir. Bu halde yönetici olarak belirlenen ortağın yönetim yetkisi haklı bir sebep olmaksızın diğer ortaklarca kaldırılamaz ve sınırlandırılmaz¹⁸⁷. Ayrıca yönetici ortağın, ortaklığa ait işleri yürütürken kendi işlerinde gösterdiği çaba ve özenden fazlasını; *“ortaklığın haklı menfaatlerini gözeterек, sadakat ve özenle*

¹⁸¹ TBK 627/1; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 744; Şener, 34; Öz, *Özel Hükümler*, 1014.

¹⁸² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 744; Şener, 35.

¹⁸³ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 745.

¹⁸⁴ Pulaşlı, 33.

¹⁸⁵ Bahtiyar 35; Öz, *Özel Hükümler*, 1050; Eren, 881-883.

¹⁸⁶ Şener, 47.

¹⁸⁷ Şener, 51, Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 745.

yürütmek ve benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranışları” göstermesi beklenmektedir¹⁸⁸.

Ar-ge projesine seçilen yönetici yalnız olağan işleri yapmaya yetkilidir. Gecikmesinde sakınca bulunan işler dışındaki olağandışı işlerde ar-ge ortakları oybirliği ile karar alır¹⁸⁹.

Adi ortaklıkta kararların kanun koyucu tarafından oy birliği ile alınacağı düzenlenmesine karşın Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesinde oy çokluğu ile karar alınabileceği de belirlenebilir¹⁹⁰.

Ar-ge projesinin yürütülmesi adına birden fazla yönetici atanmışsa her bir yönetici, ortaklığın olağan işlerini tek başına yerine getirebilir ancak bu halde diğer yöneticilere kanun koyucu tarafından veto hakkı tanınmıştır¹⁹¹. Veto hakkının yalnız yönetici olan ortaklara tanındığını belirtmekte fayda vardır. Veto, karşı tarafa varması gerekli bir irade beyanı olup herhangi bir şekle tabi değildir. Açık ya da örtülü olarak kullanılabilir. Veto hakkı kullanıldığı takdirde veto edilen iş veya işlemin yapılabilmesi için diğer yönetici ortakların çoğunluğunun karar alması gerekmektedir¹⁹².

4.4.7. Sadakat ve özen yükümlülüğü

Ar-ge projesini birlikte yürüten taraflar, sözleşme öncesi ve sonrasında birbirlerine duydukları güven sebebi ile yakın ilişki içerisine girmektedir. Bu sebeple taraflar ticari sırları da dâhil olmak üzere birbirleri hakkında pek çok bilgi ve sır erişim imkânı elde ederler. Tarafların birbirlerine duydukları güveni boşa çıkarmamak adına öğrendikleri sırları saklama ve diğer tarafa zarar verici davranışlardan kaçınma yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁹³. Taraflar sözleşme ile hangi hususların gizli bilgi niteliğini haiz olacağını ve gizliliğin ihlal edilmesi halinde uygulanacak yaptırımları serbestçe belirleyebilmektedir. Ancak, sözleşmede böyle bir düzenleme bulunmasa dahi dürüstlük ilkesi bağlamında sadakat yükümlülüğünün bir uzantısı olarak tarafların sır saklama yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁹⁴. Gizlilik yükümlülüğünün ihlal edilip

¹⁸⁸ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 78; Öz, *Özel Hükümler*, 1047.

¹⁸⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 746; Bahtiyar, 36.

¹⁹⁰ Şener, 47.

¹⁹¹ TBK m. 625/2; Şener, 48.

¹⁹² TTK m. 221/1; Şener, 48.

¹⁹³ Erdoğan, 341; Öz, *Özel Hükümler*, 1003; Eren, 873.

¹⁹⁴ Erdoğan, 341; Öz, *Özel Hükümler*, 1003.

edilmediğinin tespiti için önem arz eden husus hangi bilgilerin gizli olduğunun belirlenmesidir. Zira, kamuya açıklanan hususların gizli bilgi niteliğinde olduğundan söz edilemez¹⁹⁵.

Ar-ge projesinin üstlenen ortaklar, ar-ge projesine ait işlerin görülmesinde iş görme sözleşmelerine hâkim olan özen ilkesine uygun davranmalıdır¹⁹⁶. Ar-ge projesini yürüten taraflardan biri; ar-ge faaliyetini yürütürken diğer bir tarafa zarar vermekten kaçınmalıdır. Ar-ge ortağı, kendi kusuru ile verdiği zararı ortaklığa yarar sağlamış olsa dahi mahsup etmeksizin gidermekle yükümlüdür¹⁹⁷.

Ar-ge ortaklığında projeyi yürüten tarafların göstermesi gerekli özen borcuna, benzer alanda iş ve hizmet üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gerekli sadakat ve özen yükümlülüğü esas alınmalıdır¹⁹⁸. Ar-ge projesini yürütenler kusurlu hareketleri ile bir zarara sebep olurlarsa, tazminatın diğer şartları da varsa meydana gelen zararı tazmin sorumlulukları saklıdır. Tazminata hükmedilebilmesi için gerekli hukuka aykırı fiil, Ar-Ge Sözleşmesine ya da kanuna aykırı fiil olarak değerlendirilmelidir. Zararın meydana gelmesinde ya da artmasında diğer ortakların da kusuru varsa ortak kusur ilkesine göre değerlendirme yapılır¹⁹⁹.

¹⁹⁵ Dilek Özge Uğraş, Bilgi Suistimali Suçu, TAAD, Yıl: 12, Sayı: 47 (Temmuz 2021), 474.

¹⁹⁶ TBK m.628/f.1; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 745; Öz, 995; Bahtiyar, 38.

¹⁹⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 745; TBK m. 628/f.3.

¹⁹⁸ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 745; Şener, 50

¹⁹⁹ Şener, 50.

BÖLÜM 5: AR-GE FAALİYETLERİ NETİCESİNDE MEYDANA GELEN ÜRÜNLER ÜZERİNDEKİ MÜLKİYET HAKKI

5.1. Ar-Ge Sözleşmelerinde Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı, maddi varlığı bulunan eşyalar için tesis edilebilir. Bu doğrultuda fikirsel çaba üzerinde mülkiyet hakkı tesisi eşya hukuku hükümlerine göre sağlanmamaktadır. Ancak ar-ge faaliyeti, her ne kadar fikri ve sınai haklara ilişkin bir faaliyet olsa da bu faaliyet sonucunda maddi varlığa konu ürünler de meydana gelebilmektedir²⁰⁰.

Somutlaştırmak gerekirse; ar-ge faaliyeti neticesinde meydana gelen ürün maddi varlığa sahip bir prototip olabileceği gibi yazılım, patent gibi gayri maddi bir varlığa ilişkin de olabilir. Bunun gibi ar-ge faaliyeti ile meydana gelen ürün, fikri hakka konu olmakla birlikte maddi varlığı olan bir ürün de olabilir. Örneğin; yeni bir radar sisteminin geliştirilerek maddi bir varlık ortaya koyulabilir. Bunun yanı sıra radar cihazının geliştirilmesinde kullanılan yazılım da gayrimaddi mal üzerinde hak sahipliğini konu olan fikri haklara konu olacaktır.

Ar-ge faaliyeti ile mesleki ya da teknik bilgi, bu bilginin somutlaştığı prototip, ürün, pilot tesis veya sistem meydana getirilebilir²⁰¹. Ar-ge ürünü ile kastedilen, Ar-ge Muafiyeti Tebliğinde belirtildiği üzere Ar-ge sözleşmesine konu mal ve hizmetlerdir. Ürünün ara ya da nihai olması fark etmeksizin ar-ge faaliyeti sırasında ya da sonucunda meydana gelmesi gerekmektedir²⁰².

5.1.1. Ar-ge sipariş sözleşmesinde mülkiyet hakkı

Ar-Ge Sipariş Sözleşmesinde ar-ge faaliyetini yürüten tarafın elde ettiği ürünü finanse eden tarafa teslim etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ar-ge ürünü fikri ve sınai haklardan ari olarak teslim edilir. Ar-ge faaliyeti ile elde edilen fikri haklar veya ticari bilgi (know-how) ar-ge faaliyetini yürüten tarafa aittir. Keza, finanse eden taraf için önemli olan isteği doğrultusunda üretilen ürünün kendisine teslimidir²⁰³.

²⁰⁰ Divarçı, 31.

²⁰¹ Erdoğan, 68.

²⁰² Ar-Ge Muafiyeti Tebliği, m. 4/1-o; Divarçı, 53.

²⁰³ Divarçı, 75.

5.1.2. Ar-ge vekâlet sözleşmesinde mülkiyet hakkı

Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinde, vekil olarak ar-ge faaliyetini gerçekleştiren taraf, finanse eden tarafın menfaat ve iradesine uygun olarak sözleşmeyi yerine getirir²⁰⁴. Vekâlet ilişkisi içerisinde ar-ge faaliyetini gerçekleştiren tarafın ortaya çıkan ürün üzerinde know-how da dâhil olmak üzere herhangi bir menfaat elde etmesi beklenemez. Vekil, vekâlet ilişkisi içerisinde elde etmiş olduğu menfaatleri vekâlet verene devretmek zorundadır. Bu doğrultuda vekilin, ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ürün üzerinde hak sahipliğinden söz edilemeyeceği ifade edilmelidir²⁰⁵.

Vekil, faaliyeti gerçekleştirmeyi üstlenirken faaliyetin başarı ile sonuçlanıp sonuçlanmayacağı belirsizdir ve bu riski finanse eden taraf üstlenmektedir. Bu sebeple yalnız finanse eden tarafın riski üstlendiği gözetilerek elde edilen menfaatin de finanse eden tarafa ait olması gerektiği kabul edilmelidir. Ar-ge ürünü FSEK kapsamında değerlendirilmesi gereken yazılım gibi bir ürün ise manevi hakların devri mümkün olmasa da mali hakların devri mümkündür²⁰⁶.

5.1.3 Ar-Ge işbirliği (ortaklık) sözleşmesinde mülkiyet hakkı

Ar-ge ortaklığı tarafından yürütülen faaliyet neticesinde tarafların meydana gelen menfaatler üzerindeki mülkiyeti, elbirliği ile mülkiyettir²⁰⁷. Zira, ar-ge ortaklığına adi ortaklık hükümleri uygulanmaktadır. Ayrıca adi ortaklığın tüzel kişiliği olmadığından ar-ge ortakları meydana gelen ürün üzerinde elbirliği ile maliktir²⁰⁸.

Mülkiyet hakkı kişiye kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma olmak üzere üç temel yetki verir. Bu yetkiler doğrultusunda fikri hak hukuki işleme konu olabilir²⁰⁹. Örneğin; Ar-ge ortakları, ar-ge ürününü satabilir, lisans ile kiralayabilir ya da üçüncü bir kişiye devredebilir.

²⁰⁴ Zevkliler ve Gökyayla, 596.

²⁰⁵ Divarçı, 58.

²⁰⁶ FSEK kapsamında manevi hakların devredilemeyeceğine ilişkin olarak “*Manevi haklar hukuksal işlemlere yani tasarruf ve sözleşmelere konu olamazlar.*” Bkz. Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 246; Savaş Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 100.

²⁰⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 741.

²⁰⁸ Bu hususa ilişkin olarak ortaya çıkan ürün FSEK kapsamında ilgili hükümde öngörüldüğü üzere; “Birden fazla kimselerin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi onu vücuda getirenlerin birliğidir.” Kanun koyucu burada ayrılmaz bir bütün teşkil eden eser için değerlendirme yapmışsa da ar-ge ortaklığından kaynaklı eser sahipliği için de bu husus isabetlidir.

²⁰⁹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 246.

Ar-ge faaliyeti neticesinde meydana gelen ürünün ne şekilde paylaşılacağına ilişkin sözleşmede bir düzenleme yoksa ürün üzerindeki hak ve menfaatler eşit olarak paylaşılacaktır²¹⁰.

²¹⁰ Bkz. Ar-Ge İşbirliği Sözleşmesi Başlığı, 7.

BÖLÜM 6: AR-GE ÜRÜNÜ ÜZERİNDEKİ FİKRİ VE SINAI HAKLARA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

6.1. Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler

Fikri ve Sınai haklar, iç hukuk kuralları ile ulusal korunmanın yanı sıra uluslararası anlaşmalar ile uluslararası korunmanın da konusunu oluşturur. Nitekim bu hakların etkin bir şekilde korunması ancak uluslararası alanda da sağlanan bir korunma ile mümkündür²¹¹. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti tarafından çeşitli uluslararası anlaşmalara taraf olmak suretiyle fikri ve sınai hakların uluslararası zeminde korunması kabul edilmiştir²¹². Ayrıca fikri ve sınai haklara ilişkin olarak uygulamada birliği sağlamak adına bazı uluslararası düzenlemeler de kabul edilmiştir.

6.1.1. Fikri haklara ilişkin uluslararası düzenlemeler

6.1.1.1. Bern sözleşmesi

Avrupa kıtasındaki devletler tarafından fikir ve sanat eserlerinin uluslararası alanda korunması çabaları sonucunda 1886 yılında İsviçre’de konferans yapılmıştır²¹³. Bu konferansın ardından 9 Eylül 1886 tarihinde Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından bu sözleşmenin tadil edilmiş hali 28 Mayıs 1951 tarihinde kabul edilmiştir²¹⁴. Bu sözleşmenin amacı; eser sahiplerinin haklarının, taraf devletlerce yeknesak ve etkili bir şekilde korunmasını sağlamak olup, Bern Sözleşmesi ile öngörülen uluslararası standartlara uygunluk temin edilmektedir.

Bern Sözleşmesi’nde yer alan “*eşit işlem ilkesi*”ne göre yabancı eser sahibi, yerli eser sahibinin yararlandığı hukuki imkân ve korumalardan yararlanabilmektedir²¹⁵. Sözleşme kapsamında getirilen bir diğer ilke ise “*asgari haklar*” ilkesidir. Bu ilkenin, fikri hakların korumasında minimum korumanın sağlanamaması durumunda devreye gireceği öngörülmüştür²¹⁶.

²¹¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 21.

²¹² Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012), 67.

²¹³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 30; Bozbel 20; Tekinalp, 67.

²¹⁴ Kadir Kurt, *Bern Sözleşmesi Ve Türkiye’nin Katılım Süreci*, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Güz 2021, S 104, 1-42, 32.

²¹⁵ Bozbel, 20.

²¹⁶ Bozbel, 20.

Ar-ge faaliyeti ile elde edilen bilgisayar programı gibi yazılım ürünleri, Bern Anlaşması ile öngörülen ilim ve edebiyat eserleri sınıfına dâhildir²¹⁷.

6.1.1.2. Dünya fikri mülkiyet teşkilatı (WIPO) kuruluş anlaşması

Stockholm’de 1967 yılında kabul edilen sözleşme ile fikri mülkiyet haklarının tüm dünyada gelişmesini ve bu alandaki çalışmalarda birliği sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda “Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO)” olarak adlandırılan organizasyon fikri ve sınai haklara ilişkin tüm uluslararası çalışmaları bünyesinde barındırmakta ve bu alanda öncü rol üstlenmektedir²¹⁸. Bu örgütün merkezi İsviçre’de bulunan Cenevre kentidir. WIPO’nun temelleri, Paris Sözleşmesi²¹⁹ ve 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi’ne dayanır. WIPO, sınai ve fikri hakların korunmasında önemli rol üstlenen bir örgüttür. Türkiye Cumhuriyeti de bu örgüte 12 Mayıs 1976’dan itibaren üye olmuştur²²⁰.

6.1.1.3. Dünya telif hakları sözleşmesi

UNESCO liderliğinde Cenevre’de fikir ve sanat eserleri sahiplerinin haklarının uluslararası ölçekte korunmasını sağlamak adına 6 Eylül 1952’de imzalanmıştır. Bu sözleşmenin asıl amacı Bern Sözleşmesi’ni imzalamayan ülkelerin de dâhil olduğu uluslararası bir düzenleme oluşturmaktır. Nitekim ABD ve Rusya da ilerleyen süreçte bu anlaşmaya taraf olmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti, Dünya Telif Hakları Sözleşmesi’ne taraf değildir²²¹.

6.1.1.4. Roma sözleşmesi

Fikri haklara, icracı sanatçıların ve fonogram yapımcılarının ve yayın kuruluşlarının kendi ürünleri üzerindeki haklarını konu edinen “*komşu haklar*” da dâhildir. 1960 yılında Roma’da toplanan konferans nihayetinde 26 Ekim 1960 tarihli İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair

²¹⁷ Eray Aksın Atar, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Yayıma Hakkı ve Korunması*, (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2017), 53.

²¹⁸ Tekinalp, 81.

²¹⁹ 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesi üst başlıkta incelenmiştir.

²²⁰ Bozbel, 21.

²²¹ Bozbel, 21; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 31-32.

Roma Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti bu anlaşmaya 7 Temmuz 1995 tarih ve 4116 S. Kanun ile dâhil olmuştur²²².

6.1.1.5. WIPO telif hakları anlaşması

Bu anlaşma ile bilgisayar programlarının ve veri tabanlarının ilim ve edebiyat eserleri kapsamında korunacağı düzenlenmiştir. Bu anlaşmaya ülkemiz de 28 Kasım 2008 tarihinde taraf olmuştur²²³.

6.1.1.6. Dünya ticaret örgütü kuruluş anlaşması ve fikri mülkiyet haklarının ticari niteliklerine ilişkin anlaşma (TRIPS)

Fikri mülkiyete konu haklar koruma ve hukuki yaptırıma ilişkin olarak ülkeler arasında oldukça farklı şekilde düzenlenmekteydi. Bu farklılıkların ticari hayatı bir hayli zorlaştırdığı gözetilerek fikri haklara ilişkin kuralları içeren düzenli, öngörülebilir ve sistematik bir düzenleme yapılması adına Ticaret ve Tarifeler Genel Anlaşmasına taraf ülkeler, TRIPS adlı anlaşmayı imzaladılar²²⁴. Türkiye Cumhuriyeti bu anlaşmayı 1 Ocak 1995 tarihinde onaylayarak kabul etmiştir.

TRIPS anlaşması, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye tüm devletler için bağlayıcıdır²²⁵. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması 31 Aralık 1994 tarihinde ülkemizde yürürlüğe konulmuştur²²⁶.

6.1.1.7. Avrupa birliğinde fikri haklarla ilgili direktifler (AB direktifleri)

Topluluğa üye ülkeler arasında mevzuatta birlik sağlamak adına AB uyum çalışmaları için bazı direktifler yayımlamıştır²²⁷.

²²² Bozbel, 22.

²²³ Bozbel, 23.

²²⁴ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 27.

²²⁵ Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması'nın 11. maddesine uyarınca örgüte üye tüm devletler için TRIPS bağlayıcıdır. Bkz: Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 27.

²²⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 27.

²²⁷ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 32-33. Bu direktifler Kılıçoğlu'nun kitabında şu şekilde belirtilmiştir; "Bilgisayar Programlarının Hukuki Alanda Korunmasına İlişkin 14 Mayıs 1991 tarihli ve 91/250/EEC sayılı Konsey Direktifi,

Fikri Mülkiyet Alanında Kiralama Hakkı, Ödünç Verme Hakkı ve Telif Hakları ile Bağlantılı Haklara İlişkin 19 Kasım 1992 Tarih ve 92/100/EEC sayılı Konsey Direktifi,

Uydu Yayınlarına ve Kablo İle Yeniden İletime Uygulanabilir Telif Hakları ve Bağlantılı Haklara İlişkin Belirli kuralların organizasyonu hakkında 27 Eylül 1993 Tarih ve 93/83/EEC sayılı Konsey Direktifi,

Veri tabanlarının Yasal Korunmasına İlişkin 11 Mart 1993 Tarih ve 93/9/EEC sayılı Konsey Direktifi,

Bilgi Toplumunda Telif Hakları ve Bağlantılı Haklara İlişkin Bazı Hususların Uyumlaştırılmasına İlişkin 22 Mayıs 2001 Tarih ve 2001/29/EEC Sayılı Konsey Direktifi,

Özgün Bir Sanat Eseri Yazarının Yararına Yeniden Satı Hakkına İlişkin 27 Eylül 2001 Tarih ve 2001/84/EEC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi,

6.1.2. Fikri haklara ilişkin ulusal düzenlemeler

6.1.2.1. Fikir ve sanat eserleri kanunu (FSEK)

Prof. Dr. E. Hirsch'in hazırladığı 5846 S. Fikir ve Eserleri Kanunu, 1 Ocak 1952 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu kanun; eser, eser üzerindeki mali ve manevi haklar ilaveten eserle bağlantılı hakların korunmasını düzenlemektedir²²⁸.

FSEK, eser kavramı üzerinden şekillenen bir kanundur. Eser, FSEK'te "Sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri" olarak tanımlanmıştır²²⁹. Belirtilen bu sınıflara ek olarak müstakil eser sahibinin hakları gözetilmek kaydıyla, işleyenin hususiyetini taşıyan işlemlerin de kanun koyucu tarafından eser olarak korunması düzenlenmiştir²³⁰.

6.1.3. Sınai haklara ilişkin uluslararası düzenlemeler

6.1.3.1. Patent işbirliği anlaşması (patent cooperation treaty)

Patent İşbirliği Anlaşması (PCT), patent başvuru süreçlerini uluslararası düzeyde merkezileştirerek, buluş sahiplerinin tek bir uluslararası başvuru ile birden fazla ülkede patent koruması talep etmelerine olanak tanır. Bu sistem sayesinde, başvuru sahipleri, PCT'ye üye ülkelerin tamamında veya seçilen ülkelerde geçerli olacak şekilde, Türk Patent ve Marka Kurumu gibi yetkili ofislere başvurularını iletebilirler²³¹.

Söz konusu anlaşma patent başvurusunu uluslararası zeminde basitleştirmeyi amaçlamaktadır. Patent İşbirliği Anlaşması ile uluslararası patent başvuru ve patent ön incelemesi düzenlenmiştir. Bu anlaşma ile Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü nezdinde patent başvurusu yapılarak bu başvurunun ardından seçilecek diğer üye ülkelerde de

Fikri Mülkiyet Haklarının Uygulanması Hakkındaki 29 Nisan 2004 tarih ve 2004/48/AT Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi. ; Veri Tabanlarının Korunmasına İlişkin 11 Mart 1996 tarih ve 96/9 Sayılı AB Direktifi için Bkz. Mustafa Ateş, Veri Tabanlarının Hukukî Koruması, 54; 1991 tarih ve 91/250/EEC sayılı AB Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunması Hakkında Direktifi için Bkz. Pelin Özkaya ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, Cilt:6, No:1, 17; AB, 8 Haziran 2016 tarih ve 2016/943 Sayılı Açıklanmayan Teknik Bilgi ve Ticari Sırların Hukuka Aykırı Olarak Edinilmesine, Kullanılmasına ve İfşa Edilmesine Karşı Korunması Hakkında AB Direktifi.

²²⁸ Bozbel, 25-26; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 35.

²²⁹ FSEK m.1/B.

²³⁰ FSEK m.6; Suluk, Karasu ve Nal, 74.

²³¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 23.

patent tescili sağlamak mümkün olmuştur. Bu sebeple patent sahibine büyük kolaylıklar sağlanmıştır²³².

6.1.3.2. Avrupa patent sözleşmesi (european patent convention)

1973 yılında düzenlenen Avrupa Patent Sözleşmesi ile üye tüm devletler arasında ortak bir patent başvuru sistemi oluşturulmuştur. Bu sözleşme kapsamında üye ülkelerde tanınan patent hakkına Avrupa patenti adı verilmektedir²³³. Avrupa patent sözleşmesi, “*buluşların olabildiğince geniş korunmasını sağlamak*” ve “*olabildiğince sağlam patentler vermek*” temeline dayanmaktadır. Avrupa Patent Sözleşmesi (EPC), Paris Sözleşmesi’nin 19. maddesine dayanarak oluşturulan özel bir anlaşmadır²³⁴.

6.1.3.3. Tasarımların uluslararası tesciline ilişkin Lahey anlaşması

Bu anlaşma ile tasarımların uluslararası düzeyde tescil edilmesi adına ortak bir sınıflandırma sistemi düzenlenerek kolay, etkin ve ekonomik bir sistem geliştirilmiştir. Ülkemiz bu anlaşmanın 1999 Cenevre Metnini uygun bularak 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere anlaşmaya taraf olmuştur²³⁵. Bu sistem ile seçilen ülkelerde tescil yolu ile koruma sağlama ve tek bir başvuru ile aynı etkiye sahip tescil imkânı elde edilmesi amaçlanmıştır. Tescille ilgili tüm işlemler tek bir merkezden yürütülür ve tek bir merkezde tüm kayıtlar tutulur²³⁶.

6.1.3.4. Mikroorganizmaların saklanması ile ilgili Budapeşte anlaşması

Bir patent verilebilmesi için en önemli unsur patente konu buluşun açıklanabilmesidir. Buluşa ve içeriğine ilişkin bilgiler tarifname ile yazılı olarak açıklanır. Buluşun bir organizmaya ilişkin olması ya da buluşta bir mikroorganizmanın kullanılması durumunda bu mikroorganizmanın kendisinin görülmesi gerekmekte olup bu hususa ilişkin yazılı açıklama yeterli değildir²³⁷. Bu hususa ilişkin olarak Budapeşte Anlaşması, buluş sahibinin koruma talep ettiği her bir ülkeye ayrı ayrı buluşa ilişkin organizmayı tevdi etmesi yerine tek bir tevdi merkezine tevdi etmesini

²³² Uğur Çolak, *Türk Patent Hukuku*, (Ankara: Adalet, 2022), 58-59.

²³³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 24; Çolak, 59; Tekinalp, 73.

²³⁴ Çolak, 60.

²³⁵ Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, Burçak Yıldız ve Dilek İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, (Ankara: Adalet, 2021), 12-13.

²³⁶ Ayhan, Çağlar Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 13.

²³⁷ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 24.

öngörerek zaman ve maliyet kolaylığı sağlar. Bu anlaşma, Türkiye’de 30 Ekim 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir²³⁸. Bu doğrultuda, ar-ge faaliyeti neticesinde elde edilen sınai hakka konu ürün mikroorganizmaya ilişkin veriler içeriyorsa, Budapeşte Anlaşması gereği tek bir tevdi merkezine tevdi edilerek diğer ülkelerden de koruma talep edilebilir.

6.1.3.5. Patentlerin uluslararası sınıflandırılmasına ilişkin Strasbourg anlaşması (Strasbourg agreement concerning the international patent classification)

Bu anlaşma uluslararası patent sınıflandırmasına ilişkin olarak patent konularını sekiz bölüm ve yaklaşık yetmiş bin alt bölüme ayırmıştır. Bu düzenleme aynı konuya sahip patentlerin kolaylıkla belirlenmesi adına yapılmıştır²³⁹.

6.1.3.6. Sınai mülkiyetin korunmasına ilişkin Paris sözleşmesi

Paris sözleşmesi ile faydalı model, patent, marka, coğrafi işaret, ticaret unvanı gibi pek çok sınai hakkın uluslararası zeminde düzenlemesi yapılmıştır. İlk kez 1883 yılında imzalanan bu anlaşma, sınai mülkiyet haklarına ilişkin en önemli anlaşmalardan biridir. Bu sözleşme fikri mülkiyet alanındaki düzenlemelere öncülük etmek, ortak bir fikri mülkiyet koruma politikası gerçekleştirmek, uluslararası alanda düzenleme yapılmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiştir²⁴⁰.

Ülkemiz bu anlaşmanın 1915 yılında 1911 tarihli Washington metnini, ardından 1925 tarihli La Hay metnini daha sonra ise 1934 tarihli Londra metnini son olarak da 1967 tarihli Stockholm metnini onaylamıştır²⁴¹.

6.1.3.7. Tasarımların sınıflandırılmasına ilişkin Locarno anlaşması

Bu anlaşma, tasarımların sınıflandırılması adına geliştirilmiş olup temel amacı tasarım tescilinde kolaylık ve uyum sağlamaktır. Tasarımlara ilişkin 32 sınıf ve 223 alt sınıf belirlenmiştir²⁴². Bu anlaşma Türkiye’de 5 Ağustos 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁴³.

²³⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 24.

²³⁹ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve Özdamar, *Sınai Mülkiyet Hukuku* 14; Tekinalp, 73.

²⁴⁰ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 25; Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 9.

²⁴¹ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 9.

²⁴² Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 25.

²⁴³ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve Özdamar, *Sınai Mülkiyet Hukuku*,12.

6.1.3.8. Patent kanunu anlaşması (patent law treaty)

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından yürütülen bu anlaşmanın temel amacı, ulusal ve bölgesel patent sistemlerini sadeleştirerek ve modernize ederek, başvuru süreçlerini daha erişilebilir ve kullanıcı dostu hale getirmektir. Türkiye Cumhuriyeti, 28 Nisan 2005 tarihinde bu anlaşmayı imzalamış olmakla birlikte, henüz iç hukukuna dâhil ederek yürürlüğe koymamıştır²⁴⁴.

6.1.3.9. Dünya ticaret örgütü kuruluş anlaşması ve fikri mülkiyet haklarının ticari niteliklerine ilişkin anlaşma²⁴⁵

6.1.4. Sınai haklara ilişkin ulusal düzenlemeler

6.1.4.1. Sınai mülkiyet kanunu (SMK)

1995 tarihli TRIPS anlaşmasının ardından iç hukukta da gerekli düzenlemelerin yapılması adına marka, patent, tasarım, coğrafi işaret gibi sınai haklara ilişkin Kanun Hükmünde Kararnameler düzenlenmiştir²⁴⁶. Anayasa Mahkemesinin bu kanun hükmünde kararnamelerin bir kısmını iptal etmesinin ardından 1 Ocak 2017 tarihinde 6769 S. Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) yürürlüğe girmiştir²⁴⁷.

SMK bünyesinde geçici maddeler ve yürütme maddesini de dahil olmak üzere 193 madde barındırmaktadır. Sınai mülkiyet kanunu; marka, coğrafi işaret, geleneksel ürün adı, tasarımlar, patent ve faydalı modellerle ilgili düzenlemelerin yanı sıra ortak hükümler ve diğer hükümler başlıklarını içermektedir²⁴⁸. Her bir başlıkta sınai mülkiyet hakkı ile ilgili özel hükümler, tescil için başvuru şartları ve hak sahipliğinin doğumu düzenlenmiştir. Ortak ve diğer hükümler kısmında marka, coğrafi işaret, geleneksel ürün adı, tasarım ve patentlerle ilgili ortak hükümler bulunmaktadır. İlgili kanun ile Türk Patent Enstitüsü'nün adı Türk Patent ve Marka Kurumu olarak değiştirilmiştir²⁴⁹.

²⁴⁴ Çolak, 66; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 26.

²⁴⁵ Bkz. 61.

²⁴⁶ 551 S. Patent Hakkının Korunmasına İlişkin KHK, 554 S. Coğrafi İşaretler Hakkında KHK, 555 S. Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK Bkz. Çolak, 66.

²⁴⁷ SMK'nın yürürlüğe girmesinin ardından Patent ve Marka Kurumu tarafından yürütülen çalışmalar sayesinde Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik de 24 Nisan 2017 tarihi itibari ile yürürlüğe konulmuştur. Bkz. Çolak, 68.

²⁴⁸ Çolak, 67.

²⁴⁹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 29.

Sınai Mülkiye Kanunu'nun yürürlüğe girmesine karşın 5147 S. Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunmasına İlişkin Kanun ve 5042 S. Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunmasına İlişkin Kanun yürürlükte kalmaya devam etmiştir.

BÖLÜM 7: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN ÜRÜNLER

7.1. Ar-ge Faaliyeti ile Meydana Gelen Ürünler

Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen ürün; FSEK kapsamında korunan bilgisayar programı, veri tabanı gibi ürünler olabileceği gibi SMK kapsamında korunan patent ya da faydalı model de olabilir. Ayrıca her iki kanunda da düzenlenmemiş ve haksız rekabet hükümlerince korunan know-how gibi ticari bir bilgi de ar-ge faaliyeti ile meydana gelebilir²⁵⁰. Bu ürünlerin düzenlendiği kanunlar, tabii olduğu hükümlerin tespiti ve hakların korunması açısından önemlidir.

Fikri haklar yenilik ve yaratıcılığın önem arz ettiği haklar olduğundan yeniliğin peşinde olan ar-ge faaliyetleri ile yakından ilişkilidir. Ancak, ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ürün her zaman SMK ya da FSEK hükümlerince korunan bir hak olmayabilir. Bazen de ar-ge sözleşmesi sonucunda daha önce bilinmeyen bir bilgi de keşfedilebilir. Bu durumda da keşfedilen ticari ya da mesleki bilginin de haksız rekabet hükümleri doğrultusunda korunması gündeme gelecektir.

7.1.1. Ar-Ge faaliyeti ile meydana gelen fikri ürünler (haklar)

Ar-ge faaliyet ile meydana gelen bilgisayar programları gibi yazılım ürünleri hukukumuzda patentlenememekte, Bern Sözleşmesi gereği Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamındaki eser korumasından yararlanmaktadır. Nitekim Türk Hukukunda bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması veya iletilmesiyle ilgili teknik yönü bulunmayan usullerin patentlenemeyeceği kabul edilmiştir²⁵¹. Bu sebeple bilgisayar programları, yazılım gibi ar-ge ürünleri FSEK kapsamında esere ilişkin korumadan yararlanırlar. Ancak, bu husus bilgisayar programlarının hiçbir şekilde patentlenemeyeceği anlamına gelmemektedir. Teknik yönü bulunan bilgisayar programları patentlenebilir. Örneğin; E-fatura gibi bir muhasebe programı patentlenemezken, lüks marka bir otomobilin fren sistemini düzenleyen yazılım o sistemle birlikte patentlenebilir²⁵². Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen veri tabanları ise yine FSEK kapsamında meydana gelen ürünlerdendir.

²⁵⁰ Kılıçoğlu, kaynak ya da uygulama kodu halindeki bilgisayar programlarının Bern Sözleşmesi hükümlerine göre edebiyat eseri olarak korunacağını belirtildiğini ifade etmiştir. Bkz. Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 30.

²⁵¹ SMK m.82/2; Suluk, Karasu ve Nal, 277.

²⁵² Suluk, Karasu ve Nal, 277.

7.1.2 Ar-Ge faaliyeti ile meydana gelen sınavi ürünler (haklar)

Başarılı bir ar-ge projesi patentlenebilir bir buluş, faydalı model ya da tasarım ile sonuçlanabilir²⁵³. Dahası ar-ge faaliyeti ile sınavi hakka konu pek çok nihai ya da ara ürün de meydana gelebilir

SMK kapsamında düzenlenen patent ve faydalı modellerin yanı sıra ar-ge sözleşmesi sonucunda tasarıma konu ürünler de ortaya çıkabilir. Keza, tasarım denilince akla yalnız estetik ve süs gelse de estetik nitelik taşımayan endüstriyel tasarımlar da ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelebilmektedir.

Şirketler, ürünlerini diğer şirketlerin ürünlerinden teknoloji, kalite ve fiyat açısından farklılaştırmak adına ar-ge yatırımı yapmaktadır. Üstelik bu farklılaşma ürünlerin tasarımlarında da kendini göstermektedir. Bu sebeple ar-ge sonucunda meydana gelen ürünün tasarımsal olarak özellik gösterebilecektir. Bu doğrultuda tasarım hakkının da meydana gelebileceği kabul edilmelidir. Nitekim ar-ge hayatın her alanına etki eden bir yenilik arama faaliyetidir.

7.1.3. Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen ticari sırlar

Ar-ge projeleri sonucunda meydana gelen en yaygın ürün, ticari sır niteliğindeki bilgi birikimidir. Ticari sır, ticari değere sahip gizli bilgi olarak tanımlanabilir. Ar-ge Muafiyeti tebliğinde ise ticari sır, teşebbüslerin faaliyet alanları ile ilgili olarak ve gizli tutma iradesi ile sahip oldukları, yalnızca belirli ve kısıtlı bir çevre tarafından bilinen ve elde edilebilen, başta rakip teşebbüsler olmak üzere üçüncü kişilere ve kamuya açıklanması halinde ilgili teşebbüsün ciddi zarar görme ihtimalinin bulunduğu her türlü bilgi ve belge olarak tanımlanmıştır²⁵⁴.

Bir bilginin ticari sır olarak değerlendirilebilmesi için ticari değere haiz olması, kamunun bilgisine sunulmamış olması ve ticari sırrı korumaya yönelik makul derecede bir çaba gösterilmesi gereklidir²⁵⁵.

²⁵³ Richard Binns and Bryan Driscoll, Intellectual Property Issues in R&D Contracts, PSTT Vol. 1, No. 3 June 1998, 96.

²⁵⁴ Araştırma ve Geliştirme Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği (Tebliğ No: 2016/5) R.G: 16.03.2016, m.4/1-r

²⁵⁵ Deniz Ilgaz, “Know-How” ve Ticari Sırlar (Teknoloji Transferi ve Fikri Haklarla İlgili Lisans Anlaşmaları), *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 1-2 Yıl: 2000, 177.

Türk Hukukuna göre; ticari sır gayri maddi bir maldır ancak bu hakkın fikri ve/veya sınai nitelikte hak olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunmadığından bir fikri mülkiyet hakkı olarak kabul edilmemektedir²⁵⁶.

Ticari bir sırdan söz edebilmek için en önemli koşul bu bilginin sır niteliğine sahip olmasıdır. Bu özellik ticari sırlar ile know-how'ları birbirinden ayırır. Nitekim kimi know-how'lar sır niteliğinde değildir²⁵⁷. Know-how da bu başlık altında incelediğimiz ticari sır kapsamındaki teknik bilgidir. Bu bilgi birikimine ar-ge faaliyeti sonucunda ortaya çıkan yeni fikirler ve ar-ge faaliyeti sonuçları, ar-ge materyalleri, protokoller, deneysel prosedürler ve test verileri de dâhildir²⁵⁸. Ticari sırlar da know-how gibi soyut ya da somutlaştırılmış olabilir²⁵⁹.

Ancak, ar-ge faaliyeti ile elde edilen know-how'lar sır niteliğinde olduğundan bu çalışmada ticari sır, know-how'ı da kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmıştır. Bilginin sır olması ile kastedilen, kamunun bilgisine sunulmaması ve bu bilginin herkesin erişimine açık olmamasıdır²⁶⁰. Bilginin önemi ve korumaya değer bir menfaat olarak görülmesi bilginin elde edilmesi için harcanan zaman, emek ve para ile ilişkilidir. Ticari sır sahibinin bilgiyi elde ettiği deney ya da ar-ge gibi yöntemleri kullanarak diğer kişilerin de ticari bilgiye hukuka uygun yoldan erişim sağlamaları mümkündür²⁶¹.

Know-how, ilk kez Amerika'da ortaya çıkan uygulama tarafından geliştirilmiş bir kavramdır. Know-how terimi, İngilizce "*know, how to do it*" şeklindeki cümlenin kısaltılmasıdır. Kıta Avrupası hukuk sisteminde de aynen bu şekilde kabul edilmiştir. Türkçe'ye "nasıl yaptığımı bilme" şeklinde çevrilebilir. Ülkemizde genel kabul know-how şeklinde olsa da teknik bilgi şeklinde çevirmek en isabetli karşılık olacaktır²⁶².

²⁵⁶ Sulu, Muhammet. Ticari Sırların Korunması Galatasaray Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi Temmuz 2015, 7.

²⁵⁷ Sami, Karahan, Cahit Suluk, Tahir Saraç ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, (Ankara: Seçkin, 2013), 404.

²⁵⁸ Richard Binns and Bryan Driscoll, Intellectual property issues in R&D contracts, 96.

²⁵⁹ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 403.

²⁶⁰ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 404.

²⁶¹ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 404.

²⁶² Mustafa Baş, *Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi*, (Ankara: Yetkin, 2000), 29; Nevzat Yosmaoğlu, *Patentler, Know-How'lar, Markalar*, (Ankara: Mis Matbaa, 1978), 49; Karahan, Suluk, Saraç ve Nal. *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 398.

Rekabet Kurumu tarafından know-how; “sağlayıcının tecrübe ve denemeleri sonucu elde ettiği ve patentli olmayan, uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi paketi” olarak tanımlanmıştır²⁶³. Bu ibarenin kullanımı Amerika’da spordan sanata hatta ekonomiye değin uzansa da Kıta Avrupası’nda ve ülkemizde karşılığı ekonomik, ticari, teknik ve sınai alanda sınırlı olarak kullanılmakta olan teknik bilgidir²⁶⁴.

Know-how yani teknik bilgi özel üretim faaliyeti sonucunda elde edilir ve ar-ge faaliyeti de bu know-how’a ulaşma yöntemlerinde biridir. Yani ar-ge faaliyeti sırasında ya da sonucunda da kimi zaman know-how (teknik bilgi) gibi bir ticari sırrın elde edilmesi mümkündür.

²⁶³ 2003/3 ve 2007/2 sayılı Rekabet Kurulu Tebliğleri ile Değişik, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği Tebliğ No: 2002/2, 14/07/2002 Tarih ve 24815 S. Resmî Gazete.

²⁶⁴ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 397-398.

BÖLÜM 8: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN FİKRİ HAKLARIN KORUNMASI

8.1. Fikri Hak Kavramı

Ar-ge faaliyeti sonucunda fikri hakka konu yazılım, veri tabanı gibi ürünler meydana gelmektedir. Bu ürünler, FSEK kapsamında korunurlar. Fikri hakların korunması kapsamında öncelikle yazılım ile bilgisayar programı kavramları ayrıca veri tabanı kavramı ardından bu ürünlerin korunması incelenmiştir.

Kişinin yaratıcı düşünce, zekâ ya da hislerinin yansıması olan edebiyat, müzik ve güzel sanatlar alanında yaratıcısının hususiyetini taşıyan eserleri fikri haklar kapsamında değerlendirilir ve Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenlenir²⁶⁵. Fikri hakların konusunu eser oluşturur bu doğrultuda koruma altında olan değer eserdir. Bir ürünün eser olarak nitelendirilebilmesi için fikri bir çaba ürünü olmalı, sahibinin hususiyetini taşımalı, FSEK kapsamında m.1/B'de öngörülen eser türlerinden birine dâhil olmalıdır²⁶⁶.

Ar-ge faaliyeti neticesinde ya da faaliyet sırasında meydana gelen ürün estetik değere özgülenmiş bir ürün değildir. Fakat ar-ge faaliyeti ile meydana gelen ürün bir bilgisayar programı ise daha önce de söz edildiği üzere Bern Anlaşması kapsamında Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenlenmiş olup ilim ve edebiyat eserleri sınıfına dâhildir. Veri tabanları ise işleme ve derleme başlığı altında düzenlenmiş olup FSEK kapsamındaki korumadan yararlanır²⁶⁷. FSEK kapsamında korumadan yararlanabilmeleri için alenileşmeleri yani kamunun bilgisine sunulmaları gerekmektedir. Koruma süreleri alenileşme tarihinden itibaren işlemeye başlar. (FSEK m.26)

8.2. Yazılım Ürünleri

Yazılım, donanımın işlevselliğini sağlayan ve yönlendiren yordamlar, programlama dilleri, dokümantasyonlar ve programlar bütünü olarak tanımlanabilir²⁶⁸. Ar-ge faaliyeti ile bir yazılım ya da yazılımı içeren maddi bir ürün ortaya çıkması

²⁶⁵ Dural ve Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt 1*, (İstanbul: Filiz, 2024), 120.

²⁶⁶ Atar, 39-40.

²⁶⁷ Atar, 53.

²⁶⁸ Pelin Özkaya ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, Cilt:6, No:1, s. 20; Erel, Şafak, N., "Fikri Hukukta Bilgisayar Programlarının Korunması", Prof. Dr. İlhan Öztürk'a Armağan, AÜSBFD, C. 49, S. 1-2, Ocak-Haziran, 1994, 142; Ecenur Çilingiroğlu, *Yazılımların Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Kapsamında Korunması*, (Ankara: Seçkin, 2025), 22.

mümkündür. Ar-ge projelerinde bu ürün çoğunlukla bir prototiptir. Yazılım ürünleri oluşturulurken yoğun bir emek ve zaman harcanmasına karşın, ürünler meydana getirildikten sonra kopyalanıp üçüncü kişilerce kullanılması, menfaat sağlanması oldukça kolaydır. Bu sebeple yazılım ürünlerinin hukuken korunması, hak sahiplerinin bilimsel ve teknoloji ilerleme çabasını teşvik etmek ve bu haklardan üçüncü kişilerin izinsiz menfaat sağlamalarını önlemek adına önem arz eder²⁶⁹.

Ülkemizde yazılım ürünleri, bilgisayar programları da dahil olmak üzere FSEK kapsamında düzenlenmiştir²⁷⁰. Ancak her türlü yazılım ürününün FSEK kapsamında korunacağından da söz edilemez²⁷¹. Zira, yazılım elektronik aygıtların belirli bir görevi yerine getirmesini sağlayan programlara verilen genel bir başlık ve daha üst bir kavramdır. Bilgisayar programı ise; doğrudan doğruya bilgisayar için dizayn edilmiş komutlar zinciridir. Kaldı ki her bilgisayar programı bir yazılım ürünü olmasına karşın, her yazılım bir bilgisayar programı ihtiva etmez²⁷².

8.2.1. Yazılım ürünlerinin korunması

Eser olmanın şartları arasında sayılan maddeleri kısaca özetlemek gerekirse; fikri bir çaba sonucu üretilmeli, sahibinin hususiyetini taşımalı, kanunda sayılan eser sınıflarından birine dahil olmalı ve şekle bürünmüş olmalıdır.

Yazılımlara ait bilgisayar programları da dahil olmak üzere, ifade şekilleri eser olmanın şartlarını sağlaması kaydıyla FSEK kapsamında eser olarak korunmaktadır. Türk Hukukunda bilgisayar programları, FSEK m.2/1 hükmü gereği ilim ve edebiyat eseri sınıfında yer almaktadır. Bir yazılım ürünü olan bilgisayar programları, kaynak kodu veya nesne kodu şeklinde yazılmış olabilir²⁷³.

²⁶⁹ Pelin Özkaya ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, 19.

²⁷⁰ Ülkemizde de kabul edilen Bern Sözleşmesi'ne göre Bilgisayar Programları FSEK kapsamında telif hukuku hükümleri ile korunmaktadır. Bkz. Suluk, Karasu ve Nal, 180; Pelin Özkaya ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, 25; Gülmelihat Doğan, Teknoloji Transfer Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Uygulamaları, (Ankara: Turhan, 2020), 29.

²⁷¹ Pelin Özkaya ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, 19.

²⁷² Pelin Özkaya ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, 20; Şener Dalyan, *Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması*, (Ankara: Seçkin, 2009), 25; Onur Şahin, Telif Hakları Bakımından Bilgisayar Programları: Araştırma Serbestisi ile Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Programlar, (Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2021), 16; Çilingiroğlu, *Yazılımların Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Kapsamında Korunması*, 22.

²⁷³ "Kaynak kod: Bilgisayar diliyle yazılan ve programın amacına uygun şekilde akış düzenliğini belirleyen koddur. Nesne kodu ise; Cihazın kaynak kodu okumasını sağlayan 0 ile 1 rakamlarından oluşan cihaz kodudur." şeklinde tanımlanmıştır. Bkz. Suluk, Karasu ve Nal, 180.

Bilgisayar Programı, FSEK m.1/B'de bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem ya da görevi yapmasını sağlayacak şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmaları olarak ifade edilmiştir²⁷⁴. Bilgisayar programlarının korunması için programın bir disk ya da CD'de kayıtlı olması şart değildir. Donanımdaki yani fiziki birimlerdeki yazılımlar da korumadan yararlanır²⁷⁵.

Bir ürünün eser kapsamında korumadan yararlanabilmesi için kanun koyucu tarafından öngörülen şartlar vardır. Bu şartlar ürünün kanunda belirtilen eser sınıflardan birine dâhil olması, şekle bürünmesi, sahibinin hususiyetini taşımasıdır²⁷⁶. Bilgisayar programları ilim ve edebiyat eserleri sınıfına dâhil olan, sahibinin hususiyetini taşıyan ve emir dizgesi ile şekle bürünen ürünler olduğundan FSEK kapsamında esere ilişkin korumadan yararlanırlar²⁷⁷.

Üstelik bilgisayar programlarının hazırlık aşamasındaki tasarımlar da daha sonraki aşamada bilgisayar programı sonucunu doğurabilecek nitelikte ise; eser olarak korunmaktadır²⁷⁸. Ancak bu tasarımın korumadan yararlanabilmesi için nihayetinde tamamlanmış olmasına gerek yoktur. Hazırlık aşamasındaki yazılımlar tamamlanmadığı veya bir bilgisayar programına vücut vermediği halde de korunacaktır. Önemli olan bilgisayar programı meydana getirilebilecek ölçütte bir tasarım meydana getirilmiş olmasıdır²⁷⁹.

8.3 Veri Tabanları

Veri tabanı, doktrinde belli bir sistem veya metod dahilinde düzenlenmiş elektronik, mekanik veya herhangi bir vasıta ile erişilmesi mümkün derlemeler ve koleksiyonlar için kullanılan bir kavram olarak tanımlanmıştır²⁸⁰.

²⁷⁴ FSEK m.1/B.

²⁷⁵ Suluk, Karasu ve Nal, 181.

²⁷⁶ Bozbel, 27.

²⁷⁷ Suluk, Karasu ve Nal, 182.

²⁷⁸ FSEK m.2/1,b.1; Kanun metni AB Bilgisayar Direktifinden esinlenilerek oluşturulmuştur. Kaynak metinde herhangi bir aşamada bilgisayar programının oluşturulması gerektiğinin belirtilmesine karşın FSEK'te bir sonraki aşamada bilgisayar programı oluşturulması koşuluyla şeklinde yer almıştır. Bu sebeple bir karışıklığa mahal vermemek adına sonraki herhangi bir aşamada bilgisayar programı meydana gelebilecek düzeyde tasarımlar olması gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Suluk, Karasu ve Nal, 182.

²⁷⁹ Suluk, Karasu ve Nal, 182.

²⁸⁰ Mustafa Ateş, Veri Tabanlarının Hukukî Koruması, AÜHFD Yıl 2006 (s. 47-84), 49.

Veri tabanına ilişkin bir başka tanımlama ise elektronik ya da fiziki şekilde düzenlenen bilgilerin bir arada tutulduğu ortam şeklinde yapılmıştır²⁸¹. Veri tabanları için önem arz eden husus verilerin belirli bir düzen ve sistematik içerisinde, bir mantık dahilinde düzenlenerek hazırlanmasıdır²⁸². Veri tabanının içeriğini elektronik ya da fiziki her türlü metin, sanatsal veya dramatik eser, imge, sayı, müzik ve ses oluşturabilmektedir²⁸³.

Teknolojinin getirdiği yeniliklerden birisi de geniş miktarda bilginin (data) depolanarak derlenmesi gerekliliğidir. Depolanan veriler, çeşitli işleme yöntemleri kullanılarak farklı araştırma ve analizlere konu olabilmekte ya da araştırma ve deneyler sonucunda ortaya çıkabilmektedir. Toplanan verilerin ihlali ya da sızması halinde kişiler ya da kurumlar zarar görebilmektedir. Bu durumların önüne geçmek adına veri tabanı korumasının yasal bir zemine oturtulması ve bu oluşumun korunması gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası düzenlemelerle bu veri tabanlarının korunması amaçlanmaktadır²⁸⁴.

Yerel mevzuatımızda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile m.6 kapsamında veri tabanları işleme ve derleme başlığı altında düzenlenmiştir. İşleme eserden söz edebilmek için işlemenin, işleyenin hususiyetini taşıması, asıl eserin bulunması, kanunda öngörülen işleme eser türlerinden birine girmesi gerekir. Kanun koyucu tarafından işlemenin asıl eser sahibine zarar vermemesi şartı öngörülmüştür (FSEK m. 6)²⁸⁵. Veri tabanları da ilgili madde hükmünde işleme türü olarak sayılmıştır²⁸⁶.

İşletmeler, bu veri tabanlarını oluşturabilmek için pek çok zahmet çekerek araştırma geliştirme faaliyetlerine yatırım yaptıklarından veri tabanları ekonomik sebeplerle de korunmaktadır. Veri tabanları elektronik ağlar üzerinden ya da elektronik olmayan ağlar üzerinden yürütülebilmektedir. Elde edilen verilerin kopyalanması ve üçüncü kişilere aktarılması da tıpkı yazılım ürünlerinde olduğu gibi oldukça kolay şekilde gerçekleştirilebileceğinden veri tabanlarının korunması önemlidir²⁸⁷.

²⁸¹ Güneş, İlhami. *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, (Ankara: Seçkin, 2024), 369.

²⁸² Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 369.

²⁸³ Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 372.

²⁸⁴ Suluk, Karasu ve Nal, 184-185.

²⁸⁵ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 138.

²⁸⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 141.

²⁸⁷ Karasu ve Nal ilgili bölümde online ve offline olarak sınıflandırmıştır. Bkz. Suluk, Karasu ve Nal, 185.

Yapay zekânın hayatımıza dâhil olmasıyla birlikte, özellikle derin öğrenme temelli algoritmalar aracılığıyla çeşitli yazılımların verileri işleyerek anlamlandırması mümkün hale gelmiştir. Yapay zekânın bu doğrultuda eğitilmesi ve geliştirilmesi için veri tabanlarında yer alan verilerin sistematik olarak girilmesi sağlanmaktadır. Bu nedenle, veri tabanlarının güvenliği ve korunması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.

Veri tabanları hukukumuzda iki şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmanın ilki; fikri yaratıcılık barındıran özgün veri tabanları iken; diğeri yaratıcılık ve özgünlük taşımayan kanundaki ifadesi ile sahibinin hususiyetini taşımayan sui generis veri tabanlarıdır²⁸⁸.

8.3.1. İşleme eser niteliğindeki veri tabanlarının korunması

Veri tabanlarının işleme eser olarak korunacağı FSEK'te 1995 yılında yapılan değişiklikle kabul edilmiştir. İlgili hükümde “*Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları*” işleme ve derleme başlığı altında düzenlenmiştir²⁸⁹. Burada veri ya da materyallerin tek tek korunması söz konusu olmayıp veri ya da materyallerin önemli bir kısmının yahut tamamının korunması söz konusudur²⁹⁰. Ancak bu korumaya verilere ulaşmak, verileri düzenlemek ya da biriktirmek adına kullanılan bilgisayar programı dâhil değildir²⁹¹.

Veri tabanının eserler için düzenlenen korumadan yararlanabilmesi için sahibinin hususiyetini taşıması gerekmektedir²⁹². Sahibinin hususiyetini taşıma ile anlaşılması gereken fikirsel yaratıcılıktır. Fikirsel yaratıcılığın ne anlam ifade ettiği kanunun lafında açıklanmamıştır. Ancak Veri Tabanlarının Korunmasına İlişkin 96/9 Sayılı AB direktifine de uygun olarak derlemenin seçimi ve düzenlenmesindeki özgünlük olarak ifade edilebilir²⁹³.

Ayrıca veri tabanlarına ilişkin olarak; AB uyum süreci kapsamında 2001 yılında yapılan değişiklikle veri ve materyallerin bir araç vasıtası ile okunabilir olması

²⁸⁸ Ateş, Veri Tabanlarının Hukukî Koruması, 60; Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 369.

²⁸⁹ FSEK m.6/1,b.11; Suluk, Karasu ve Nal, 185.

²⁹⁰ Suluk, Karasu ve Nal, 187.

²⁹¹ AB Veri Tabanı Direktifi m.1/f-3; Suluk, Karasu ve Nal, 186.

²⁹² FSEK m.6; Suluk, Karasu, Nal, 185.

²⁹³ Suluk, Karasu ve Nal, 186; Ateş, Veri Tabanlarının Hukukî Koruması, s. 58.

şartı getirilmiştir. Derleme eser niteliğini haiz veri tabanları, diğer eserlerde olduğu gibi eser yani veri tabanı sahibinin ömrü boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıl süresince korunmaktadır²⁹⁴.

8.3.2. Sui generis veri tabanlarının korunması

AB Veri Tabanı Direktifine uyum sağlamak adına yapılan bir diğer değişiklik ise 2004 yılında FSEK'e Ek 8.madde ile dâhil edilen sui generis veri tabanlarına tanınan korumadır. İlgili maddede "*sui generis veri tabanı*" açıklanmamaktadır. Ancak düzenleme sahibinin hususiyetini taşımayan fakat verilen emek, çaba, mali ve kültürel yatırım ile derlenmesi başarılı ürünü kapsar. Bu düzenlemeyi yapan veri tabanı yapımcısının ortaya çıkardığı ürünün korunabilmesi için veri tabanı içeriğinin oluşturulmasında, doğrulanmasında veya sunumunda nicelik ve/veya nitelik açısından yapımcının esaslı şekilde yatırım yapması, çaba göstermesi gerekmektedir²⁹⁵.

Veri tabanı yapımcıları, FSEK Ek m. 8'de öngörüldüğü üzere; "*veri tabanının içeriğinin önemli bir kısmının veya tamamının; a) Herhangi bir araç ile herhangi bir şekilde sürekli veya geçici olarak başka bir ortama aktarılması, b) Herhangi bir yolla dağıtılması, satılması, kiralanması veya topluma iletilmesi.*" adına izin vermek ya da yasaklamak yetkisine sahiptir. FSEK kapsamında işleme eser olarak korunan veri tabanlarında olduğu gibi sui generis veri tabanlarında bulunan veri ve materyaller de tek tek korunmaz; önemli bir kısmına ya da tamamına ilişkin koruma söz konusudur (FSEK m.6/1).

Ancak, önemli olmayan kısımlarının da sistematik olarak aktarılması ya da normal kullanıma zarar verecek şekilde defalarca kullanımı söz konusu olduğunda yapımcının haklı menfaatleri tehlike altına girerse koruma söz konusu olacaktır²⁹⁶. Sui generis veri tabanları ise aleniyetten başlamak üzere 15 yıl süre ile koruma altındadır²⁹⁷.

²⁹⁴ Suluk, Karasu ve Nal, 186; Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 370.

²⁹⁵ Suluk, Karasu ve Nal, 186; Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 370.

²⁹⁶ Bu hususla ilgili olarak FSEK'te bir hüküm bulunmamaktadır ancak AB Veri Tabanı Direktifine uygun olarak yorum yapıldığından bu şekilde çözümlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır Bkz. Suluk, Karasu ve Nal, 187.

²⁹⁷ Suluk, Karasu ve Nal, 187; Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 370-372.

8.4. Fikri Hakların İhlali ve Hukuki Koruma

Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen fikri hakların ihlali, eser sahipliğinden doğan hakların hukuka aykırı olarak kullanılmasını ifade eder²⁹⁸. Fikri hakların ihlali, taraflar arasında akdedilen ar-ge sözleşmesine aykırı davranılarak ya da arada sözleşme ilişkisi olmaksızın meydana gelebilir. Fikri hakkı ihlal eden ile hakkı ihlal edilen arasında sözleşme ilişkisi olmadığında haksız fiile ilişkin hükümler uygulanacaktır. Taraflar arasında düzenlenen sözleşmeye aykırı davranılarak fikri hak ihlal edilmişse sözleşmeye aykırılık hükümleri uygulama alanı bulur²⁹⁹.

Taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi olup olmadığı fark etmeksizin 5846 S. FSEK kapsamında öngörülen tespit, önleme, durdurma, kazanç iadesi ve tazminat gibi hukuki taleplerde bulunmak mümkündür³⁰⁰. Eylemle, fikri hakkın ihlal edildiğinden söz edebilmek için fiilin hukuka aykırı olması gerekmektedir³⁰¹.

8.4.1. Tespit davası

Sınai hakların ihlal edilip edilmediğine ilişkin tespit davası SMK'da açıkça düzenlenmiş olmasına karşın fikri hakların ihlali halinde fiilin hukuka aykırı olup olmadığının tespiti hususunda FSEK hükümlerinde ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır³⁰². Ancak fikri haklara ilişkin olarak HMK m.106 gereği eser sahibi, bağlantılı hak sahibi ya da haleflerinin tecavüzün bulunup bulunmadığına ilişkin tespit davasını açabileceği kabul edilmektedir.

8.4.2. Tecavüzün önlenmesi (men'i)

Eser sahipliğinden doğan mali ve manevi haklarına tecavüz tehlikesi ile karşı karşıya kalan hak sahibi tecavüzün önlenmesine ilişkin dava ikame edebilir³⁰³.

Önleme davası henüz başlamamış ancak başlaması ya da tekrar etme tehlikesi olan tecavüzlerin önlenmesi adına açılır. Tecavüzün durdurulması (ref'i) ise tecavüzün

²⁹⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 399.

²⁹⁹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 399.

³⁰⁰ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 393; Fikri hakkın ihlalinin, sözleşmeye aykırılık ya da haksız fiilden kaynaklanıp kaynaklanmadığı fark etmeksizin fikri ve sınai haklar mahkemesinin görev alanına girer. Bu uzmanlık mahkemelerinin kurulmadığı yerlerde görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemesi'dir. Bkz. Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 94.

³⁰¹ Bozbel s. 237.

³⁰² Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 409.

³⁰³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 424; Suluk, Karasu ve Nal, 172.

sonuçlarının ortadan kaldırılması amacı ile açılan bir dava türüdür³⁰⁴. Tecavüzün önlenmesi davası için kusurun varlığı ve zararın doğması gerekmez³⁰⁵.

8.4.3. Tecavüzün durdurulması (ref'i)

Tecavüzün durdurulması davası, gerçekleşmekte olan tecavüzün durdurulması ya da gerçekleşmiş tecavüzün etkilerinin ortadan kaldırılması için ikame edilir³⁰⁶. Bu davada genellikle eski hale iade talebinde bulunulur. Tecavüz fiili sona ermesine karşın tecavüzün etkileri devam etmekte ise yine tecavüzün durdurulması davası açılabilir³⁰⁷. Tecavüz devam ettiği sürece zamanaşımı süresi işlemez³⁰⁸.

Tecavüzün önlenmesinde olduğu gibi ortadan kaldırılması davasında da kusur ve zarar şartı aranmaz³⁰⁹. Eser sahipliğinden doğan maddi ya da manevi hakların ihlali halinde tecavüzün durdurulması davası açılabilir³¹⁰.

8.4.4. Maddi ve manevi tazminat davası

Maddi ve manevi zarara uğrayan eser sahibi bu zararlarının tazmin edilmesi adına maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabilir³¹¹. Bu konuda dikkat edilmesi gereken husus eser sahibinin mali ve manevi haklarının ihlal edilmesine göre maddi ya da manevi tazminata hükmedilmemektir. Eser sahibinin manevi hakları zarar gördüğünde manevi tazminatın yanı sıra maddi tazminat da talep edilebilir. Keza, eser sahipliğinden doğan mali haklarının zarar görmesi halinde de maddi tazminatın yanı sıra manevi tazminata hükmedilebilir.

8.4.5. Kazancın iadesi

Mali ve manevi hakları ihlal edilen eser sahibi, maddi tazminat dışında ek olarak eser sahipliğinden doğan hakların ihlali ile üçüncü bir kişi tarafından temin edilen kârın, caiz olmayan vekâletsiz iş görme çerçevesinde kendisine verilmesini de talep edebilir. Bu durumda FSEK m.68 hükmüne göre talep edilen bedel indirilir.

³⁰⁴ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 424; Suluk, Karasu ve Nal, 172.

³⁰⁵ Suluk, Karasu ve Nal, 173.

³⁰⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 411; Suluk, Karasu ve Nal, 173.

³⁰⁷ Suluk, Karasu ve Nal, 173.

³⁰⁸ Bozbel, 237.

³⁰⁹ Suluk, Karasu ve Nal, 173; Bozbel, 237.

³¹⁰ Bozbel, 238.

³¹¹ Suluk, Karasu ve Nal, 175.

(FSEK m.70/3) Kazancın iadesi de tespit, önleme ve durdurma davalarında olduğu gibi kusur ve zarar koşulunu gerektirmeyen bir taleptir³¹².

8.4.6. Hükümün ilanı

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun (FSEK) 78. maddesi uyarınca, eser sahipliğinden doğan hakların ihlali hâlinde, önceki başlıklarda açıklanan davaların kesinleşmesi üzerine hükümün ilan edilmesini hakkı; masrafları karşı tarafa ait olmak üzere, haklı çıkan tarafa tanınmıştır³¹³. İlanla ilişkin şekil ve içerik mahkeme kararı ile belirlenir. İlan hakkı, hükümün kesinleşmesinden itibaren 3 ay içerisinde kullanılmalıdır aksi takdirde hak düşürücü süreye tabidir³¹⁴.

8.4.7. İhtiyati tedbir

Eser sahipliğinden doğan fikri hakların etkin olarak korunması dava açma olanaklarının yanı sıra dava sürecinde meydana gelebilecek hak kayıplarının da önüne geçerek sağlanabilir. Bu da ihtiyati tedbir kurumu ile mümkündür³¹⁵. Zira, bu davaların karara bağlanması sürecinde bazı önlemlerin alınması gereklidir. Bu husus için hukuk düzeni tarafından ihtiyati tedbir kurumu geliştirilmiştir.

İhtiyati tedbir, HMK m.389 ve devamı hükümlerde düzenlenmesine karşın FSEK m.77'de eser sahipliğinden doğan haklar kapsamında genel olarak ve ayrıca FSEK m.66/4'te saldırının durdurulması ile FSEK m.69/2'de saldırının önlenmesinde özel olarak düzenlenmiştir³¹⁶.

8.4.8. Zamanaşımı

Hukuk davaları için öngörülen zamanaşımı süresi TBK hükümlerine göre belirlenir. Fikri haklara tecavüz halinde haksız fiil ve/veya sözleşmeye aykırılık hali söz konusu olabilmektedir. Haksız fiil bakımından 2 ve 10 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüş olmakla birlikte, sözleşmeye aykırılık halinde 10 yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür³¹⁷. FSEK'ten kaynaklanan hakkın ihlali taraflar arasında düzenlenen sözleşmeden doğmuşsa, TBK m.146'daki 10 yıllık zamanaşımı süresi geçerlidir. TBK m. 147'de belirtilen bazı alacak hakları için ise 5 yıllık zamanaşımı süresi söz

³¹² FSEK m.70; Suluk, Karasu ve Nal, 175; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 421-423.

³¹³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 443.

³¹⁴ Bozbel, 278.

³¹⁵ Suluk, Karasu ve Nal, 171-172.

³¹⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 476.

³¹⁷ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 476.

konusudur³¹⁸. TBK m.126 hükmünün uygulanabildiği hallerde ise zamanaşımı süresi 5 yıldır³¹⁹. FSEK m.70/3 hükmü gereği vekâletsiz işgörme hükümlerine dayanarak elde edilen gelirin hak sahibine verilmesini öngören talepler vekâletsiz işgörmenin tabi olduğu 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Tecavüz fiili aynı zamanda bir suç teşkil ediyorsa ve ceza zamanaşımı süresi daha uzunsa TBK m.72 gereği bu süre hukuk davalarına da uygulanır³²⁰. FSEK m.68 hükmü kapsamında arada farazi sözleşme ilişkisi olduğundan bahisle yapılan taleplerin de 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu belirtilmiştir³²¹.

³¹⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 476; Tekinalp, 331; Şeyma Işık Yaşlı, *Fikri Haklar ile Haksız Rekabet Hukuku Arasında Kümülatif Koruma*, Galatasaray Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

³¹⁹ Suluk, Karasu ve Nal, 176.

³²⁰ Suluk, Karasu ve Nal, 176.

³²¹ Suluk, Karasu ve Nal, 176.

BÖLÜM 9: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN SINAİ HAKLARIN KORUNMASI

9.1. Sınai Hak Kavramı

Sınai haklar, yaratıcısının özelliğini taşımaktan öte üretim veya hizmet araçlarının icat edilmesine ve geliştirilmesine hizmet eder³²². Sanayi, ticaret ve endüstride kullanılan bu tip fikri haklara sınai haklar denir³²³. Sınai haklar; ticaret unvanı, işletme adı, marka, patent, faydalı model, tasarım, coğrafi işaret, geleneksel ürün adı, yeni bitki çeşidi, entegre devre topografyası üzerinde kurulan hakları ifade eder³²⁴.

Sınai mülkiyet hakkı sahibi, hakkın konusu fikri ürünün oluşması için zaman, emek ve sermaye harcamıştır. Bu sebeple sınai hak, sahibinin ekonomik yararının üçüncü kişiler tarafından hukuka aykırı kullanımı ile istismar edilmesini önlemek adına korunmaktadır³²⁵. Ancak diğer taraftan toplumun menfaati de gözetilerek bu koruma bir süre ile sınırlandırılmıştır³²⁶. Süre sınırlaması, ticaret unvanı, işletme adı, coğrafi işaret, geleneksel ürün adı hariç tutulmak üzere diğer sınai hakların korunmasında kişisel menfaat ve toplum yararı arasındaki denge gözetilerek kanun koyucu tarafından öngörülmüştür³²⁷.

Sınai hakların tümü insan fikrinin bir ürünü olmakla birlikte birbirlerinden farklı konuları düzenlemekte ve yasal düzenlemelere istinaden korunmaktadır. Sınai mülkiyet hakları istisnaları olsa da bazı genel özelliklere sahiptir. Bu özellikler; sınai hakların soyut ve mutlak nitelikte olması, konusunun gayri maddi olması, sahibine inhisari hak sağlaması, süreyle sınırlı olması ve ülkesellik ilkesine tabi olmaları şeklinde sıralanabilir. Sınai haklar düşünsel bir çabanın ürünü olmakla birlikte sınai hakka ilişkin koruma, sınai hak cismani bir varlığa bürünmüş olsa dahi nesnenin ötesindeki fikre ilişkindir³²⁸. Sınai hakkın konusunu maddi varlıktan ziyade fikirsel çaba oluşturduğundan sınai haklar, soyut niteliktedir³²⁹.

³²² Dural ve Sarı, 120.

³²³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 6.

³²⁴ Tekinalp, 2; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 6-15; Suluk, Karasu ve Nal, 189-449; Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 19; Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, 37-49, Bozbel, 331-784.

³²⁵ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 18.

³²⁶ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 18.

³²⁷ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 18.

³²⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 3.

³²⁹ Çolak, 139; Suluk, Karasu ve Nal, 36.

Sınai haklar, herkese karşı ileri sürülebilen yasaklama ve engelleme hakkı da tanıyan, üçüncü kişilerin ihlal etmeme yükümlülüğü altında oldukları mutlak hak kategorisindedir³³⁰. Sınai haklar, gayri maddi mallar üzerinde tanınan mutlak haklardandır³³¹.

Sınai hak, sahibine gayrimaddi mal üzerinde inhisari olarak yararlanma hakkı sağlamaktadır. Bu inhisari hakkın iki uzantısı vardır. İlki müspet olarak, sahibine tasarrufta bulunma ve yararlanma yetkisi vermesidir. İkincisi ise menfi yöndür ve sahibine üçüncü kişilerin bu hakkı kullanmasını, yararlanmasını engelleme hakkı vermektedir. Bu yetki sayesinde üçüncü kişiler tarafından sınai hakka konu ürünün ekonomik değerinin istismar edilmesi önlenmek istenmiştir. Sınai mülkiyet hakkı bu itibarla sahibine üçüncü kişilerin izinsiz kullanımını önleme hakkı da vermektedir³³².

Sınai hak sahibi, hakka konu ürünü elde edebilmek adına zaman, emek ve para harcamıştır. Bu sebeple menfaatlerinin gözetilmesi adına hakkın korunması elzemdir. Ancak bu koruma sınırsız nitelikte olursa toplumsal ilerleme ve gelişimin sekteye uğrayabileceği düşünülerek hakkın korunma süresi sınırlandırılmıştır³³³. Nitekim meydana gelen sınai haktan örneğin buluştan toplumun da yararlanma hakkı vardır. Bu sebeple sınai haklar, ticaret unvanı, coğrafi işaret ve işletme adı gibi haklar hariç tutulmak üzere süreyle sınırlandırılmıştır³³⁴.

Sınai hakların bir diğer özelliği ise korumanın ülkesel olmasıdır³³⁵. Örneğin; eşya üzerindeki mülkiyet hakkı ülke dışında da korunmaktadır ve bu hususla ilgili coğrafi bir sınırlama yoktur. Buna karşın gayri maddi mallar üzerindeki sınai hak, hakkın tanındığı coğrafi sınırlarda bulunan ülke ile sınırlıdır. Ülkemizde tanınan bir sınai hakkın, uluslararası anlaşmalarla diğer ülkelerde de geçerli olacağına ilişkin anlaşmalar hariç olmak üzere, diğer ülkelerde geçerli olması ve korunması söz konusu değildir. Bu durum ülkesellik ilkesi ile açıklanır. Ülkesellik ilkesi gereği, sınai haklar kazanıldıkları ülkeye sıkı sıkıya bağlıdır³³⁶.

Ar-ge faaliyeti ile patent, faydalı model gibi sınai hakların ortaya çıkması amaçlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında ar-ge ürünü olarak ortaya çıkabilecek sınai

³³⁰ Suluk, Karasu ve Nal, 37.

³³¹ Suluk, Karasu ve Nal, 37.

³³² Suluk, Karasu ve Nal, 37; Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 16-18.

³³³ Suluk, Karasu ve Nal, 37.

³³⁴ Suluk, Karasu ve Nal, 50-51.

³³⁵ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 18.

³³⁶ Suluk, Karasu ve Nal, 36.

haklar ve korunmaları inceleneceğinden ar-ge ürünü olması beklenemeyecek ticaret unvanı, işletme adı, internet alan adı, coğrafi işaret, geleneksel ürün adı gibi sınai haklar ele alınmamıştır. Çalışma kapsamında ar-ge faaliyetinin özgülendiği patent, faydalı model ve tasarıma ilişkin sınai haklar incelenmiştir³³⁷.

9.2. Sınai Hakların Tescili

Kural olarak ar-ge sonucunda meydana gelen sınai hakka konu ürünün SMK kapsamında korumadan etkin şekilde yararlanabilmesi için hakkın tescil edilmesi gerekmektedir. Ancak SMK ile kanun koyucu tarafından tescilsiz tasarımların da korumadan yararlanabileceğine ilişkin istisna getirilmiştir³³⁸. Sınai Mülkiyet Kanununun 3.maddesinde korumadan yararlanabilecek kişiler ise şu şekilde belirtilmiştir; “a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, b) Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yerleşim yeri olan veya sınai ya da ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler, c) Paris Sözleşmesi veya 15/4/1994 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması hükümleri dâhilinde başvuru hakkına sahip kişiler, ç) Karşılıklılık ilkesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti uyruğundaki kişilere sınai mülkiyet hakkı koruması sağlayan devletlerin uyruğundaki kişiler, yararlanır.”

9.3. Patent ve Faydalı Modeller

Dünyada suyun kirlenmesinden, güneş enerjisi santrali kurmaya hatta kanser hastalığının tedavi edilmesine kadar çözüm bekleyen birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunlara çözüm bulmak için pek çok işletme tarafından araştırma geliştirme merkezleri kurulmuş ve çözüm üretilmeye çalışılmıştır³³⁹. Bu araştırma geliştirme faaliyetleri sırasında patent ve faydalı modeller meydana gelen en yaygın ürünlerdendir.

Ekonomik alanda gelişmiş ülkeler tarafından etkin rekabetin; buluş faaliyetlerini özendirmek, araştırma geliştirme(ar-ge) faaliyetlerine yatırım yapmakla sağlanabileceği kabul edilmiştir³⁴⁰. Bu doğrultuda ar-ge faaliyeti neticesinde ortaya patent ve faydalı modele konu haklar çıkmış ve bu hakların korunması da oldukça önem kazanmıştır.

³³⁷ Ar-ge faaliyeti ile meydana gelen sınai ürünler için Bkz. 53 vd.

³³⁸Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 6-7.

³³⁹ Bozbel, 680.

³⁴⁰ Bozbel, 680.

Ar-ge faaliyetleri ile de meydana gelebilen buluş, patentin konusunu oluşturur. Teknolojik ve bilimsel ilerleme önünde kısıtlayıcı bir yaklaşım sergilememek adına kanun koyucu tarafından buluşun tanımı yapılmamıştır. Ancak buluşu, spesifik bir sorunun çözümü şeklinde tanımlamak mümkündür. Patent ise teknik konularda yapılan buluşlara tanınan bir haktır. Örneğin yeni bir devlet tahvilinin piyasaya sürülmesi patent hakkına konu olmaz³⁴¹.

9.3.1. Patent ve faydalı modelin korunması

Bir buluşa patent verilmesi ve buluşun patent korumasından yararlanması için yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirlik şartlarının birlikte sağlanması gerekmektedir³⁴².

Patent hakkı, buluş sahiplerini koruma amacıyla tanınmış olan bir hak türüdür. Teknik bir konuda yenilik getiren veya tekniğe ilişkin bir soruna çözüm getiren ürün veya usule ilişkin buluşa patent hakkı tanınmaktadır³⁴³. Patent dar anlamda; yalnız tescil ile sanayiye uygulanabilir buluşlara, resmi organlar tarafından verilen resmî belgedir. Geniş anlamda ise patent; hem buluş üzerinde tekel niteliğindeki hakkı hem de bu hakka ilişkin resmi belgeyi ifade eder. Bir buluşa patent belgesi verilebilmesi için söz konusu buluşun yeni, teknolojinin bilinen durumunu aşan ve sanayiye uygulanabilir nitelikte olması gerekir³⁴⁴. Bu hakkın kanun koyucu tarafından düzenlenerek korunmasının sebebi ülkede buluş faaliyetini özendirme, buluşların sanayiye uygulanması yoluyla ekonomik ve sosyal refahı artırmak, bilimsel gelişmeyi teşvik etmektir³⁴⁵.

Ancak kanun koyucu tarafından bazı fikri çabaların patentlenemeyeceği kabul edilmiş ve patentin dışında tutulmuştur³⁴⁶. Patent hakkının da diğer fikri haklar gibi ekonomik değeri vardır ve para ile ölçülebilir niteliktedir³⁴⁷. Patent hakkı süreye tabi bir hak olup kanun koyucu tarafından bu sürenin en fazla 20 yıl olabileceği düzenlenmiştir (SMK m.101/1).

³⁴¹ Suluk, Karasu ve Nal, 266.

³⁴² Suluk, Karasu ve Nal, 266-286.

³⁴³ Onur Sarı, *Patent Lisans Sözleşmesi*, (İstanbul: Seçkin, 2019) 27; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 6.

³⁴⁴ Suluk, Karasu ve Temel Nal, 284.

³⁴⁵ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 6.

³⁴⁶ Patentlenebilirliğin istisnaları; SMK m.82/2 ve SMK m.82/3; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 7.

³⁴⁷ Sarı, 28.

Faydalı model koruması da patent korumasının bir parçasıdır ve faydalı model, küçük patent olarak da isimlendirilir. Faydalı model koruması, buluş basamağı içermeyen ancak genellikle küçük orta boy işletmeler tarafından sanayiye katkı sağlayan yenilikleri teşvik etmek adına kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir³⁴⁸. Patentlere kıyasla, faydalı modelin daha ucuz, hızlı ve basit bir tescil sistemi öngörülerek korunması düzenlenmiştir³⁴⁹. Ayrıca kanun koyucu tarafından faydalı modele ilişkin açık bir hüküm bulunmayan hallerde patente ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüştür³⁵⁰.

SMK m. 83/1'e göre yeni ve sanayiye uygulanabilen basit buluşlar, faydalı model olarak korunur³⁵¹. Patenlerde olduğu gibi faydalı modellerde yenilik ve sanayiye uygulanabilirlik önem arz eder. Yenilik ile kastedilen tekniğin bilinen durumunu aşmadır³⁵². Faydalı modellerde koruma süresi kanun koyucu tarafından 10 yıl olarak belirlenmiştir³⁵³(SMK m.101).

9.4. Tasarım

Sınai Mülkiyet Kanunu m.55'te; "*Tasarım, ürünün tümü veya bir parçasının ya da üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümüdür.*" şeklinde tanımlanmıştır. Tasarım, eski 554 S. KHK ile endüstriyel tasarım olarak düzenlenmiştir. Ancak yeni Sınai Mülkiyet Kanunu'nda yalnız tasarım ifadesi kullanılmış ve bu şekilde endüstriyel olmayan tasarımların da kanun kapsamına alınması amaçlanmıştır³⁵⁴.

Örneğin; ar-ge faaliyeti ile insansız hava aracının kanat tasarımı aerodinamik kurallar gözetilerek farklı ve fonksiyonel şekilde tasarlandığında tasarımsal bir hak söz konusu olacaktır. Ar-ge faaliyeti her ne kadar patent, faydalı model ve know-how gibi ürünlerin elde edilmesi için özgülümlü olsa da geliştirilen ürünün tasarımsal özellik arz etmesi de mümkündür.

³⁴⁸ Çolak s.1171.

³⁴⁹ Suluk, Karasu ve Nal, 337.

³⁵⁰ SMK m.145; Çolak, 1171.

³⁵¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 8.

³⁵² Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 8.

³⁵³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 8.

³⁵⁴ Feyzan Hayal Şehirali Çelik, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Tasarım Hukukuna Getirdiği Temel Yenilikler, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2017), 256.

9.4.1. Tasarımların korunması

Bir tasarımın kanunda öngörülen korumadan yararlanabilmesi için yeni ve ayırt edici olması gerekmektedir³⁵⁵ (SMK m.56). Yenilik tasarımın dünya çapında tescil edilmemesi ya da kamuya sunulmaması olarak ifade edilmektedir³⁵⁶. Ayırt edicilik ise ürünün farklı bir izlenim bırakmasıdır³⁵⁷.

SMK hükümleri tescilli ve tescilsiz tasarımlara uygulanır. Ar-ge faaliyeti neticesinde meydana getirilen ürün, tasarıma ilişkin bir özellik içeriyorsa bu hak tescil edilmese dahi Sınai Mülkiyet Kanunu hükümlerince korunabilir. Nitekim, Sınai Mülkiyet Kanununda yalnız tescilli tasarımların korunması değil tescilsiz tasarımların da korunması öngörülmüştür³⁵⁸.

Tasarımlara ilişkin korumadan yararlanamayacak bazı istisnalar vardır. Bunlar şu şekildedir; kamu düzenine ve ahlaka aykırı olan tasarımlar, ürünün teknik fonksiyonunun zorunlu kıldığı şekil özellikleri, başka bir ürünle birleştirilebilmesi için belli bir biçimde olma zorunluluğu taşıyan tasarımlar ve Paris Sözleşmesi 2.mükerrer 6.madde kapsamında dini, milli ve kültürel değer taşıyan tasarımlardır³⁵⁹.

Tasarımların korunma süresi, tescilli ve tescilsiz tasarımlar bakımından özellik gösterir. Tescilli tasarımlar, tasarımın başvuru tarihinden itibaren 5 yıl süreyle korunur ve bu süre en fazla beşer yıllık uzatmalar halinde toplamda 25 yıl olarak belirlenmiştir. Tescilsiz tasarımlar ise kamuya ilk kez sunulduğu tarihten itibaren başlamak üzere 3 yıl süresince korumadan yararlanır³⁶⁰.

Ar-ge faaliyeti, her ne kadar tasarıma özgülenmiş bir çaba olmasa da ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ürün tasarımsal özellik gösterebilir. Bu sebeple tasarım da çalışma kapsamında incelenmiştir.

9.5. Sınai Hakların İhlali ve Hukuki Koruma

Eski KHK'ların yürürlükte olduğu dönemde her bir sınai hakka tecavüz halinde açılacak davalar ayrı ayrı düzenlenmekteyken yeni SMK'nın yürürlüğe girmesi ile her bir sınai hakka ilişkin olarak açılacak davalar ve yararlanılabilecek hukuki

³⁵⁵ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 8.

³⁵⁶ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 174.

³⁵⁷ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 174.

³⁵⁸ Şehirli, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Tasarım Hukukuna Getirdiği Temel Yenilikler, 261.

³⁵⁹ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, *Sınai Mülkiyet Hukuku*, 183.

³⁶⁰ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 180; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 9.

korumalar ortak hükümler kısmında bir arada düzenlenmiştir. Yeni düzenleme ile, SMK m.149 hükmünde tecavüz halinde ileri sürülebilecek talepler belirtilmiştir³⁶¹.

Tecavüz halinde hak sahibi, hakkının korunmasına ilişkin olarak ilerleyen başlıklarda belirtilen hukuki davaları açmaya ehildir. Nitekim tecavüze konu ürün birden fazla sınai hakkı aynı anda barındırabilir. Bu durumda her bir sınai hak sahibi menfaatlerinin korunması adına tek başına dava açabilir. Başvuru sahibi de başvurusu kesinleştikten sonra öngörülen hukuki davaları ikame edebilir ancak tecavüz eden kötü niyetliyse başvurunun kesinleşmesi şartı aranmamaktadır³⁶²(SMK m.81/2, m.141/3). Ayrıca sözleşmede aksi belirtilmedikçe inhisari lisans sahibinin de tecavüz halinde kendi ad ve hesabına dava açabileceği kanunda belirtilmiştir (SMK 158/1).

9.5.1. Tecavüzün tespiti

Sınai hak sahibi, üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilen eylemin tecavüz olup olmadığının tespit edilmesini talep edebilir³⁶³(SMK m.149/1-a). Dava açan kişinin hukuki yararı bulunmalıdır. Kusur ve zarar şartı aranmaz³⁶⁴.

9.5.2. Tecavüzün önlenmesi (men'i)

Sınai hak sahibi, tecavüz tehlikesinin olması durumunda henüz eylemlere başlanmasa dahi tecavüzün önlenmesini mahkemeden talep edebilir. (SMK m.149/1-b) Önleme davası henüz başlamamış ancak gerçekleşmesi muhtemel tecavüzün önlenmesi ya da tekrarının engellenmesi adına açılır³⁶⁵. Kusur ve zarar şartı bu dava türü için de aranmaz³⁶⁶.

9.5.3. Tecavüzün durdurulması (ref'i)

Sınai hakka bir tecavüz mevcutsa bu durumun sona erdirilmesi adına SMK m.149/1-c hükmü gereği dava ikame edilir. Bu davanın açılabilmesi için bir tecavüz eyleminin bulunması gerekirken kusur ve zarar koşulunun varlığı aranmaz³⁶⁷. Bu dava yalnız sınai hak sahibi tarafından değil aynı zamanda inhisari lisans hakkı sahibi

³⁶¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 401.

³⁶² Suluk, Karasu ve Nal, 421.

³⁶³ Tekinalp 643; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 402.

³⁶⁴ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu s.322; Suluk, Karasu ve Nal, 417.

³⁶⁵ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 322; Suluk, Karasu ve Nal, 417; Çolak, 1038; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 397.

³⁶⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 400-407.

³⁶⁷ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 323; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 400.

tarafından da ikame edilebilir. Ancak sınai hak başvuru aşamasında ise başvuru sahibi tarafından açılan davada tescil tamamlanana kadar karar verilmez. Tecavüzün durdurulması davası için tecavüzün varlığı gerekli olduğundan zamanaşımı söz konusu olmayacaktır.³⁶⁸. Zira, tecavüz sona erdiğinde tecavüzün etkilerinin kaldırılması adına tecavüzün kaldırılması davası ikame edilmelidir.

9.5.4. Tecavüzün kaldırılması

Bu talep gerçekleşen tecavüzün etkilerini ortadan kaldırmak adına istenir (SMK m.149/1-ç). Tecavüzün kaldırılması için tecavüz fiilini gerçekleştiren kimsenin kusurlu olmasına ve zarar meydana gelmesine gerek yoktur³⁶⁹. Dava, sınai hak sahibi henüz başvuru aşamasındaki sınai haklar için başvuru sahibi ya da inhisari hak sahibi tarafından da ikame edilebilir. Yine diğer davalarda olduğu gibi başvuru sahibi tarafından ikame edilen davada sınai hakka konu başvuru tescil edilene kadar kesin hüküm verilmez. Tecavüzün kaldırılması davası tecavüzün etkileri devam ettiği sürece ikame edilebilir. Tecavüzün sona ermesi durumunda dava konusuz kalmaz tecavüzün etkilerinin sona ermesi gerekir³⁷⁰.

Bu hususu somutlaştırmak adına şöyle bir örnek verilebilir. Örneğin; patente konu bir ilacın, hak sahibinin izni olmaksızın başka bir ilaç firması tarafından aynı içerikle piyasaya sürülmesi durumunda bu dava kapsamında piyasaya sürülen ilaçların kaldırılması talep edilirken önleme davasında ilaç henüz piyasaya sürülmemişse üretimin ve piyasa sürümünün engellenmesi talep edilir³⁷¹.

9.5.5. Maddi, manevi tazminat ve yoksun kalınan kazanç

Sınai hakka tecavüz halinde belirtilen davalara ek olarak tazminat talebi de ileri sürülebilir. Bu talebin ikame edilebilmesi için tazminatın unsurlarından olan kusur ve zarar şartının sağlanması gereklidir. Yani tecavüze konu fiili gerçekleştiren kusurlu olmalı ve bu davranışla illiyet bağı neticesinde bir zarar meydana gelmiş olmalıdır³⁷². Keza, maddi ve manevi tazminat davaları kusur ve zarar koşunun gerekli olduğu davalardır³⁷³.

³⁶⁸ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 323.

³⁶⁹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 400.

³⁷⁰ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 324.

³⁷¹ Suluk, Karasu ve Nal, 417.

³⁷² Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 325.

³⁷³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 434.

Zarar, hak sahibinin manevi ve maddi varlığında tecavüzdən önce ve sonra meydana gelen değişim olarak da tanımlanabilir. Maddi zarar mal varlığındaki eksilme ya da mal varlığının artmaması şeklinde tanımlanabilir. Bu sebeple aslında zararın tazmini için ikili bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Bu sınıflandırmanın ilki maddi zararın ikincisi yoksun kalınan kârdır. Fiili zarar, tecavüz nedeniyle mal varlığında meydana gelen eksilmedir. Yoksun kalınan kâr, mal varlığındaki artışın engellenmesi suretiyle meydana gelir ve ihlal gerçekleşmeseydi malvarlığındaki artış tutarının ne olacağını ifade eder³⁷⁴.

Yoksun kalınan kazancın hesabına ilişkin olarak kanun koyucu tarafından SMK m.151/2 hükmünde düzenlenmiş üç farklı talep öngörülmüştür. Bu talepler; tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, hak sahibinin elde edebileceği muhtemel gelir; tecavüz edenin elde ettiği net kazanç ve son olarak tecavüz eden, bu hakkı bir lisans sözleşmesi ile hukuka uygun şekilde kullanmış olsaydı ödemesi gereken lisans bedelidir. Bu yöntemlerden biri yoksun kalınan kazancın hesaplanması için talep edilebilir³⁷⁵.

Sınai hakka tecavüz halinde manevi tazminata hükmedilebilmesi de mümkündür³⁷⁶. Manevi tazminat ile tecavüz fiili ile zarar gören kişinin duyduğu manevi ve ruhsal acının, sıkıntının giderilmesi amaçlanmaktadır. Manevi tazminata ilişkin olarak TBK'daki düzenlemeler dikkate alınır³⁷⁷. Bu hakkın ihlalinde duyulan sıkıntının geniş yorumlanarak tüzel kişiler lehine de manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği kabul edilmektedir³⁷⁸. Ayrıca manevi tazminatı, sınai mülkiyet hakkı sahibi ve halefleri talep edebilir, lisans alan kişi manevi tazminat talebinde bulunamaz³⁷⁹.

9.5.6. İtibar tazminatı

İtibar tazminat, SMK ortak hükümler m.150/2'de tüm sınai haklar için geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir. Sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilmesi durumunda ilgili hükümde; hakka konu ürün veya hizmetlerin, tecavüz eden tarafından kötü şekilde kullanılması ya da üretilmesi, bu şekilde üretilen ürünlerin temin edilmesi

³⁷⁴ Suluk, Karasu ve Nal, 418.

³⁷⁵ Suluk, Karasu ve Nal, 419; Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 327.

³⁷⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 404.

³⁷⁷ Manevi tazminatın telafi işlevini yetersiz bulan bir görüşe göre manevi tazminat ile amaçlanan zarar verenin cezalandırılmasıdır. Bkz. Mehmet İstemi. Sözleşmenin Cüretkarane İhlali ve Cezalandırıcı Tazminat, *Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan Cilt 3*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2011), 2692-2693.

³⁷⁸ Suluk, Karasu ve Nal, 420.

³⁷⁹ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 327.

yahut uygun olmayan bir tarzda piyasaya sürülmesi ile sınai hakkın itibarı zarara uğrarsa, bundan kaynaklı olarak ayrıca tazminat istenebileceği düzenlenmiştir³⁸⁰.

Burada korunmaya çalışılan değer, sınai mülkiyet hakkının imajı ve prestijidir³⁸¹. Bu tazminat kalemi sınai hakkın ihlal edilerek; kötü şekilde kullanımı, üretilmesi, kötü şekilde üretilen ürünün temini veya bu şekildeki ürünün piyasaya sürülmesi sonucunda söz konusu olabilecektir³⁸².

9.5.7. Zamanaşımı

Sınai Mülkiyet Kanunu'nda patent, faydalı model ya da tasarım hakkına saldırı halinde zamanaşımı ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Borçlar Kanunu'nda belirtilen hükümlere yollama yapılmakla yetinilmiştir³⁸³ (SMK m.157).

9.5.8. İhtiyati tedbir

Sınai haklarla ilgili olarak geçici bir hukuki koruma olan ihtiyati tedbirler, Sınai Mülkiyet Kanununda ayrıca düzenlenmiştir³⁸⁴. Bu doğrultuda, SMK m. 159 kapsamında dava açma hakkı olan kişiler; dava konusu sınai hakka ilişkin ürünün kullanımının ülke içindeki tecavüz niteliğinde olduğunu veya tecavüzün gerçekleşmesi için ciddi ve etkin şekilde hazırlık yapıldığını ispat etmek suretiyle, hüküm verilene kadar etkin bir koruma sağlanması adına ihtiyati tedbir talep edebilir³⁸⁵. Ayrıca ihtiyati tedbirle ilgili olarak HMK m.390/3'te de davanın esası yönünden talepte bulunanın haklılığını yaklaşık olarak ispat etmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁸⁶.

SMK m. 159'un devamında tedbir olarak talep edilebilecek önlemler şunlardır; *“a) Davacının sınai mülkiyet hakkına tecavüz teşkil eden fillerin önlenmesi ve durdurulması. b) Sınai mülkiyet hakkına tecavüz edilerek üretilen veya ithal edilen tecavüze konu ürünlere, bunların üretiminde münhasıran kullanılan vasıtalara ya da patenti verilmiş usulün icrasında kullanılan vasıtalara, tecavüze konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde, Türkiye sınırları içinde veya gümrük ve serbest liman veya bölge gibi alanlar dâhil, buldukları her yerde*

³⁸⁰ Çolak, 1088; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 405.

³⁸¹ Çolak, 1089.

³⁸² Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 327.

³⁸³ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 472.

³⁸⁴ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 449.

³⁸⁵ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 327.

³⁸⁶ Ayhan, Çağlar, Yıldız ve İmirlioğlu, 327.

elkonulması ve bunların saklanması. c) Herhangi bir zararın tazmini bakımından teminat verilmesi.”

Yine tecavüz oluşturan ürünlerin ve bunların üretiminde kullanılan cihaz, makine gibi araçlara tecavüze konu olmayan ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde el konulması kanun koyucu tarafından tedbir olarak düzenlenmiştir³⁸⁷ (SMK m.149).

Tecavüzün devamını önlemek adına el konulan ürünlerin, tecavüzün önlenmesi için kaçınılmazsa imhasına da karar verilebilir³⁸⁸(SMK m.149).

9.5.9. Hükümün ilanı

Sınai mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıkta mahkeme kararının gazete ve benzeri yayın organlarında masrafı davayı kaybedene ait olmak üzere ilan edilmesini veya ilgililere tebliğ edilmesini her iki taraf da talep edebilir. Bu hak 3 aylık süre içerisinde kullanılmalıdır aksi takdirde hak düşürücü süreye tabidir³⁸⁹.

³⁸⁷ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 449.

³⁸⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 445.

³⁸⁹ SMK m.149/1-g; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, 439.

BÖLÜM 10: AR-GE FAALİYETİ SONUCUNDA MEYDANA GELEN TİCARİ SIRLARIN KORUNMASI

10.1. Ticari Sır Kavramı

Ticari sır, ekonomik değeri olan veya ekonomik faaliyetlerde sahibi lehine rekabet avantajı sunan, sınırlı bir çevrenin bilgisi dâhilinde olan ve gizli kalmasında sahibinin menfaatinin bulunduğu bilgi olarak tanımlanmıştır. Bu ticari bilgilere, ar-ge sözleşmesi bağlamında bilgisayar program kodları, kimyasal formül, üretim tekniği, teknik buluşlar, araştırma ve geliştirme bilgileri, plan ve projeler, stratejik plânlar gibi örnekler verilebilir³⁹⁰. Bir ticari sırrın 4 temel unsuru vardır. Bunlar; bilginin ticarî nitelikte olması, bilgiyi gizli tutma iradesi, sırrın gizli kalmasında hak sahibinin menfaatinin olması ve bu sırrın ekonomik bir değere sahip olmasıdır³⁹¹.

İşletmeler belirli bir alanda uzun zaman çalışmanın sonucunda o alana özgü uzmanlık kazanırlar. Bu uzmanlık ile elde etmiş oldukları know-how gibi ticari sırlarla rakiplerine kıyasla üretim ve pazarlama gibi avantajlara sahip olurlar. İşletmelerin bu bilgi birikimleri zamanla diğer işletmeler tarafından da talep edilmektedir. Diğer işletmeler, o alana özgü araştırma geliştirme faaliyeti yaparak zaman ve para harcamaktan kaçınmak suretiyle doğrudan bilginin kendisine erişim talebi içinde olmuşlardır. Ancak bu bilgiye sahip olmak için araştırma geliştirme faaliyeti yapan şirketin harcamış olduğu zaman, emek ve yatırım gözetilerek elde edilen bilginin üçüncü kişilerin izinsiz erişim ve kullanımından korunması gerekmektedir³⁹².

Ar-Ge sözleşmesinin en önemli ve sık meydana gelen ürünlerinden biri de ticari sır kapsamında değerlendirilen know-how'lardır³⁹³. WIPO tarafından know-how, sınai mülkiyet ile ilgili tekniğin kullanılmasına yarayan bilgi ya da üretim yöntemi olarak tanımlanmıştır³⁹⁴. Bir ticari bilginin know-how olarak değerlendirilebilmesi için; teknik ve ticari alana özgü olması, herkes tarafından elde edilmesinin kolaylıkla mümkün olmaması, know-how'ı oluşturan bilgilerin patent vb. fikri mülkiyet hakkı kapsamında koruma altına alınmaması, diğer kişilere aktarımının

³⁹⁰ Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 10.

³⁹¹ Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 12.

³⁹² Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 395-396.

³⁹³ Richard Binns and Bryan Driscoll, *Intellectual Property Issues in R&D Contracts*, 96.

³⁹⁴ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 396.

mümkün olması ve sınai alana özgü bilgi ve deneyim içermesi ve devredilebilmesi gerekmektedir³⁹⁵.

10.1.1 Ticari sırların korunması

Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde ticari sırlar, önceleri gizlilik anlaşması ile korunmaktaydı. Daha sonra ise Avrupa Birliği (AB), açıklanmamış know-how ve ticari sırların korunmasına ilişkin olarak 2016/943 sayılı Direktifi yayınlamıştır³⁹⁶.

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki Gümrük Birliği Kararı'nın fikri haklarla ilgili ekinde yerel düzenlemelerin topluluk üyesi ülkelerin mevzuatıyla uyumlanması öngörülse de Türkiye'de know-how ve ticari sırların korunması ile ilgili AB direktifine uyumlanmak adına ayrıca bir mevzuat düzenlenmemiştir³⁹⁷.

Ticari sırların korunması, bilginin üretiminde emek harcayıp yatırım yapan kişinin menfaatlerini korumak ve serbest piyasa ekonomisinin gelişebilmesi adına oldukça önemlidir. Keza, ticari sırların korunması uzun zamandan beri işletmelerin ekonomik varlıklarını sürdürebilmelerinde de rol oynamıştır³⁹⁸. Ticari sırların korunmasında, mutlak bir korumadan söz edilemez. Ticari sırrın sahibinin sahip olduğu hak, patent sahibine tanınan hakta olduğu gibi mutlak değildir. Nitekim patent hakkının aksine, tersine mühendislik kuralları ile başka bir kişinin bu sırrı elde etmesi ve yararlanması mümkündür.

Ticari bir bilginin patent niteliği taşıması durumunda Sınai Mülkiyet Kanunu hükümlerine göre tescil edilmesi mümkünken bu yola başvurulmadan ticari sır olarak korunması da mümkündür³⁹⁹. Bazı durumlarda patente konu ticari bir bilginin hak sahibi tarafından kasıtlı olarak patentlenmemesi tercih edilebilir. Zira, patent koruması hak sahibine kısıtlı süreli bir koruma imkânı sağlamaktadır ve patent hakkı tanınması ile, söz konusu bilgi tarifname ile kamuya açık hale gelmektedir. Bu sebeple hak sahipleri kimi zaman ticari bilginin kamuya açıklanmasını önlemek ya da süresiz

³⁹⁵ Muaz Mücahit Yıldırım, Know-How Sözleşmeleri, YBHD, Yıl 3, Sayı 2018/1, s.207–257, 219; Çiğdem Kırca, Franchise Sözleşmesi, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 1997), 245-247; Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 397.

³⁹⁶ Deniz Ilgaz, "Know-How" ve Ticari Sırlar, 171.

³⁹⁷ Deniz Ilgaz, "Know-How" ve Ticari Sırlar, 171.

³⁹⁸ Bu konuyla ilgili en ilginç örneklerden biri belki de dünyaca ünlü kola firması "Coca Cola"nın en başarısının ve malvarlığının kaynağı, firmanın kurulduğu tarih olan 1886'dan itibaren ticari sır olarak sakladığı yazılı formülüdür. Bkz. Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 2.

³⁹⁹ Patent alınmadan önceki ticari sırların sahiplerine, Know-How seviyesinde korunan bir hak tanınmaktadır. Bkz. Hamdi Yasaman; *Patent Hukukunda Ticari Sırların Korunması*, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2009, İstanbul 2009, 374.

korunması adına kasıtlı olarak patent başvurusunda bulunmamaktadır⁴⁰⁰. Yargıtay tarafından da patentlenmeyen ticari bilginin de ticari sır olarak Haksız Rekabet hükümlerince korunması gerektiği belirtilmiştir⁴⁰¹.

Tarafların, aralarındaki sözleşmeye istinaden eriştikleri ticari sır niteliğindeki hakkın ihlalden sözleşmeye aykırılık sebebi ile sorumlulukları da söz konusudur. Taraflar arasında sözleşme akdedilmemiş olsa bile taraflar, sözleşme öncesi görüşmelerle ticari sırı vakıf oldukları halde “*culpa in contrahendo*” yani sözleşme öncesi sorumluluk kapsamında sorumludur⁴⁰². Bu aşamada; taraflardan biri, diğer tarafın ticari sır niteliğinde olan bilgilerini açıklar ya da bu bilgileri yanlış aktarırsa sözleşme öncesi sorumluluk doğabilir. Sözleşme öncesi sorumluluk kanunumuzda açıkça düzenlenmemesine karşın yasal dayanağı dürüstlük kuralı ve güven ilkesidir⁴⁰³.

Gizli bilgi sözleşme öncesi görüşmelerle ya da sözleşme ilişkisi olmaksızın edinilmiş olabilir. Bu halde de koruma için iki farklı hukuki temel öngörülmektedir. İlki yukarıda da bahsedilen TTK kapsamında ticari bilginin haksız rekabet hükümleri kapsamında korunmasıdır. İkincisi ise gizli ve teknik nitelikteki bu bilgilerin kişilik hakkı kapsamında korunması görüşüdür. Kişinin gizli alanındaki ticari bilgilerin hukuka aykırı şekilde elde edilmesi, açıklanması ya da kullanılması kişilik hakkının ihlaline konu olduğu ifade edilmektedir⁴⁰⁴.

Ticari sırların kişilik hakkına tanınan düzenlemelerle korunması gerektiği görüşünde, know-how gibi gizli ve teknik bilgilerin hukuka aykırı bir şekilde ele geçirilmesinin kişilik hakkının ihlalden oluşuracağı belirtilmektedir. Bu doğrultuda Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan haksız fiillere ilişkin hükümler kapsamında ticari sırrın korunması gerektiği ileri sürülmektedir⁴⁰⁵.

⁴⁰⁰Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 60.

⁴⁰¹ Bkz. Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 60, “... Buharlı ütü makinesinin İhtira Beratı Kanununa göre, patentinin alınmamış olmasının, bunu imal eden davacının makine üzerindeki haklarını Türk Ticaret Kanununun haksız rekabet hükümlerinden yararlanarak korunmasına bir engel teşkil etmemesine, ...”. Yargıtay 11 Hukuk Dairesi 28.12.1990 tarih ve 8343 E. 8476 K. Bkz. Cahit Suluk, Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Türk Hukukunda Tescilsiz Sınai Ürünlerin Haksız Rekabet Hükümleri ile Korunması, Ankara Barosu Dergisi, Ocak 2014,176.

⁴⁰² Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 57.

⁴⁰³ Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 57.

⁴⁰⁴ Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 402.

⁴⁰⁵ Bkz. Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 25; Karahan, Suluk, Saraç ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 402; Osman Berat Gürzumar, *Franchise Sözleşmesi ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukukun Korunması*, (İstanbul: Seçkin, 1995), 84, Mehmet Enes Bakırcı, *Teknoloji Transferinde Patent ve Know-How Lisansı Sözleşmeleri*, (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 2001), 21; Dural ve Sarı, 122; Karşıt görüşü savunan yazarlar tarafından kişilik haklarının mutlak hak niteliğinde, şahsa sıkı sıkıya bağlı olduğu, devredilebilir nitelikte olmadığı gerekçesiyle ticari sırların

Ticarî sırrın kişilik hakkı kapsamındaki korumadan yararlanabileceğini savunan yazarlara göre; ticarî sırlar, özel hukuk tüzel kişisi olan ticarî işletmelerin gizlilik alanı içerisinde bulunduğu kişilik hakkının bir görünümüdür⁴⁰⁶.

Gerçek veya tüzel kişinin ekonomik hayatına ve özgürlüğüne müdahale anlamına gelebilecek olan ticarî sır ihlalleri, kişilik hakkının da bir ihlali sayılabilir. Ancak, tüzel kişinin gizlilik alanına yapılan her müdahalenin kişilik hakkı ihlali anlamına gelmeyeceği de belirtilmelidir⁴⁰⁷. Bu doğrultuda ticari sırların haksız rekabet hükümlerinin yanı sıra kişilik hakkı kapsamında tanınan korumadan da yararlanabileceği kanaatindeyiz⁴⁰⁸.

Kişilik hakkının korunması, Türk Medeni Kanunu m. 24 ile m. 25 hükümlerinde düzenlenmiştir. Ancak bu çalışma ile ticari sırların haksız rekabet hükümlerince korunması esas alınmış olup kişilik hakkına ilişkin hükümler kapsam dışında bırakılmıştır.

10.1.2 Ticarî sırra ilişkin korumasının ortadan kalkması

10.1.2.1. Sırrın aleniyet kazanması

Ticari sırrın aleniyet kazanması ile kastedilen sır sahibinin rızası ile ya da rızası olmaksızın ticari bilginin toplum tarafından bilinir hale gelmesidir. Ancak lisans sözleşmesi, know-how sözleşmesi ya da ar-ge sözleşmesi ile bir tarafa ait ticari sırrın diğer tarafça bilinir hale gelmesinin, sırrın aleniyet kazandığı anlamına gelmediği belirtilmelidir⁴⁰⁹.

kişilik hakkı kapsamındaki korumadan yararlanamayacağı ileri sürülmektedir. Zira, know-how gibi ticari sırların; sahibine, herkese karşı ileri sürebileceği mutlak bir hak tanımadığı ve ekonomik değeri olan devredilebilir nitelikte haklar olduğu belirtilmektedir. Bkz. Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, 25.

⁴⁰⁶ Mehmet Emin Bilge, *Ticari Sırların Korunması*, (Ankara: 2005), 41.

⁴⁰⁷ Bilge, 42.

⁴⁰⁸ Yargıtay 9. HD., 2022/6929 E. 2022/8687 K. 5.7.2022 tarihli kararı ile ticari sırların ihlalinin kişilik hakkı ihlali olarak değerlendirilmiştir. “Zira hukuk düzeninin, hukuk süjesi olarak tanıdığı tüzel kişilerin, kişilik hakları kanuni koruma altında olup bu bağlamda davacı Şirketin ticari bilgileri; satış ve ürün bazlı hedeflerinin, eczane ve reçete bilgilerinin paylaşılması, davacının kişilik hakkına saldırı mahiyetindedir.” Yargıtay bir başka kararında ise ticari sırrı ihlal edilen tüzel kişinin kişilik hakkına sağlanan korumadan aynen şu şekilde belirtilen gerekçe ile korunmasına karar verilmiştir; “saygınlık, onur, sır çevresi gibi manevi nitelikteki kişisel değerlerle, mesleki ve ekonomik kişisel değerlere gerçek kişiler gibi tüzel kişilerin de sahip olduğu söylenilebilir. Tüzel kişilerin kişisel değerler üzerindeki kişilik haklarının korunması gerekir (...ilerin Kişilik Haklarının Korunması”, AÜHFD., 1991, C. 42, s. 1- 4, s. 208- 230).” Yargıtay 11. HD., E. 2017/1940 K. 2019/960 T. 7.2.2019 <https://www.lexpera-com-tr> E.T. 23.03.2025

⁴⁰⁹ Muhammed Sulu, *Ticari Sırların Korunması*, 96.

Ticari sırrın aleniyeti, sahibinin rızası dâhilinde ya da rızası dışında olduğu fark etmeksizin ticari sırra ilişkin korumayı kaldırır. Hukuka uygun olarak aleniyet kazanmaya örnek olarak; ticarî sır sahibinin ticari sırrı saklama iradesini bildirmeden ticari sırrı üçüncü kişilere açıklaması, ticarî sırrın herkesin görebileceği şekilde sır sahibi tarafından internet ortamında, bilim ve teknoloji dergileri gibi yayınlarda yayınlaması gösterilebilir⁴¹⁰. Ticari sırrın hukuka aykırı olarak elde edilip yararlanılması, ifşa edilmesi ise kişilik hakkına ilişkin korumanın yanı sıra, sahibine haksız rekabet hükümlerine göre de dava imkânı verir.

10.1.2.2. Tersine mühendislik ile ticari sırrın edinilmesi

Ticarî sır niteliğindeki teknik bilgilerin üzerindeki hukukî korumayı kaldıran yollardan biri de tersine mühendisliktir. Tersine mühendislik, insan emeği ile elde edilen ürünün, üretim ve çalışma prensiplerinin belirlenerek diğer kişiler tarafından içeriğinin ya da tasarımının analiz edilmesidir. Tersine mühendisliğin sınai ya da fikri hak korumasına tabi bir ürüne yapılması gereksizdir. Nitekim ürün bir patente tabi ise hâlihazırda kamuya açıklanmıştır. Ürün fikri hakka konu bilgisayar programı gibi bir ürünse bu halde de tersine mühendislik hukuka uygun olmayacaktır⁴¹¹.

Herkes tarafından açık pazar ortamında temin edilebilen bir ürüne ait ticari bilginin tersine mühendislik yöntemleri ile elde edilmesi, hukuka uygun olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda tersine mühendislik ticari bilginin korunmasını ortadan kaldıran hukuka uygun bir yöntemdir⁴¹².

10.2. Ticari Sırların İhlali ve Haksız Rekabet Hükümlerince Korunması

Günümüz ekonomi sistemleri serbest rekabetin etkin şekilde tesis edilmesine dayanır. Üretilen mal ve hizmetlerin kalite ve fiyat dengesi de serbest rekabetin tam anlamıyla sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Bu sebeple etkin rekabet yalnız işletmeler için değil toplumun ekonomik menfaatleri açısından da önemlidir. Türk piyasa ekonomisi liberaldir. Serbest piyasa ortamını tesis eden liberal ekonominin temel yapıtaşı ise rekabettir⁴¹³.

⁴¹⁰ Softaoğlu, 96.

⁴¹¹ Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, xviii- xiv.

⁴¹² Muhammed Sulu, Ticari Sırların Korunması, xviii- xiv.

⁴¹³ Bünyamin Topçu, *Haksız Rekabet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar* (Ankara: Adalet,2024), 34.

Haksız rekabetin, eski Türk Ticaret Kanunu'nda aldatici hareketler ve iyiniyet kurallarına aykırı davranışlarla ekonomik rekabetin ihlal edilmesi şeklinde tanımlanması yetersiz bulunmuştur. Yeni Ticaret Kanunu'nda ise haksız rekabet, rakiplerin kendi aralarında veya tedarikçilerle, müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen dürüstlük kuralına aykırı ve aldatici davranışlar ile uygulamalar olarak tanımlanmıştır⁴¹⁴.

Türk Ticaret Kanunu ile ticarî sırrın bir tanımı yapılmamasına karşın, TTK m.55'te üretim ve iş sırlarının hukuka aykırı biçimde ele geçirilmesi veya ifşa edilmesi haksız rekabete neden olan davranışlar olarak belirtilmektedir. TTK m.54 ile haksız rekabet hükümlerinin amacı bütün katılanların menfaatini korumak adına dürüst ve bozulmamış rekabeti sağlamak olarak ifade edilmiştir. Yine ilgili hükmün devamında haksız rekabete konu davranış ve uygulamalar belirtilmiştir⁴¹⁵. Belirtilen bu davranış ve uygulamalar arasında ar-ge faaliyeti sonucunda meydana gelen ticari sırlar için en sık karşılaşılabilecek olanlar ticari sırların üçüncü kişiler tarafından edinilerek ifşa edilmesi ve bu ar-ge ürünü iş sırlarından hukuka aykırı olarak yararlanılmasıdır. Bu davranış ve uygulamalar, ticari sırrın ihlali anlamına gelir ve ticari sır haksız rekabet hükümlerince korunur.

TTK m.55/1-d ve m.55/1-c ile “*Üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa etmek*” ve “*başkalarının iş ürünlerinden yetkisiz yararlanma*” şeklinde belirtildiği üzere; ticari bilginin hukuka aykırı şekilde edinilerek, ifşalanması ve yararlanılması durumunda haksız rekabet hükümleri uygulama alanı bulur.

Ancak ticari sırların tersine mühendislik gibi hukuka uygun bir şekilde edinilmesi durumunda haksız rekabet hükümlerinin söz konusu olmayacağını belirtmekte fayda vardır. Bu durum da dürüstlük kuralı ile çelişmeyen bir sonuç meydana getirmektedir. Ar-ge faaliyetini yürüten mühendislerden birinin işten ayrılarak ar-ge projesine ilişkin olarak elde ettiği ticari sır niteliğindeki bilgileri üçüncü kişilere yaymasının, TTK m.54/2 kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir⁴¹⁶. Mühendis bu bilgileri hizmet sözleşmesi gereği hukuka uygun olarak elde etse de hukuka aykırı olarak açıkladığından haksız rekabet hükümleri uygulama alanı

⁴¹⁴ Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024), 357.

⁴¹⁵ Ali Bozer ve Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2023), 238-239; Ozan Ali Yıldız, *Haksız Rekabet Hukuku*, 21-25.

⁴¹⁶ Osman B. Gürzumar, 2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar. Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu 2003-1, 87.

bulmaktadır⁴¹⁷. Haksız rekabetin varlığı için tarafların rakip olmalarına, haksız rekabeti oluşturan davranış ya da uygulamayı yapan kişinin kusurlu olmasına, haksız fiili gerçekleştiren kişinin fayda sağlamasına gerek yoktur⁴¹⁸. Ayrıca haksız rekabetin söz konusu olabilmesi için zarar şart olmayıp zarar tehlikesinin varlığı yeterlidir⁴¹⁹ TTK m.56/1’de haksız rekabete konu davranış ve uygulama ile açılacak hukuk davaları; tespit davası, men davası, haksız rekabetin ortadan kaldırılması davası ve tazminat davası şeklinde belirtilmiştir.

10.2.1. Tespit davası

Haksız ve hukuka aykırı olduğu iddia edilen davranış ya da uygulamanın haksız rekabet teşkil edip etmeyeceğine ilişkin olarak tespit davası açılması mümkündür⁴²⁰. Tespit isteminde bulunan kişiler, hukuki menfaati bulunanlar ve ekonomik çıkarı zarar görenlerdir⁴²¹.

TTK ilgili hükmü ile haksız rekabete ilişkin bir uygulama ya da davranışa maruz kalmış kişilere tespit davası açma imkânı açıkça tanınmıştır. Bu itibarla usul hukukunda geçerli olan “eda davası açılabilirken tespit davası açılmayacağı” yolundaki kural burada uygulanmaz⁴²². Ayrıca bu davanın açılabilmesi için kusurun varlığı da gerekli değildir⁴²³.

10.2.2. Men (önleme) davası

Haksız rekabetin önlenmesi davası, henüz başlamamış ancak başlaması kuvvetle muhtemel ve bu yönde ciddi, yakın bir tehlikenin bulunduğu ya da başlayıp sona ermiş ancak yinelenme olasılığı kuvvetle muhtemel eylemlere yönelik olarak açılacak bir davadır⁴²⁴. Bu doğrultuda bu hukuki imkândan yararlanabilmek için haksız rekabete ilişkin fiilin gerçekleşmiş olması gerekmez, gerçekleşme ihtimalinin

⁴¹⁷ Aradaki hizmet sözleşmesine istinaden mühendisin sözleşme kapsamındaki sorumluluğu saklıdır.

⁴¹⁸ Ülgen, Helvacı, Kaya ve Ertan, Ticari İşletme, 566; Arkan, Ticari İşletme, 357.

⁴¹⁹ Alper Keskin, “Türk Ticaret Kanunu’nda Haksız Rekabet”, Terazi Hukuk Dergisi, 11/120, (2016) 98; İrem Doğan, Tasarımların Sınai Mülkiyet ve Haksız Rekabet Hukuku Kapsamında Kümülatif Korunma, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 2024), 47.

⁴²⁰ TTK m.56/1-a; Suluk, Karasu ve Nal s.477; Arkan, 368; Bozer ve Göle, 257.

⁴²¹ Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt II*, (İstanbul: Demir Yayıncılık, 2001), 1466; Softaoğlu, 52.

⁴²² Suluk, Karasu ve Nal, 478.

⁴²³ Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer. *Ticari İşletme Hukuku*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2022), 375.

⁴²⁴ Arkan, 368.

ispatlanması yeterlidir⁴²⁵. Önleme davası, açılabilmesi için kusurun bulunmasına gerek yoktur⁴²⁶.

10.2.3 Haksız rekabetin ortadan kaldırılması davası

Haksız rekabete neden olan maddi olguların ortadan kaldırılması ve devam etmekte olan haksız rekabetin durdurulması talep edilir⁴²⁷. Bu davanın amacı mevcut durumu haksız rekabetten önceki hale getirmektir. Örneğin; ilaç şirketinin ticari sır niteliğindeki formülünün diğer bir ilaç şirketi tarafından hukuka aykırı şekilde edinme suretiyle kullanılarak başka bir ilacın piyasaya sunulması durumunda ticari sırrı ihlal edilen ilacın piyasadan toplatılmasını talep edebilir. Kimyasal formülün internette yayınlanması üzerine bu içeriğin kaldırılmasını talep edebilir. Tespit ve men (durdurma) davasında olduğu gibi haksız rekabete sebep olan kişinin kusuru aranmaz.

Haksız rekabete konu davranış, yanıltıcı beyan, aldatıcı eylem, kötüleme şeklinde de olabilir. Bu durumda da söz konusu beyan ve davranışların düzeltilmesi talep edilmelidir⁴²⁸.

10.2.4. Tazminat davası

TTK m.56/1-d'de öngörüldüğü üzere haksız rekabete konu eylemi gerçekleştiren kişi kusurlu ise bu halde meydana gelen zararı tazmin etmesi gerekir⁴²⁹. Tazminat davası için kusur bir şarttır. Zarar gören kişi bu kusurlu eylemle meydana gelen zararları için TTK m.56/1-d kapsamında maddi ve TTK m.56/1-e kapsamında manevi tazminat talebinde bulunabilir⁴³⁰.

Kanun koyucu tarafından ilgili hükümde haksız eylemde bulunanın haksız rekabet sonucunda “elde etmesi mümkün görülen menfaatin karşılığına” da tazminat olarak karar verilebileceği ifade edilmiştir (TTK m.56/1-e).

⁴²⁵ TTK m.56/1-b; Ozan Ali Yıldız, *Haksız Rekabet Hukuku*, İstanbul: On İki Levha, 2023), 300; Suluk, Karasu ve Nal, 478.

⁴²⁶ Reha Poroy ve Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, (İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2022), 462.

⁴²⁷ TTK m.56/1-c, Ozan Ali Yıldız, *Haksız Rekabet Hukuku*, 302; Bozer ve Göle, 257; Arkan, 368; İlhami Güneş, *Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları*, (İzmir: Seçkin, 2013), 465

⁴²⁸ Güneş, *Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları*, 465.

⁴²⁹ Arkan, 369.

⁴³⁰ Softaoğlu, 54.

Hak sahibinin kusurlu eylemle maddi zararının yanı sıra kanun koyucu tarafından TBK m.58'deki şartlar sağlanıyorsa manevi kaybın tazmini de öngörülmüştür⁴³¹.

10.2.5. Zamanaşımı

Bahse konu TTK m.56 kapsamında düzenlenen davalar, dava hakkı sahibi tarafından bu hakların doğumunu öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl ve her halükârda hakların doğumundan 3 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar⁴³². Haksız rekabetin önlenmesine ilişkin olarak açılacak men davasında zamanaşımı söz konusu değildir. Keza, haksız rekabete konu eylem, bir süreç içerisinde devam etmektedir. Ancak haksız rekabete konu faaliyete oldukça uzun bir süre sessiz veya hareketsiz kalan mağdurun daha sonra haksız rekabetin önlenmesi davası açması hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilir⁴³³.

10.2.6. İhtiyati tedbir

Haksız rekabete ilişkin olarak 6100 S. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen ihtiyati tedbir hukuki korumasından yararlanılabilir. İhtiyati tedbir hükmün kesinleşmesine kadar dava konusunu güvence altına almak ve oluşabilecek zararları önlemek adına getirilmiş geçici bir hukuki himaye tedbiridir⁴³⁴.

Haksız rekabet alanındaki gelişmelerin çok hızlı bir şekilde meydana gelmesi sebebi ile geçici hukuki koruma kararlarının tesisi oldukça önemlidir. Haksız rekabete istinaden ikame edilen davaların sonuçlanması da diğer davalarda olduğu gibi oldukça uzun bir zaman almaktadır. Bu itibarla, ihtiyati tedbir haksız rekabet hukukunda önemli bir yer kaplar. Kanun koyucu tarafından ihtiyati tedbirin önemi gözetilerek TTK m.61'de de bu husus HMK m.106'ya ek olarak düzenlenmiştir⁴³⁵.

10.2.7. Hükmün İlanı

Haksız rekabet sonucunda açılan dava sonucunda verilecek hükmün ilan edilmesi taraflarca talep edilebilir. Hükmün ilanı bağımsız bir davaya konu olmaz.

⁴³¹ Güneş, *Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları*, 472.

⁴³² TTK m.60; Suluk, Karasu ve Nal, 483.

⁴³³ Sami Karahan, *Haksız Rekabet Davalarında Dava Zamanaşımaları ve Sessiz Kalma Nedeniyle Hakkın Kaybedilmesi İlkesi*, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt:1, (İstanbul: Beta Kitabevi,2001), 293-305.

⁴³⁴ Topçu, *Haksız Rekabet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar*, 119.

⁴³⁵ Topçu, *Haksız Rekabet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar*, 119; Bozer ve Göle, 261.

Yukarıda sayılan davalara ek bir talep olarak fikri ve sınai haklar da olduğu gibi mahkemeden istenebilir. Hükümün kesinleşmesinden itibaren 3 ay içerisinde hükümün ilan edilmesi hakkı kullanılmazsa düşer⁴³⁶.

⁴³⁶ Bozer ve Göle, 262; Ozan Ali Yıldız, *Haksız Rekabet Hukuku*, 459.

BÖLÜM 11: AR-GE SÖZLEŞMELERİNİN SONA ERMESİ

11.1. Genel Olarak

Ar-Ge Sözleşmeleri ifanın yanı sıra Türk Borçlar Kanunu TBK m.132-161 maddelerinde öngörülen ibra, yenileme, kusursuz ifa imkânsızlığı, aşırı ifa güçlüğü gibi genel sebeplerle de sona erebilir. Yine taraflar anlaşmak suretiyle(ikale) de sözleşmeyi sona erdirebilir. Ancak, bu çalışma kapsamında her bir Ar-ge Sözleşmesi türüne göre özellik arz eden sona erme sebepleri incelenmiştir.

11.2. Ar-Ge Sipariş Sözleşmesinin Sona Ermesi

11.2.1. Yaklaşık keşif bedelinin aşılması nedeni ile sona erme

Yaklaşık bedel ya da keşif bedeli olarak bilinen kavram sözleşme konusu meydana gelecek eser niteliğini haiz ürünün muhtemel maliyeti veya bedel hakkında yapılmış tahmini ifade eder. Ar-ge sipariş sözleşmesinde öngörülen edimler için ödenmesi gereken nihai bedelin, keşif bedelinden hayli fazla olması halinde aşılma gerçekleşmiş olur⁴³⁷. Yaklaşık bedelin hangi oranda aşıldığında aşırı aşmanın söz konusu olacağına ilişkin bir ölçü veya oran belirlenmemiştir. Somut olay özelinde bu belirlemenin yapılması gerekmektedir⁴³⁸. Ancak aşmanın sona ermeyi gerektirecek düzeyde olup olmadığının takdiri iş hayatındaki dürüstlük kurallarına göre hâkimin takdir yetkisi ile belirlenir⁴³⁹.

Eser sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulandığı Ar-Ge Sipariş Sözleşmelerinde de proje için öngörülen yaklaşık bedel ya da keşif bedelinin aşılarak finanse eden iş sahibinin mağdur edilmemesi için mevcut koruyucu düzenlemelerden yararlanılmaktadır⁴⁴⁰ (TBK m.482).

Öncelikle Ar-Ge Sipariş Sözleşmesinde dönme hakkının kullanılabilmesi için öngörülen keşif bedeli ya da yaklaşık bedel olarak adlandırılan ücret aşırı derecede aşılmalıdır. Ar-ge siparişini üstlenen taraf sözleşmede belirlenen keşif bedelini aşırı aşarsa finanse eden tarafın iş sahibi olarak sözleşmeden dönme hakkı vardır⁴⁴¹. Dönme hakkı, ürünün yapımı sırasında kullanılabilceği gibi ar-ge sözleşmesi ile meydana

⁴³⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 496.Aral ve Ayrancı, 515.

⁴³⁸ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 497.

⁴³⁹ Aral ve Ayrancı, 516.

⁴⁴⁰ Zevkliler ve Gökyayla, 570.

⁴⁴¹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 496; Zevkliler ve Gökyayla, 585; Büyükay, 240.

gelen ürünün tamamlanmasının ardından da kullanılabilir⁴⁴². İş sahibinin sözleşmeden dönmenin yanı sıra ar-ge siparişini üstlenen tarafın kusuru ile yaklaşık bedel aşılmışsa tazminat talep etme hakkı da saklıdır⁴⁴³. Öğretide aksi görüş⁴⁴⁴ olsa da sözleşme ile ücretin kesin olarak belirlenip belirlenmediği anlaşılamiyorsa ücretin yaklaşık bedel olarak belirlendiği kabul edilmektedir⁴⁴⁵. Ar-ge Sipariş Sözleşmesinin götürü bedelle belirlenmesi durumunda bu sona erme hali uygulanamaz. Sözleşmede öngörülen yaklaşık bedelin düşük bir miktar aşılması da hükmün uygulanması için yeterli değildir, iş sahibinin bu tutara katlanması gerekir⁴⁴⁶.

Yaklaşık bedelin aşırı miktarda aşılmasına ar-ge projesini finanse eden taraf kendi kusuru ile sebep olmamalıdır⁴⁴⁷. Örneğin; iş sahibinin talimatı ile yaklaşık bedel aşılmak zorunda kalınmışsa ya da iş sahibi yaklaşık bedelin aşılmasına göz yummuşsa sözleşmeden dönme mümkün değildir⁴⁴⁸. Bu durumda, iş sahibinin bedelde indirim isteme hakkı da yoktur⁴⁴⁹. Bu hususa ilişkin olarak iş sahibinin bedelde indirim hakkını saklı tuttuğunu keşif bedelinin aşırı derecede aşılabacağını anladığı sırada saklı tutmuş olması gerekir aksi takdirde keşif bedelinin aşılmasına rıza gösterdiği kabul edilir⁴⁵⁰.

İş sahibi TBK m.482’de öngörüldüğü üzere keşif bedelinin aşılması sebebi ile sözleşmeden dönerse TBK m.125’te düzenlenen sözleşmeden dönmenin sonuçları doğar. Bedelin aşırı ölçüde aşılması, ar-ge siparişini üstlenen tarafın sözleşmeye aykırı davranması sebebi ile meydana gelirse TBK m.112 hükümleri çerçevesinde olumlu zarardan da sorumluluk gündeme gelir⁴⁵¹.

Masrafın aşırı derecede aşılabacağı sipariş tamamlanmadan iş sahibi tarafından anlaşılırsa; iş sahibinin o zamana kadar yapılan ürün için hakkaniyete uygun olacak şekilde tazminat ödeyerek sözleşmeden dönme ya da sipariş tamamlandıktan sonra bedelde indirim yapılmasını isteme hakkı vardır⁴⁵². Bu seçimlik haklardan dilediğini seçebilir.

⁴⁴² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 497.

⁴⁴³ Büyükay, 241; Yavuz, 583-595.

⁴⁴⁴ Öz, Turgut. İnşaat Sözleşmesi ile İlgili Mevzuat, Taşınmaz Yatırım Ortaklıklarının ve Diğer Birden Fazla Müteahhit Bulunan Durumların Yarattığı Sorunların İncelenmesi ile Birlikte, İstanbul 2006, 60.

⁴⁴⁵ Tandoğan, 281-283.

⁴⁴⁶ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 499; Tandoğan, 282; Zevkliler ve Gökyayla, 585.

⁴⁴⁷ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 499.

⁴⁴⁸ Zevkliler ve Gökyayla, 606.

⁴⁴⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 499; Büyükay, 240.

⁴⁵⁰ TBK m. 482/2; Yavuz, 586; Zevkliler ve Gökyayla, 608; Aral ve Ayrancı, 516.

⁴⁵¹ Zevkliler ve Gökyayla, 606.

⁴⁵² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 497; Zevkliler ve Gökyayla, 606.

11.2.2. Ar-Ge siparişini üstlenen tarafın zararını tamamen tazmin suretiyle fesih

TBK m. 484 hükmüne göre işsahibi, Arge Sipariş Sözleşmesine konu ürün yani eser tamamlanmadan yapılan kısmın bedelini vermek ve siparişi üstlenen yüklenicinin zararını gidermek şartıyla sözleşmeyi sona erdirebilir⁴⁵³. İşsahibi sözleşmeyi sona erdirdiğinde ar-ge siparişini üstlenen yüklenici o ana kadar ifa ettiği kısmın ücreti ile ifa menfaaından kaynaklanan zararını talep edebilir. Diğer bir deyişle tazmin edilmesi gereken zarar olumsuz zarar değil olumlu zarardır⁴⁵⁴.

İşsahibinin bu fesih imkânından yararlanabilmesi için sebep göstermesi gerekli değildir. TBK m.484'te düzenlenen bu fesih imkânı tam tazminat karşılığı fesih olarak nitelendirilmektedir. Ancak haklı bir sebebe istinaden sözleşmeyi fesheden işsahibi kısmen ya da tamamen tazminat ödemekten kurtulur⁴⁵⁵.

İşsahibi, ar-ge sipariş sözleşmesine konu ürün tamamlanmaya kadar gerek işin başında gerek de işin devamında sözleşmeyi tam tazminat karşılığı fesih yolu ile sonlandırabilir⁴⁵⁶. İşin tamamlanmaması ile kastedilen teslim edilmemesi değil sözleşme konusu ürünün (eserin) tamamlanmamasıdır⁴⁵⁷. Bu fesih imkânından faydalanabilmek için ürünün (eserin) teslim edilmemiş olması gerekmektedir. Sözleşmenin feshinin ardından yüklenici, eseri fesih anındaki haliyle teslim etmekle yükümlüdür. Ürünün meydana gelen kısmında ayıbın mevcut olması mühim değildir önemli olan husus eserin tamamlanmamış olmasıdır. Ayrıca eser tamamlandığında ayıplı bile olsa ilgili maddeye dayanarak tazminat suretiyle fesih mümkün değildir⁴⁵⁸.

Sözleşme tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilir⁴⁵⁹. Öğretide bir görüşe göre, fesih beyanında tazminat ödeme önerisinde bulunulması gerektiği savunulsa da Yargıtay tarafından tazminat ödeme önerisinin bulunması gerektiği kabul edilmemiştir⁴⁶⁰. Bunun yanında sözleşmenin feshi, tacirler için olan istisnalar hariç olmak üzere herhangi bir şekilde tabi değildir⁴⁶¹.

⁴⁵³ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 502; Tandoğan, 342; Gümüş, 425; Öz, 640.

⁴⁵⁴ Zevkliler ve Gökyayla, 606-608.

⁴⁵⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 608; Aral ve Ayrancı, 516-517.

⁴⁵⁶ Tandoğan, 344; Zevkliler ve Gökyayla, 608; Tarafların aralarında düzenlenmiş oldukları sözleşme ile tazminat hakkında önceden feragat edip etmeyeceği tartışmalıdır. Detaylı bilgi için Bkz. Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 503.

⁴⁵⁷ Tandoğan, 344; Yavuz, 586-588; Zevkliler ve Gökyayla, 609.

⁴⁵⁸ TBK m.484; Tandoğan, 344; Aral ve Ayrancı, 517.

⁴⁵⁹ Tandoğan, 345.

⁴⁶⁰ Zevkliler ve Gökyayla 608.

⁴⁶¹ Vedat Buz, *İşsahibinin Bk M.369'a Göre Eser Sözleşmesini Feshi*, BATİDER, 2001/2, 230; Zevkliler ve Gökyayla, 573.

İşşahibi sözleşmeyi sona erdirdiğinde yüklenici olarak siparişi üstlenen taraf ifa ettiği kısmın ücretini ve ifa menfaatinden kaynaklanan zararını talep edebilir⁴⁶². Eserin o ana kadar yapılan kısmına ilişkin bedelin hesaplanmasında iki farklı yöntem vardır. Bunlardan ilki kesinti yöntemidir ve eser için sözleşmede kararlaştırılan bedelden yüklenicinin işin tamamlanmaması sebebiyle tasarruf ettiği bedel ve dürüstlük kuralı çerçevesinde elde edebileceği ancak boşta kalması sebebi ile elde edemediği kâr indirilerek hesaplanır.

İkinci yöntem ise toplama yöntemi olup sözleşmenin sona erdiği ana kadar yüklenicinin yaptığı gidere o işten elde edeceği kâr eklenerek ödenecek tazminat hesaplanır. Yüklenici bu iki hesap yönteminden dilediğini seçebileceği gibi öğreti ve uygulamada daha çok toplama yöntemi tercih edilmektedir⁴⁶³.

Ar-ge yüklenicisinin tazminat talep edebilmesi için işşahibinin kusurlu olmasına gerek yoktur. Zira bu imkân kanundan kaynaklanan bir hakkın kullanılması niteliğindedir (TBK m. 484). Ancak yüklenicinin ağır kusurunun bulunduğu ve sözleşmeye devam etmenin işşahibi tarafından çekilmez hale geldiği durumlarda yüklenici tazminat talep edemez⁴⁶⁴. Örneğin; işşahibi tarafından satılması planlanan ürüne ait bir parçanın geliştirilmesi adına ar-ge yüklenici ile bir ar-ge sipariş sözleşmesi akdedildiğinde malın teslim tarihine kadar parçanın işşahibine ulaştırılmadığı takdirde ifadan beklenen yarar kalmadığından yüklenici tazminat talep edemez.

Talep edilebilecek tazminatın üst sınırı ise eser tamamlansaydı elde edilecek menfaati aşamaz ve tazminat alacağı sözleşme sona erdiği anda muaccel olur⁴⁶⁵. Sözleşme ile fesih başka şartlara da bağlanabilir. Her ne kadar kanunda eser sözleşmesinin kısmi sona erdirilmesi düzenlenmemiş olsa da eserin belirli kısımlarına kıyasen kısmi sona erdirmenin uygulanabileceği kabul edilmektedir⁴⁶⁶.

11.2.3. Karşılıklı anlaşma ile ar-ge sözleşmesinin sona ermesi (ikale)

Tarafların anlaşmaları halinde diğer tüm sözleşmelerde olduğu gibi ar-ge sipariş sözleşmesini de sona erdirebilir⁴⁶⁷. Ancak bu kısımda ayrıca açıklanmasının

⁴⁶² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 503; Zevkliler ve Gökyayla, 608-612; Aral ve Ayrancı, 517-518.

⁴⁶³ Zevkliler ve Gökyayla, 608-612; Öz, *Özel Hükümler*, 148; Aral ve Ayrancı, 517-518.

⁴⁶⁴ Zevkliler ve Gökyayla, 608.

⁴⁶⁵ Buz, 260, Zevkliler ve Gökyayla, 608-612.

⁴⁶⁶ Buz, 231.

⁴⁶⁷ Tandoğan, 351; Yavuz, 583; Zevkliler ve Gökyayla, 613.

sebebi tarafların anlaşarak Ar-Ge Sözleşmesini sona erdirdikleri takdirde tazminat ödemek suretiyle feshin düzenlendiği TBK m.484 hükmünün uygulama alanı bulmayacağını ifade etmektir. Kaldı ki; TBK m.484 hükmüne istinaden iş sahibinin fesih beyanında bulunması ve buna karşın yüklenici tarafın da açıkça veya örtülü olarak kabul etmesi akdi ortadan kaldıran bir anlaşmanın varlığına işaret etmez⁴⁶⁸. Bu anlaşma ile ar-ge tarafları meydana getirilen ar-ge ürününün o zamana kadar meydana getirilen kısmının bedelini ve meydana getirilmeyen kısmına ilişkin olarak da ar-ge siparişini üstlenen yüklenicinin bir alacak hakkının olup olmadığını serbestçe belirleyebilirler. Sözleşmede bu hususa ilişkin olarak bir hüküm yoksa tarafların iradesi ve dürüstlük kuralına göre yorumlanarak bu konudaki boşluk doldurulmalıdır⁴⁶⁹.

11.2.4. İfa imkânsızlığı sebebi ile sözleşmenin sona ermesi

Türk Borçlar Kanunu eser sözleşmesi hükümlerindeki kusursuz ifa imkânsızlığına ilişkin düzenlemeler kıyasen Ar-Ge Sipariş Sözleşmelerine de uygulanır. Bu düzenlemelerden ilki eserin yok olmasıdır⁴⁷⁰. Ar-ge sözleşmesine konu eser, sanatsal bir eserden ziyade bilimsel ve teknolojik gelişmeyi hedef alan ya da bir yeniliği meydana getirmeyi amaçlayan üründür. Bu sebeple sanat eserlerinde sıkça görülen eserin yok olması sebebi ile eser sözleşmesinin sona ermesi pek mümkün değildir⁴⁷¹.

11.2.5. Ar-Ge siparişini üstlenen taraftan kaynaklanan ifa imkânsızlığı

Ar-ge Sipariş Sözleşmelerinde yüklenicinin kişisel özellikleri önem arz eder. Keza ar-ge konusunda faaliyet gösteren uzman kişiler ya da şirketler arasından bilgi düzeyi ve yetkinliği gözetilerek yüklenici belirlenmektedir. Ayrıca kimi eser sözleşmelerinde eserin doğrudan doğruya yüklenici tarafından yapılması ya da yüklenicinin yönetimi altında yapılması önem arz eder⁴⁷². Eser sözleşmesi niteliğini

⁴⁶⁸ Tandoğan, 351.

⁴⁶⁹ Yavuz, *Borçlar*, 495; Tandoğan, 351; Zevkliler ve Gökyayla, 577, Büyükcay, 251.

⁴⁷⁰ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 500-501; Eserin iş sahibinin kusuru olmaksızın teslimden önce yok olması halinde yüklenici için bedelini ve yaptığı giderleri talep edemez. Bu itibarla ar-ge ürününün teslimden önce yok olması halinde hasar, eserde olduğu gibi yüklenici olarak ar-ge faaliyetini üstlenene ait olacaktır. Ancak bu hükmün uygulama alanı bulabilmesi için finanse eden tarafın teslim almada temerrüde düşmemiş olması ve ürünün beklenmeyen bir olay nedeniyle yok olması gerekir. Beklenmedik olay tarafların kusuru olmaksızın her türlü mücbir sebep ya da umulmayan durumu kapsamaktadır.

⁴⁷¹ Divarçı, 96.

⁴⁷² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 504.

haiz ar-ge sipariş sözleşmelerinde şahsen ifa önemlidir. Bu sebeple yüklenicinin konu ile ilgili yetkinliğini kaybetmesi, gerçek kişi ise ölmesi gibi durumlar yüklenicinin eseri tamamlama yeteneğini kusuru olmaksızın kaybetmesi anlamına gelir ve sözleşme kendiliğinden sona erer⁴⁷³. İş sahibi, yüklenicinin eseri tamamlama yeteneğini kaybetmesine kadar oluşturulan eserden yararlanabilecekse teslim alır ve bu kısmın bedelini ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır⁴⁷⁴.

11.2.6. İş sahibinden kaynaklanan ifa imkânsızlığı

İş sahibinin kendinden kaynaklı beklenmedik olaylar sebebi ile de sözleşmenin ifasının imkânsız hale gelmesi mümkündür. TBK m.485'te iş sahibi ile ilgili beklenmedik olay sebebi ile ifanın imkânsızlaşması düzenlenmiştir. İlgili hükmün uygulanabilmesi için eser henüz tamamlanmamış olmalıdır⁴⁷⁵. Bu halde yüklenici ifanın imkânsızlaştığı ana kadar yaptığı işin değerini ve bu değere girmeyen giderlerini isteyebilir. İfa imkânsızlığının ortaya çıkmasında iş sahibi kusurlu ise yüklenici olarak ar-ge siparişini üstlenen tarafın tazminat hakkı saklıdır. Bu doğrultuda eserin meydana getirilmesinin iş sahibinin şahsında veya tehlike alanında gerçekleşen umulmayan bir halden dolayı imkânsız olması halinde sözleşmenin sona ermesi mümkündür. Bu durumda bir fesih beyanına ihtiyaç olmadan tarafların eserin henüz tamamlanmamış kısmına ilişkin talepleri sona erer. İmkânsızlık, iş sahibinden kaynaklı olabileceği gibi iş sahibinin yardımcılarının davranışından kaynaklı olarak da meydana gelebilir⁴⁷⁶.

11.3. Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi

11.3.1. Ar-Ge vekâlet sözleşmesinin tek taraflı sona erdirilmesi (azil ve istifa)

Ar-ge projesini yürüten vekilin, sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetmesi istifa; ar-ge sözleşmesini finanse eden vekâlet verenin, tek taraflı olarak ar-ge vekâlet sözleşmesini sona erdirmesi ise azil olarak ifade edilir. Vekâlet veren olarak finanse eden taraf ve vekil olarak ar-ge projesini yürütmeyi üstlenen vekil her daim tek taraflı irade beyanı ile sözleşmeyi sona erdirebilir⁴⁷⁷. İlgili hükümde tek taraflı olarak sözleşmenin sona erdirilebilmesi karşı tarafın kabulüne ya da iznine tabi olmamasını

⁴⁷³ Zevkliler ve Gökyayla, 615; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 504.

⁴⁷⁴ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 505; Eren, 712.

⁴⁷⁵ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 504.

⁴⁷⁶ Aral ve Ayrancı, 522; Öz, *Özel Hükümler*, 644; Eren, 708.

⁴⁷⁷ Eren, 29; Zevkliler ve Gökyayla, 671; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 561.

ifade eder⁴⁷⁸. Bu irade beyanı karşı tarafa varması gerekli olup ileriye etkili olarak sözleşmeyi sona erdirir. Tarafların sözleşmeyi sona erdirmeleri için haklı bir sebep göstermelerine gerek olmayıp bozucu yenilik doğrudan hak niteliğindeki beyanlarını karşı tarafa ulaştırmaları yeterlidir⁴⁷⁹. Bu iradenin açıklanması yeterli olmayıp aynı zamanda karşı tarafa ulaştırılması ve karşı tarafında bu hususu öğrenmesi gerekmektedir⁴⁸⁰. Ancak taraflardan biri haklı bir gerekçe olmaksızın bu hakkını uygun olmayan bir zamanda kullanarak diğer tarafın zarara uğramasına sebep olmuşsa zararı tazmin etmekle yükümlüdür⁴⁸¹.

Taraflardan birinin azil veya istifaya kendinin sebep olması, diğer tarafın uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdirmesi olarak nitelendirilmez⁴⁸². Zararı tazmin etme zorunluluğu uygun olmayan zamanda fesih için söz konusudur⁴⁸³.

Ar-ge Vekâlet Sözleşmesinin tarafların diledikleri zamanda sözleşmeyi sona erdirebilmeleri vekâlet sözleşmelerinin güven ilişkisine dayanması ile ilgilidir⁴⁸⁴. Sözleşmenin tek taraflı olarak sona erdirilmesi hakkında önceden feragat edilemez. Nitekim bu kanun hükmü emredici niteliktedir. Bu hakkın kullanımını zorlaştırmak adına fesih halinde ceza koşulu ödenmesinin öngörülmesi gibi düzenlemeler kararlaştırılmaz⁴⁸⁵.

11.3.2. Ar-Ge vekâlet sözleşmesinin kendiliğinden sona ermesi

Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesi, ölüm, ehliyetin kaybı ve iflas sebepleri ile kendiliğinden sona erer. Bu sebeplere ek olarak sözleşmede öngörülen süre sona erdiğinde de sözleşme kendiliğinden sona erer⁴⁸⁶. Sözleşmede öngörülen sürenin dolmasına karşın taraflar halen sözleşmede belirtilen yükümlülüklerinin ifasına devam ediyorlarsa sözleşme belirsiz süreli olarak devam eder⁴⁸⁷. Vekil ya da vekâlet veren taraftan birinin ölümü halinde vekâlet sözleşmesi sona erer. Her iki taraftan birinin hukuki işlem ehliyetini yitirmesi ya da iflası sözleşmeyi sona erdirir⁴⁸⁸. Ancak işin

⁴⁷⁸ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 561.

⁴⁷⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 561.

⁴⁸⁰ Kılıçoğlu *Özel Hükümler*, 562.

⁴⁸¹ Zevkliler ve Gökyayla, 671-675.

⁴⁸² TBK m.512/C.2; Aral ve Ayrancı, 561-463.

⁴⁸³ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 564.

⁴⁸⁴ Zevkliler ve Gökyayla, 671.

⁴⁸⁵ Zevkliler ve Gökyayla, 61-672; Tandoğan 624.

⁴⁸⁶ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 566.

⁴⁸⁷ Zevkliler ve Gökyayla, 676-677.

⁴⁸⁸ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 567; Zevkliler ve Gökyayla, 676-677.

niteliği gereği ya da sözleşmede aksine düzenleme bulunması halinde sözleşme sona ermez⁴⁸⁹.

Vekâlet verenin ölümü, ehliyetinin yitirilmesi, iflası gibi hallerde; vekilin bu durumu öğrenene kadar yapmış olduğu işlemlerden vekâlet veren ya da mirasçıları sorumludur⁴⁹⁰.

11.4. Ar-Ge İşbirliği (Ortaklık) Sözleşmesinin Sona Ermesi

Ar-ge ortaklığının sona ermesi, Türk Borçlar Kanununun m. 639'da adi ortaklığın sona ermesi hükümlerine tabi olsa da bu hükümlerle sınırlı değildir. Adi ortaklığın sona ermesi sebepleri kanun hükümleri dışında sözleşme ile belirlenen sebeplerin gerçekleşmesi ile de ortaya çıkabilir⁴⁹¹.

11.4.1. Ar-Ge ortaklık sözleşmesinde öngörülen amacın gerçekleşmesi veya gerçekleşmesinin imkânsız hale gelmesi

Ar-ge Ortaklık Sözleşmesinde, öngörülen amaç ar-ge faaliyeti neticesinde istenilen know-how, patent ya da yazılım gibi istenilen ürün ya da bilginin elde edilmesidir. Sözleşmeye konu olan ar-ge faaliyeti başarıya ulaşır, istenilen sonuç elde edilirse ve ortaklığın devam etmesinde tarafların bir menfaati kalmamışsa ar-ge ortaklık sözleşmesi sona erer⁴⁹². Zira, ortaklık daha sonra başka bir konuda devam edebilecek bir hukuk süjesi değildir. Ancak ortaklar yeni bir ar-ge konusu belirleyerek ortaklığı yeniden devam ettirebilirler. Bu kararın da adi ortaklık hükümleri gözetilerek oy birliği ile alınması gerekmektedir⁴⁹³.

Türk Borçlar kanununda sözleşmenin konusunun gerçekleşmesinin yanı sıra sözleşme konusunun imkânsız hale gelmesini de bir sona erme sebebi olarak görmektedir⁴⁹⁴. Kanaatimizce, bu husus Ar-Ge Sözleşmelerinde daha dar yorumlanmalıdır. Nitekim bu sözleşme hâlihazırda mevcut olmayan bir hususun keşfedilmesi yahut geliştirilmesi adına düzenlenmektedir.

⁴⁸⁹ Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 567; Zevkliler ve Gökyayla, 676-677.

⁴⁹⁰ Zevkliler ve Gökyayla, 676-677.

⁴⁹¹ Şener, 86-87.

⁴⁹² Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 108-112; Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 106 vd.; Eren, 898; Yavuz, 905.

⁴⁹³ Şener, 87-88.

⁴⁹⁴ Şener, 87; Yavuz, 832; Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 106; Eren, 898; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 749.

Taraflardan birinin kusuru olmadığı halde sözleşmenin konusunun hukuki ya da maddi olarak imkânsız hale gelmesi neticesinde üzerine düşen sorumluluğun yerine getirilemeyeceği anlaşılıyorsa borcu imkânsız olan tarafın ar-ge faaliyetine katkı sunma borcundan kurtulacağı kabul edilir⁴⁹⁵.

Ar-ge sözleşmesi akdedilmeden önce imkânsızlık söz konusu ise sözleşmenin geçersiz olduğu, sonradan meydana gelen bir imkânsızlık söz konusu ise sözleşmenin geçerli olarak kurulduğu belirtilmelidir⁴⁹⁶.

İmkânsızlık devamlılık arz etmeli ve sürekli olmalıdır aksi halde kesin hükümsüzlük yaptırımından söz edilemez. İmkânsızlık geçici bir imkânsızlık olup süreklilik arz etmiyorsa o halde geçersizlik yaptırımı söz konusu olmaz ve temerrüt uygulama alanı bulur. Geçici imkânsızlık olarak nitelendirilen yalnız borçlunun şahsında meydana gelen, sözleşmeyi ifa etmeyi geçici süre engelleyen ya da sonradan ortaya çıkan sübjektif nitelik taşıyan imkânsızlık halleri geçersizlik yaptırımına tabi değildir. Geçersiz olarak kurulan sözleşme sebebi ile meydana gelen zararlar “*culpa in contrahendo*” yani sözleşme öncesi sorumluluk kapsamında tazmin edilebilir⁴⁹⁷.

Bu hususla ilgili önem arz eden bir diğer husus ise başlangıçtaki imkânsızlığın borcun tamamı için değil de bir kısmı için söz konusu olması durumunda sözleşme kısmi kesin hükümsüzlük yaptırımına tabidir (TBK m.137). Ayrıca ifası imkânsız hale gelen borçlu ivedilikle karşı tarafa bildirim yapmalı ve zararın artmasını önlemek adına tedbir almalıdır⁴⁹⁸.

11.4.2. Ar-Ge ortaklarından birinin ölümü

Ar-ge ortaklığı tarafların sahip olduğu uzmanlık ve bilgi birikimi gözetilerek kurulur. Bu sebeple ar-ge ortaklığının tarafı olan bir araştırmacı öldüğünde ya da gaip olduğunda ar-ge faaliyetinin şahsen ifa gereği ar-ge faaliyetinin bizzat yürütülmesi gerektiğinden ortaklık sona erer⁴⁹⁹. Ortaklığın sona erme anı ölüm anıdır⁵⁰⁰.

Bir adi ortaklık olan ar-ge ortaklığında da ölüm, sözleşmede istem dışı değişiklik yapan bir olgu olması sebebi ile şirketin sona ermesine neden olur⁵⁰¹. Bu

⁴⁹⁵ TBK, m. 639/1; TBK m. 136; Divarcı, 90; Şener, 211-212; Eren, 898.

⁴⁹⁶ Reisoğlu, 408 vd.; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 852-854.

⁴⁹⁷ TBK m.27; TBK m. 117; Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 142; Yavuz, 905.

⁴⁹⁸ Kılıçoğlu, *Genel Hükümler*, 853.

⁴⁹⁹ Bahtiyar, 43; Şener, 88; TBK m.641/2.

⁵⁰⁰ Şener, 88.

⁵⁰¹ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 109.

durum tüzel kişiliği olan sermaye şirketlerinde mevcut değildir⁵⁰². Sözleşmede ortaklardan birinin ölmesi halinde ortaklığın diğer ar-ge projesi ortakları ile devam edeceğine ilişkin hüküm varsa ortaklık sona ermez ve devam eder⁵⁰³.

11.4.3. Ar-ge ortağının kısıtlanması

Ar-ge ortaklık ilişkisini sona erdiren bir diğer durum ise ortağın kısıtlanmasıdır⁵⁰⁴. Adi ortaklıkta fiil ehliyetinin kaybı anlamına gelen kısıtlanma bir sona erme sebebi sayılmıştır⁵⁰⁵. Ortak; akıl hastalığı, akıl zayıflığı, savurganlık, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, kötü yaşam tarzı, kötü yönetim ile bir yıl ve daha fazla özgürlüğü bağlayıcı ceza alırsa ya da kendi isteği ile kısıtlanırsa ortaklık ilişkisi son bulur. Ancak sözleşme ile kısıtlama halinde de ar-ge ortaklığına devam edileceği kararlaştırılabilir⁵⁰⁶.

11.4.4. Ar-ge ortağının iflas etmesi

Adi ortaklık tüzel kişiliği ya da tacir sıfatı bulunmadığından ar-ge ortaklığının kendisinin iflası söz konusu değildir. Ancak ortaklardan birinin iflası, o ortağın payının iflas masasına aktarılmasını gerektireceğinden kanun koyucu tarafından sona erme sebebi olarak sayılmıştır⁵⁰⁷.

Ortaklar, Ar-Ge Ortaklığı Sözleşmesi ile ortağın iflas etmesi halinde ortaklığın sona ermeyeceğine ilişkin olarak düzenleme yapabilir. Ar-ge Ortaklığı Sözleşmesi ile iflas eden ortağın çıkarılarak ortaklığa devam edileceği şeklinde de düzenleme yapılması mümkündür⁵⁰⁸. Ancak bu şekilde düzenlemeler mevcut değilse Ticaret Mahkemesinin iflasa karar vermesi ile ortaklık ilişkisi sona erer⁵⁰⁹. Diğer ar-ge ortaklarının müflis ortağın payını iflas masasına ödemek suretiyle, ortaklığı infisah durumundan çıkarma kararı alarak ortaklığı devam ettirmeleri mümkündür⁵¹⁰.

⁵⁰²Murat Yusuf Akın, Sami Karahan *Şirketler Hukuku, Adi Şirket Bölümü*, (İstanbul: Mimoza Yayınları, 2013), 97.

⁵⁰³Şener s.89; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*,751; Bahtiyar, 43; Yavuz, 832.

⁵⁰⁴Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 108; Yavuz, 906.

⁵⁰⁵Akın, *Adi Şirket*, 98-99; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 750.

⁵⁰⁶Şener, 89.

⁵⁰⁷Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 109; Şener, 90; Yavuz, 906; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 750.

⁵⁰⁸Yavuz, 832.

⁵⁰⁹TBK m. 639/b.3; Yavuz, 906; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 750.

⁵¹⁰Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 109 vd.

11.4.5. Ar-ge ortağının tasfiyedeki payının cebri icra yolu ile paraya çevrilmesi

Adi ortaklıkta ortağın şahsi alacaklıları, alacak haklarını o ortağın tasfiyedeki payı veya kâr payı üzerinde kullanabilirler⁵¹¹. Ortağın tasfiyedeki payının cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi bir sona erme sebebi sayılmıştır⁵¹²(TBK m.639/1-3). Ancak sözleşme ile ortaklığın devam edeceği belirlenmişse ortaklık ilişkisi sona ermez. Ayrıca cebri icra yolu ile satılan payı ortaklardan birinin alması durumunda da ortaklığın devam edeceği söylenebilir⁵¹³.

11.4.6. Ar-ge ortaklarının oy birliği ile karar vermesi

Ar-ge ortaklığı, ortakların oybirliği ile alacağı karar üzerine sona erdirilebilir⁵¹⁴. Sözleşme ile bu kararın oybirliği yerine başka bir oy nisabı belirlenmek suretiyle alınabileceği de kararlaştırılabilir. Ortaklık ilişkisinin sona erdirilmesi örtülü kararlarla da mümkündür⁵¹⁵. Örneğin iki taraflı ar-ge ortaklığında bir ortağın kendi payını diğerine devretmesi⁵¹⁶.

Ortakların ortaklığın sona ermesine ilişkin alacakları karar ile ortaklık sona erer. Ancak kimi zaman sona ermenin karar alındıktan belli bir süre sonra etkili olması da kararlaştırılabilir⁵¹⁷.

11.4.7. Ar-ge ortaklığı için kararlaştırılan sürenin bitmesi ile sona erme

Ar-Ge Ortaklığı Sözleşmesi, belirli bir süre öngörülmezsizin belirsiz süreli bir adi ortaklık sözleşmesi olarak düzenlenebilir yahut bir süre belirlenmek suretiyle belirli süreli bir sözleşme olarak vücut bulur. Belirli süreli sözleşmelerde öngörülen sürenin dolması ile ortaklık sona erer. Ancak ortaklığın sözleşme süresi dolmasına karşın örtülü davranışlarla devam etmesi de mümkündür⁵¹⁸.

Örtülü davranışlarla ortaklığın devam etmesine; tarafların sözleşme sırasındaki hak ve yükümlülüklerine aynen devam etmeleri, ar-ge araştırması için istihdam edilen araştırmacıların hizmet sürelerinin uzatılması gibi örnekler verilebilir. Kanun koyucu

⁵¹¹ Akın, *Adi Şirket*, 99-100.

⁵¹² Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 750.

⁵¹³ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 113; Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 108 vd.

⁵¹⁴ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 113; Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 108.

⁵¹⁵ Akın, *Adi Şirket*, 101; Yavuz, 906.

⁵¹⁶ TBK m.639/1-4; Şener, 91; Bahtiyar, 43; Yavuz, 834.

⁵¹⁷ Şener, 92.

⁵¹⁸ Şener, 92.

bu şekildeki davranışlar ile tarafların ortaklığı sürdürme iradesinde olduklarını çıkarmaktadır. Örtülü olarak devam etmesi kararlaştırılan ar-ge ortaklığı, belirsiz süreli hale gelerek yenilenmiştir⁵¹⁹.

Ortaklığın sona ermesi için sözleşme ile bir süre öngörülmesi, ar-ge ortaklarının oybirliği ile ortaklığı sona erdirmesine ya da haklı sebeplerin varlığı halinde ortaklığın mahkeme kararı ile sona erdirilmesine engel teşkil etmez⁵²⁰.

11.4.8. Haklı sebebin varlığı halinde mahkeme kararıyla ar-ge ortaklığının feshi

Belirli süreli ar-ge ortaklığında ortaklar sürenin geçmesini beklemeksizin, belirsiz süreli ar-ge ortaklıklarında ise fesih bildirim süresine uymak gerekmez, her bir ortak; ar-ge ortaklığının sona erdirilmesini mahkemeden talep edebilir⁵²¹. Bu hak mutlak bir hak olup ar-ge ortaklığı sözleşmesi ile hakkın kullanımının sınırlandırılması ya da kaldırılması mümkün değildir⁵²².

Ar-ge ortaklığının mahkeme kararı ile sona erdirilebilmesi için haklı bir sebebin varlığı zaruridir. Haklı sebep ortaklık ilişkisinin artık devam etmesinin objektif olarak beklenemeyeceği veya ortaklığın amacına ulaşmasını kuvvetli ölçüde engelleyen bir sebeptir. Mahkemeye başvuran ar-ge ortağı ya da ortakları tarafından gösterilen sebeplerin haklı sebep teşkil edip etmeyeceği mahkemenin kanaatinde olan bir husustur. Haklı sebep ar-ge ortağının şahsından ya da ortaklık dışı meydana gelen olaylardan ileri gelebilir. Haklı sebebin varlığında kusur aranmaz⁵²³. Örneğin; ar-ge ortaklığında bir ortağın ortaklığa ait malları üçüncü kişilere gizlice satması haklı bir sebep olarak değerlendirilebilir.

Ar-ge ortaklığının sona ermesi için haklı sebebin varlığı tespit edilir ve buna istinaden ortaklık ilişkisini sona erdiren mahkemenin vereceği karar, inşai niteliktedir. Fesih kararının kesinleşmesi ile birlikte ileriye etkili olarak hüküm ve sonuç doğuracak şekilde ortaklık sona erer. İnşai etki hükmün kesinleşmesi ile birlikte re'sen doğar⁵²⁴.

⁵¹⁹ TBK m.639/1-5; Şener, 92; Ünal, Tekinalp ve Çamoğlu, 109.

⁵²⁰ Akın, *Adi Şirket* s. 101.

⁵²¹ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 116; Yavuz, 832; Bahtiyar 43; Pulaşlı, 44; Yavuz, 96; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 750.

⁵²² Şener, 93; Akın, *Adi Şirket*, 103.

⁵²³ Pulaşlı, 44.

⁵²⁴ Şener, 94.

11.4.9. Fesih ihbarı suretiyle ar-ge ortaklığının sona erdirilmesi

Ar-ge ortaklığının sona ermesinin sebeplerinden olan fesih hakkının kullanılması ile sözleşmenin sona erdirilmesini ortaklığın süreli ya da süresiz olarak kurulmasına göre ayrı ayrı incelenmelidir. Belirli süreli Ar-ge Ortaklığı Sözleşmelerinde ortaklığın faaliyet süresi ar-ge ortaklık sözleşmesinde belirtilmişse; ortaklardan birinin feshi ihbar edebilmesi ortaklık sözleşmesinde açıkça düzenlenmiş olmasına bağlıdır. Aksi takdirde belirli süreli ar-ge sözleşmesinde feshi ihbar hakkı yoktur⁵²⁵.

Belirsiz süreli ar-ge ortaklıklarında dürüstlük kuralına aykırı olmamak ve uygun olmayan bir zamanda yapılmamak suretiyle ortaklığın fesih bildirimi ile sona erdirilmesi mümkündür⁵²⁶. Fesih bildirimi diğer adi ortaklık ilişkilerinde olduğu gibi ar-ge ortaklığında da hesap yılı sonunda hüküm ifade edecek olup ortaklık taraflardan birinin ömrü boyunca kurulmuşsa ortaklardan her biri altı ay öncesinden fesih bildiriminde bulunabilir⁵²⁷. Sözleşme ile ayrı bir fesih ihbar süresi düzenlenmez ya da fesih ihbar süresinin gerekmediği belirtilirse kanuni fesih ihbar süresi bu hallerde de uygulanmalıdır⁵²⁸.

Kanunda öngörülen fesih ihbar süresi tamamlayıcı bir düzenleme olup sözleşme ile feshin süresi kısaltılabilir, uzatılabilir ya da fesih bildiriminin herhangi bir süreye tabi olmayacağı kararlaştırılabilir. Ancak sözleşmeyi feshetmeyi önemli ölçüde zorlaştıracak şekilde fesih ihbar süresi uzatılamaz⁵²⁹.

İlaveten fesih ihbarının dürüstlük kuralları çerçevesinde olması büyük önem arz etmektedir. Nitekim fesih ile ortağın kendine menfaat sağlamaması, diğer ortakların ortaklığın devamında elde edecekleri menfaati engelleme amacı taşımaması gerekir⁵³⁰. Örneğin ar-ge ortaklığı neticesinde geliştirilen patente tabi ürünün üçüncü bir kişiye lisansını önlemek adına ar-ge ortaklığının sona erdirilmesini istemek, objektif iyiniyet kurallarına aykırıdır.

⁵²⁵ Ar-ge ortaklığı bir adi ortaklık olduğundan adi ortaklığın sona erdirilmesi hükümleri kıyasen uygulanır. Adi ortaklığın mahkeme kararı ile sona erdirilmesi için Bkz. Pulaşlı, 44.

⁵²⁶ Akın, *Adi Şirket*, 832.; Pulaşlı, 43.

⁵²⁷ Pulaşlı, 43; Kılıçoğlu, *Özel Hükümler*, 750.

⁵²⁸ TBK m.640/1; Akın, *Adi Şirket*, 832; Şener, 96.

⁵²⁹ Şener, 96.

⁵³⁰ Şener, 97; Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 114-115.

Fesih bildirimini ar-ge ortaklarından her birinin diğer ortaklara yönelik açık bir irade beyanıyla ortaklığı sona erdirmeye iradesini bildirmesidir⁵³¹. Fesih bildirimini hüküm ve sonuçlarını tüm ar-ge ortaklarına ulaştığı andan itibaren doğurmaya başlar. Ancak ar-ge faaliyeti bir ticari işletme işletmek suretiyle gerçekleştiriliyorsa tüm ortaklar tacir sayılacağından fesih bildiriminin TTK m. 18/3'teki ilke ve esaslar çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Bu husus dışında fesih bildirimini bir hukuki işlem olduğundan HMK m.200'deki ispat şekline tabidir⁵³².

Fesih bildirimini suretiyle sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı, emredici bir düzenleme olup sözleşme ile ar-ge ortaklarının bu hakkı ellerinden alınamaz. Ar-ge Ortaklık Sözleşmesinde ortakların, fesih bildiriminde bulunma hakkının olmadığı şeklinde yapılan düzenlemeler geçerli değildir⁵³³.

⁵³¹ Ayhan, Çağlar ve Özdamar, *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, 114-115; Pulaşlı, 43.

⁵³² Şener, 94.

⁵³³ Şener, 96.

SONUÇ

Ar-Ge faaliyeti, bilimsel ve teknolojik bilgi dağarcığını genişletmek amacıyla sistematik olarak yürütülen, yenilikçi ve yaratıcı çalışmalar bütünüdür. Gerçek veya tüzel kişiler, bilim ve teknoloji yarışında öne geçebilmek için araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, Ar-Ge faaliyetlerini bizzat yürütebilecekleri gibi, dışarıdan temin edebilir veya başka bir kişi ile ortaklık ilişkisi kurarak gerçekleştirebilirler. Ar-Ge faaliyeti dışarıdan temin edildiğinde veya ortaklık ilişkisi yoluyla yürütüldüğünde, taraflar arasında bir Ar-Ge Sözleşmesi düzenlenmektedir. Ar-Ge Sözleşmeleri, bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkı sağlayan çalışmalar yapmak suretiyle bireylerin ve toplumun bilgi dağarcığını genişletmeyi amaçlayan, kendine özgü yapıya sahip sözleşmelerdir.

Taraflardan birinin yalnızca finansman sağlayıcı konumunda olduğu hallerde ise Bedelli Ar-Ge Sözleşmesi söz konusu olur. Bedelli Ar-Ge Sözleşmeleri, edimin niteliğine göre ikiye ayrılmaktadır. Ar-Ge faaliyeti sonucunda ortaya çıkan ürünün tesliminin finansman sağlayan taraf için önemli olduğu durumlarda, Ar-Ge Sipariş Sözleşmesi söz konusu olup, bu sözleşmelere kıyasen eser sözleşmesi hükümleri uygulanır. Diğer bir Bedelli Ar-Ge Sözleşmesi türü ise, finansman sağlayan taraf için Ar-Ge ürününün tesliminden ziyade Ar-Ge faaliyetinin kendisinin önem arz ettiği Ar-Ge Vekâlet Sözleşmesidir. Bu sözleşme türüne ise kıyasen vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanmaktadır.

Tarafların işbirliği içerisinde ar-ge faaliyetini birlikte üstlenmeleri durumunda ise Ar-Ge İşbirliği (Ortaklığı) Sözleşmesi söz konusu olur. Bu ortaklık Ticaret Kanunu bağlamında bir şirkete vücut vermediyse Borçlar Kanunu kapsamında adi ortaklık ilişkisi meydana gelmiştir ve adi ortaklık hükümleri kıyasen uygulanır.

Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) sözleşmeleri yaratıcı ve yenilik barındıran bir çaba olduğundan sıklıkla fikri, sınai haklar ile ticari sırların meydana gelmesi ile sonuçlanır. Ar-Ge faaliyetleri sonucunda en sık meydana gelen ürünler; patentler, faydalı modeller, tasarımlar, yazılım ürünleri, veri tabanları ve ticari sır niteliğindeki know-how'lardır.

Ortaya çıkan bu ürünlerden yazılım ve veri tabanları, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunur. Yazılım ürünlerinden olan bilgisayar programları kanunda ilim ve edebiyat eserleri sınıfında sayılmıştır. Bilgisayar programları, eserler

için öngörülen korumadan yararlanır. Veri tabanları ise işleyenin hususiyetini taşımakta ise eser kapsamında korunur. Ancak kanun koyucu tarafından işleyenin hususiyeti taşımayan veri tabanlarının FSEK ek m.8 kapsamında korunması öngörülmüştür. Sahibinin hususiyetini taşımayan bu veri tabanları, sui generis veri tabanları olarak adlandırılır. Sui generis veri tabanları; içeriğin oluşturulmasında, doğrulanmasında veya sunumunda nicelik ve/veya nitelik açısından yapımcının esaslı şekilde yatırım yapması, çaba göstermesi sebebiyle korunmaktadır. İşleyenin hususiyetini taşıyan veri tabanları da dahil olmak üzere eserler, eser sahibinin yaşamı süresince ve ölümünden itibaren 70 yıl süresince korunmaktadır. Ancak işleyenin hususiyetini taşımayan veri tabanı yapımcısının fikri hakları, veri tabanının aleniyet kazanmasından itibaren 15 yıl süreyle korunur. Her iki tür veri tabanında da veri ve materyaller tek tek korunmaz; önemli bir kısmına ya da tamamına ilişkin koruma söz konusudur. Bu hakların korunması için FSEK kapsamında tespit, önleme, durdurma, kazanç iadesi ve tazminat gibi talepler öngörülmüştür.

Ar-ge sözleşmeleri sonucunda oluşan patent, faydalı model ve tasarıma ilişkin sınai haklar ise tasarıma ilişkin istisnalar saklı tutulmak üzere, tescil ile Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamındaki korumadan yararlanır. Patentlerin korunması kanunda başvuru tarihinden itibaren 20 yıl, faydalı modellerin korunması ise yine başvuru tarihinden itibaren 10 yıl olarak belirlenmiştir. Kanun koyucu istisnai olarak tescilsiz tasarımların da korunmalarını düzenlemiştir. Tescilsiz tasarımlar kamuya sunulduktan itibaren 3 yıl SMK kapsamındaki korumadan yararlanabilirler. Tescilli tasarımların ise başvuru tarihinden itibaren 5 yıl ve beşer yıllık uzatmalar halinde en fazla 25 yıla kadar korunmaları öngörülmüştür. Belirtilen sınai hakların korunması için SMK kapsamında; tecavüzün tespiti, önlenmesi, durdurulması, kaldırılması ve yoksun kalınan kazanç da dahil olmak üzere tazminat davaları açılabilir.

Ar-ge faaliyeti ile ticari sır kapsamında ürünler de meydana gelmektedir. Bu kapsamda en sık meydana gelen ürün know-how'lardır. Ticari sırlar, Sınai Mülkiyet Kanunu ya da Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında düzenlenmediğinden fikri hak kapsamında değerlendirilmez. Bu kapsamda düzenlenen korumalardan da yararlanamamaktadır. Ancak ticari sırların kişilik hakkına tanınan korumanın yanı sıra Türk Ticaret Kanunu kapsamında haksız rekabet hükümlerince korunmaları da mümkündür. Ticari sır ilişkili koruma, ticari sırrın aleniyet kazanması ya da tersine mühendislik yöntemleri ile hukuka uygun olarak edinilmesiyle ortadan kalkabilir.

Ticari sırların izinsiz açıklanması, kullanılması gibi hukuka aykırı şekilde ihlal edilmesi halinde ticari sırrın korunması söz konusu olur. Ticari sır niteliğindeki bilgiler, patent ya da telif hakkı olarak sağlanan korumadan yararlanamamaları dâhi haksız rekabet hükümlerince korunabilmektedir. Ticari sırların korunması adına tespit, önleme, haksız rekabetin ortadan kaldırılması ve tazminat davaları açılabilir.

KAYNAKÇA

- Aral, Fahrettin ve Hasan Ayrancı. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2024.
- Akın, Murat ve Sami Yusuf Karahan. *Şirketler Hukuku*, Adi Şirket Bölümü, İstanbul, Mimoza Yayınları, 2013.
- Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, İstanbul, Beta Yayınları, 2022.
- Akipek, Şebnem ve Erkan Küçükgüngör. *Sözleşmeler Rehberi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2000.
- Altaş, Hüseyin. İstisna Sözleşmelerinde İş Sahibinin İfadan Önce Sözleşmeden Dönme Hakkı, *Prof.Dr.Fikret EREN'E Armağan*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2006.
- Arkan, Sabih. *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2024.
- Atar, Eray Aksın. Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Yayma Hakkı ve Korunması, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2017.
- Ateş, Mustafa. Veri Tabanlarının Hukukî Koruması, *AÜHFD*, 2006.
- Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar. *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Ankara: Yetkin, 2022 (*Şirketler Hukuku Genel Esaslar*).
- Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar, Burçak Yıldız ve Dilek İmirlioğlu. *Sınai Mülkiyet Hukuku*, Ankara, Adalet, 2021.
- Binns, Richard and Bryan Driscoll, Intellectual Property Issues in R&D Contracts, *PSTT* Vol. 1, No. 3 June 1998, s.95-99.
- Badur, Emel ve Gülmelihat Doğan. “Fikri Haklar Açısından Araştırma Geliştirme Sözleşmeleri” *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XXVI. S. 3 (2022).
- Bakırcı, Mehmet Enes. *Teknoloji Transferinde Patent ve Know-How Lisansı Sözleşmeleri*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 2001.
- Baş, Mustafa. *Teknik Bilgi (Know-How) Lisans Sözleşmesi*, Ankara, Yetkin, 2000.

- Bahtiyar, Mehmet. *Ortaklıklar Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınevi, 2015.
- Bahtiyar, Mehmet. *Anonim Ortaklık Anasözleşmesi*, İstanbul, Beta Yayınları, 2001.
- Barlas, Nami. *Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2016.
- Bilge, Mehmet Emin. *Ticari Sırların Korunması*, Ankara, 2005.
- Buz, Vedat. İşşahibinin BK m.369'a Göre Eser Sözleşmesini Feshi, *BATİDER*, 2001/2.
- Büyükkay, Yusuf. *Eser Sözleşmesi*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2014.
- Boztosun Odman, Ayşe. Entegre Devre Topoğrafyası Hakkına Eleştirel Bir Bakış, 1. İstanbul Fikri Mülkiyet Hukuku Sempozyumu, İstanbul, 2005.
- Bozbel, Savaş. *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2015.
- Bozer, Ali ve Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2023.
- Bölükbaş, Mahmut. Türk Savunma Sanayii Arge Projelerinin Arge Yönetimi Açısından İncelenmesi, T.C. Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2013.
- Çilingiroğlu, Ecenur. *Yazılımların Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Kapsamında Korunması*, Ankara, Seçkin, 2025.
- Çolak, Uğur. *Türk Patent Hukuku*, Ankara, Adalet, 2022.
- Coşkun, Aliyazıcıoğlu. *Teknoloji Transferine Yönelik Araştırma Geliştirme Faaliyetleri*, Muğla, 1998.
- Çörtoğlu, Sema. *Teknoloji Transfer Sözleşmelerinden Doğan Kanunlar İhtilafi* Ankara, Yetkin, 2013.
- Çörtoğlu, Sema. "Milletlerarası Özel Hukukta Araştırma- Geliştirme Sözleşmeleri", Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, 9 (3), 2009, 95- 112.
- Çebi, Uğur. *Gizlilik Sözleşmesi*, Galatasaray Üniversitesi Doktora Tezi İstanbul, 2024.

- Dalcı Özdoğan, Nurcihan. Sözleşmenin Yorumunda Gerçek İradenin Tespiti, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi –İnÜHFD- Cilt: VIII, Sayı:1 Yıl 2017*, 33-34.
- Dalyan, Şener. *Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması*, Ankara, Seçkin, 2009.
- Divarcı, Faruk. *Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge) Sözleşmeleri*, İstanbul, Yetkin Yayınları, 2021.
- Doğan, Gülmelahat. *Teknoloji Transfer Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Uygulamaları*, Ankara, Turhan, 2020.
- Doğan, İrem. Tasarımların Sınai Mülkiyet ve Haksız Rekabet Hukuku Kapsamında Kümülatif Korunma, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.
- Dural Mustafa ve Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt 1*, İstanbul, Filiz, 2024.
- Erdoğan, Kemal. *Araştırma Geliştirme Sözleşmesi*, Konya, Adalet, 2022.
- Erbay, İsmail. *Know How Sözleşmesi*, Ankara, Yetkin, 2002.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, Legem Yayınevi, 2023.
- Erzurumluoğlu, Erzan. *Sözleşmeler Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015.
- Erel, Şafak, N., “Fikrî Hukukta Bilgisayar Programlarının Korunması”, Prof. Dr. İlhan Öztırak’a Armağan, AÜSBFD, C. 49, S. 1-2, Ocak-Haziran 1994.
- Gökyayla, Emre, Eser Sözleşmesinde Müteahhidin Sadakat ve Özen Borcu, İstanbul, Kemal Oğuzman Armağanı, 2002.
- Gürzumar, Osman Berat. *Franchise Sözleşmesi ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması*, İstanbul, Seçkin, 1995.
- Gürzumar, Osman B. 2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar. Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu 2003-1.
- Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022.

- Güneş, İlhami. *Uygulamada Fikri Mülkiyet Hakları ve Haksız Rekabet Davaları*, İzmir, Seçkin, 2023.
- Güneş, İlhami. *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2024.
- Ilgaz, Deniz. “Know-How” ve Ticari Sırlar (Teknoloji Transferi ve Fikri Haklarla İlgili Lisans Anlaşmaları), *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 1-2 Yıl: 2000.
- İstemi, Mehmet. Sözleşmenin Cüretkarane İhlali ve Cezalandırıcı Tazminat, *Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan Cilt 3*, İstanbul, Beta Yayınları, 2011, 2692-2693.
- Kabukçuoğlu, Fatma Dilek. Danışmanlık Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2002.
- Karahan, Sami, Cahit Suluk, Tahir Saraç ve Temel Nal. *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, Ankara, Seçkin, 2013 (*Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*)
- Karahan, Sami. Haksız Rekabet Davalarında Dava Zamanaşımaları ve Sessiz Kalma Nedeniyle Hakkın Kaybedilmesi İlkesi. Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt:1, İstanbul, Beta Kitabevi,2001, s.293-305.
- Kayserili, Aydan ve Mithat Kıyak. İlaç Sektöründe Ar-Ge Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi, *J. Fac. Pharm. Ankara / Ankara Ecz. Fak. Derg.*, 43(3): 2019, s. 239-258,
- Keskin, Alper. “Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 11/120, 2016, s. 97-104.
- Kırca, Çiğdem. *Franchise Sözleşmesi*, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 1997.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2023 (*Özel Hükümler*).
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2024 (*Genel Hükümler*).
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Fikri Haklar*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2023.(*Fikri Haklar*)
- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 2*, Demir Yayıncılık, 2001.
- Kurt, Kadir. Bern Sözleşmesi ve Türkiye'nin Katılım Süreci, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Güz 2021, S 104, s. 1-42.

- Kürşat, Zekeriya. Yeni Borçlar Kanunumuzda Adi Ortaklık Hükümlerinin Değerlendirilmesi, *İÜHFM C. LXX, S. 1*, 2012, s.301- 318.
- Küçükali, Canan. Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Kapsamında Korunması, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı Yıl:19 Sayı:37 Bahar Özel Ek*: s.104-127.
- Muaz, Mücahit Yıldırım. Know-How Sözleşmeleri, *YBHD*, Yıl 3, Sayı 2018/1, s.207–257.
- Oktay, Saibe "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", *İHFM*, Cilt. 55, 1996.
- Oğuzman, Kemal ve Turgut Öz. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1*, İstanbul, Vedat, 2019.
- Özel, Çağlar. *Marka Lisansı Sözleşmesi*, Ankara, Seçkin, 2015.
- Öz, Turgut. "Çalışanların Yarattıkları Eserler Üzerinde Fikri Haklar", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt: 12, Sayı: 2: s. 7-22.
- Öz, Turgut. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, Seçkin, 2023 (*Özel Hükümler*).
- Öz, Turgut. İnşaat Sözleşmesi ile İlgili Mevzuat, Taşınmaz Yatırım Ortaklıklarının ve Diğer Birden Fazla Müteahhit Bulunan Durumların Yarattığı Sorunların İncelenmesi ile Birlikte, İstanbul, 2006.
- Özkaya, Pelin ve Refik Samet, Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması, *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, Cilt:6, No:1: s.17-34.
- Poroy, Reha, Ünal Tekinalp ve Ersin Çamoğlu. *Ortaklıklar Hukuku I*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2021.
- Poroy, Reha ve Hamdi Yasaman. *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Pulaşlı, Hasan. *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Ankara, Adalet, 2024.
- Reisoğlu, Safa. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Beta Yayınları, 2013.
- Sarı, Onur. *Patent Lisans Sözleşmesi*, İstanbul, Seçkin, 2019.

- Sulu, Muhammet. Ticari Sırların Korunması Galatasaray Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2015.
- Suluk, Cahit, Rauf Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Ankara, Seçkin, 2020.
- Suluk, Cahit. Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Türk Hukukunda Tescilsiz Sınai Ürünlerin Haksız Rekabet Hükümleri ile Korunması, *Ankara Barosu Dergisi*, Ocak 2014.
- Softaoğlu, Mete Burak. Anonim Şirketlerde Ticari Sırların Korunması, Antalya Bilim Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2024.
- Şahin, Onur. Telif Hakları Bakımından Bilgisayar Programları: Araişlerlik Serbestisi ile Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Programlar, Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2021.
- Şener, Oruç Hami. *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2015.
- Şehirli Çelik, Feyzan Hayal. Sınai Mülkiyet Kanunu'nun Tasarım Hukukuna Getirdiği Temek Yenilikler, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2017.
- Tandoğan, Haluk. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Cilt 2*, İstanbul, Vedat Yayıncılık, 2010.
- Tekinalp, Ünal. *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.
- Topçu, Bünyamin. *Haksız Rekabet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar*, Ankara, Adalet, 2024.
- Uğraş, Dilek Özge. *Bilgi Suistimali Suçu*, TAAD, Yıl: 12, Sayı: 47, Temmuz 2021.
- Usluel, Aslı Elif Gürbüz. *Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması*, Ankara, Vedat Kitapçılık, 2009.
- Ülgen, Hüseyin, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer. *Ticari İşletme Hukuku*, Kısaltarak Güncellenmiş (8. Bası), İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2022.
- Yıldız, Ozan Ali. *Haksız Rekabet Hukuku*, İstanbul, On İki Levha, 2023.
- Yavuz, Cevdet. *Borçlar Hukuku Dersleri Özel Hükümler*, İstanbul, Beta Yayınları, 2024.

Yasaman, Hamdi. Patent Hukukunda Ticari Sırların Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2009 yılı, İstanbul, 2009.

Yaşlı, Şeyma Işık. Fikri Haklar ile Haksız Rekabet Hukuku Arasında Kümülatif Koruma, Galatasaray Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Yıldırım, Muaz Mücahit. Know-How Sözleşmeleri, YBHD, Yıl 3, Sayı 2018/1, s.207–257.

Yosmaoğlu, Nevzat. *Patentler, Know-How'lar, Markalar*, Ankara, Mis Matbaa, 1978.

Zevkliler, Aydın ve Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Ankara, Vedat Kitapçılık, 2021.

Commission Regulation (EC) No 2659/2000 Of 29 November 2000 On The Application Of Article 81(3) Of The Treaty To Categories Of Research And Development Agreements.

<https://www.investopedia.com/terms/r/randd.asp> E.T. 13.12.2024.

EC European IPR Helpdesk, Your Guide to IP and Contracts <https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/system/files/2021-02/EU-IPR-Guide-IP-and-Contracts%283%29.pdf> E.T. 27.11.2024.

WIPO, World Intellectual Property Organization, Successful Technology Licensing, WIPO Publication No. 903E, Geneva, 2015, 18 https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/licensing/903/wipo_pub_903.pdf E.T. 27.11.2024.

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://dergipark.org.tr/>

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

<https://www.deepl.com/en/translator>

TURNİTİN RAPORU

Safiye Pinar USLU N21317310035

ORJİNALLİK RAPORU

% 18	% 15	% 13	% 8
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%4
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
3	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	openaccess.tau.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<%1
6	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<%1
7	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
8	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<%1
9	www.muharrembalci.com İnternet Kaynağı	<%1

10	earsiv.medeniyet.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
11	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1
12	yayin.taa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
13	Submitted to Istanbul Medeniyet Āniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
14	www.eralp.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
15	Kablan, Ahmet Ėhsan. "Eser Sözlüşmesinde Nama İfa (TBK 473/II Hükümüne Göre)", Maltepe University (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
16	Submitted to Atilim University Öğrenci Ödevi	<% 1
17	dspace.atilim.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
18	Uçak, Umay İrem. "Türk Ceza Hukukunda Marka Hakkına Tecavüz Suçları", Marmara Universitesi (Turkey), 2023 Yayın	<% 1
19	paperity.org İnternet Kaynağı	<% 1

20	www.hukukihaber.net İnternet Kaynağı	<% 1
21	Görkem Selim Şahin. "Marka hukukunda ihtiyati tedbirler", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
22	Submitted to Beykent Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
23	eur-lex.europa.eu İnternet Kaynağı	<% 1
24	www.istanbulbarosu.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
25	www.goksusafiisik.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
26	www.hukukcugenc.com İnternet Kaynağı	<% 1
27	Zorluel, Mustafa. "Fikrî Haklar Bağlamında İnternet Sitelerinin ve Web Sayfalarının Eser Niteliği", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
28	sanalhukuk.org İnternet Kaynağı	<% 1
29	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<% 1

30	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
31	dnviz.net İnternet Kaynağı	<% 1
32	huseyinsahin.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
33	katalog.ticaret.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
34	www.aksoy-ip.com İnternet Kaynağı	<% 1
35	9lib.net İnternet Kaynağı	<% 1
36	Submitted to University of Wolverhampton Öğrenci Ödevi	<% 1
37	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
38	antalya.denizticaretodasi.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
39	lup.lub.lu.se İnternet Kaynağı	<% 1
40	www.yumpu.com İnternet Kaynağı	<% 1
41	Submitted to Reykjavík University Öğrenci Ödevi	<% 1

42	Cakmakli, Hande Deniz. "Turk Medeni Hukukunda Komisyon sozlesmesi", Marmara Universitesi (Turkey), 2021 Yayın	<% 1
43	tez.sdu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
44	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<% 1
45	core.ac.uk İnternet Kaynağı	<% 1
46	kisi.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
47	www.emlakkursu.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
48	www.mondaq.com İnternet Kaynağı	<% 1
49	ankarabarusu.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
50	pdffox.com İnternet Kaynağı	<% 1
51	Kafadar, Onur. "Rekabetçi Üstünlüğün Sağlanmasında Ürün Tasarımı : Türk Mobilya Sektöründen Bir Uygulama", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1

52	www.ongoren.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
53	Submitted to Istanbul Kultur University Öğrenci Ödevi	<% 1
54	kutuphane.ankarabaros.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
55	www.markaavukat.net İnternet Kaynağı	<% 1
56	Albuz, Nilüfer. "Marka hukukunda geçici hukuki korumalar", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
57	Submitted to Ege University Öğrenci Ödevi	<% 1
58	www.resmigazete.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
59	Elif Ceylan. "Fason üretim anlaşmaları ve rekabet hukuku kapsamında değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
60	cevdetyavuz.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
61	earsiv.cankaya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

- 62 iprgezgini.org
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 63 psikiyatri.org.tr
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 64 Öncü, Özge. "Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 65 Kusoglu, Dilay. "İşletme çalışanlarının Ttk M.55/1-c Kapsamında Müşteri çevresine Yönelik Haksız Rekabet Fiilleri ve Hukuki Sonuçları", Bursa Uludağ University (Turkey), 2021
Yayın <% 1
-
- 66 Lili Mu. "A Case Study on Intellectual Property Protection Mechanisms in Cooperative R&D Enterprises", 2009 International Symposium on Information Engineering and Electronic Commerce, 05/2009
Yayın <% 1
-
- 67 Sert, Mehmet. "Elektronik Belgeler Ve Telif Hakları", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021
Yayın <% 1
-
- 68 acikerisim.uludag.edu.tr
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 69 studylibtr.com

İnternet Kaynağı

<% 1

70

www.hukukmarket.com

İnternet Kaynağı

<% 1

71

www.ito.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

72

Baş, Enes. "İlaç Kreticisinin Cezai Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023

Yayın

<% 1

73

Korkmaz, Yakup. "Tam Zamanında Tedarik Sözleşmesi", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

74

Submitted to Istanbul University

Öğrenci Ödevi

<% 1

75

Kaya, İlknur. "Banka Hukukunda Müşteri Sırrını Saklama Yükümlülüğü (Fransız İsviçre ve Türk Hukukunda)", Anadolu University (Turkey), 2022

Yayın

<% 1

76

abis-files.deu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

77

openaccess.cag.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

78	www.acikogretim.net.tr İnternet Kaynağı	<% 1
79	www.hukukavm.com İnternet Kaynağı	<% 1
80	www.lexpera.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
81	www.seckin.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
82	Akal, Ahmed Selim. "Türk Hukukunda Marka Hakkının Hükümsüzlüğünün Lisans Sözleşmesine Etkisi", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
83	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<% 1
84	www.yeditepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
85	www5.tbmm.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
86	Bayrak, Bahtiyar. "İnsaat sözleşmesi Ve sözleşmedeki Ceza koşulu.", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021 Yayın	<% 1
87	Submitted to George Mason University Öğrenci Ödevi	<% 1

- 88 Kaynak, Özge. "Patent Hukukunda Yenilik Kavramı", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
- 89 Türkmen, Emre. "Adi ortaklıkta çıkma ve çıkarılma", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
- 90 Submitted to Yildirim Beyazıt Üniversitesi
Öğrenci Ödevi <% 1
- 91 academicrepository.khas.edu.tr
İnternet Kaynağı <% 1
- 92 atamdergi.gov.tr
İnternet Kaynağı <% 1
- 93 avrupa.marmara.edu.tr
İnternet Kaynağı <% 1
- 94 yetkin.com.tr
İnternet Kaynağı <% 1
- 95 Çelik, Abdullah. "Fikir ve sanat eserleri üzerindeki çoğaltma ve yayma haklarının ihlali ve ihlalin sonuçları", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
- 96 Siratas, Burcu. "Türk Borçlar Kanunu'na Göre Kira Sözleşmesinin Sona Ermesi.", Ankara <% 1

Universitesi (Turkey), 2024

Yayın

97	Tümerdem, Gamze. "İstisna Sözleşmesinde Götürü Ücret", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
98	usaktso.org İnternet Kaynağı	<% 1
99	Arslan, Abdullah. "Sermaye Piyasası Hukukunda İçerden Öğrenenlerin Ticareti", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
100	Guzel, Simla. "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kobi'lere Yonelik Ar-ge Tesvikleri: Bursa Uygulamasi", Bursa Uludag University (Turkey), 2021 Yayın	<% 1
101	Submitted to Istanbul Medipol Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
102	Submitted to Koc University Öğrenci Ödevi	<% 1
103	acikerisim.kirklareli.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
104	eclss.org İnternet Kaynağı	<% 1

105	hdl.handle.net İnternet Kaynağı	<% 1
106	portal.ubap.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
107	www.gib.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
108	www.hukukfuar.com İnternet Kaynağı	<% 1
109	DinCer, Yasin. "Marka Hukukunda GeCici Hukuki Korumalar", Marmara Universitesi (Turkey), 2022 Yayın	<% 1
110	Inci, Onur. "Yargitay Uygulamasında Muris Muvazaasi", Marmara Universitesi (Turkey), 2020 Yayın	<% 1
111	Sap, Nurcan. "Türkiye'de Uygulanan Sosyal Güvenlik Tesviklerinin Kayit Disi Istihdami Azaltma Üzerindeki Etkisi.", Marmara Universitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
112	Atasoy, Kemal. "Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Kamu Düzeni Gereğesiyle Sınırlandırılması", Anadolu University (Turkey), 2022 Yayın	<% 1

- 113 Bagriacik, Recep. "Gayrimaddi hakların Vergilendirilmesi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021
Yayın <% 1
-
- 114 Hudatlı, Orhan. "Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdünün Sonuçları", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 115 Kutlay, Aysun. "ürün Geliştirme Faaliyetlerinin Yönetiminde Proje Planlama ve Kontrol Tekniklerinin Kullanımı: Eti Gıda A.s.'De Bir Uygulama", Anadolu University (Turkey), 2021
Yayın <% 1
-
- 116 aregem.kulturturizm.gov.tr
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 117 www.medipol.edu.tr
İnternet Kaynağı <% 1
-
- 118 Elmas, Gülsu. "Ticaret şirketlerinde kripto para/varlıkların sermaye olarak konulması.", Bilkent Üniversitesi (Turkey)
Yayın <% 1
-
- 119 Erdoğan, Mehmet Selim. "Gizlilik Sözleşmesi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022
Yayın <% 1
-
- 120 Karaman, Fatma. "Marka Hukukunda Markanın ulkeselliği İlkesi", Marmara <% 1

Universitesi (Turkey), 2021

Yayın

121 Kurt, Mehmet. "Sinema Eserlerinin Telif Haklarının Korunması Ve Alternatif Cozum Onerileri.", Marmara Universitesi (Turkey), 2021

Yayın

<% 1

122 Oytun Canyaş. "chapter 2 Taxation Problem of Copyright Income Obtained From Intellectual Products Created by Artificial Intelligence in Turkish Tax Law", IGI Global, 2025

Yayın

<% 1

123 Yeşilmen, Ebru. "İş Hukukunda İşverenlerin Asıl İşveren Alt İşveren İlişkisinden Kaynaklanan Müteselsil Sorumluluğu", Marmara Universitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

124 acikerisim.iku.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

125 buyukyilmazhukuk.com

İnternet Kaynağı

<% 1

126 bvthukuk.com

İnternet Kaynağı

<% 1

127 dspace.baskent.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

128	gulbenkmusavirlik.com İnternet Kaynağı	<% 1
129	ilkayuyarkaba.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
130	intjournal.ru İnternet Kaynağı	<% 1
131	www.akademikpersonel.org İnternet Kaynağı	<% 1
132	www.avbusrakarademir.com İnternet Kaynağı	<% 1
133	www.palmekitabevi.com İnternet Kaynağı	<% 1
134	www.ubaksymposium.org İnternet Kaynağı	<% 1
135	Akkaş, Seval. "Endüstriyel Tasarımların Hukuki Korunması", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
136	Gurel, Elif Gulduz. "Marka hakkının İnternet ortamında İhlali", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2023 Yayın	<% 1
137	Kardas, Ugur. "Avrupa Birliği'Nde Ve Türkiye'De Ar-Ge Vergi tesvikleri", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021	<% 1

-
- 138 Kaynak, Seda. "Medenî usul hukukunda mütelaâhk dava", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 139 Kesli, Ahmet T.. "Kamu özel sektör işbirliği (PPP) Projelerinin Hukuki Rejimi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021
Yayın <% 1
-
- 140 Richard Binns, Bryan Driscoll. "Intellectual property issues in R&D contracts", Pharmaceutical Science & Technology Today, 1998
Yayın <% 1
-
- 141 Septioğlu, Dilara. "Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Eseri Teslim Borcunda Temerrüdü", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 142 Serkan Kaya, Emrullah Kervankıran, Muhammed Furkan Akıncı. "Resolution of IP disputes in Turkey: emerging trends of mandatory mediation and specialized courts for IP disputes", Journal of Intellectual Property Law and Practice, 2024
Yayın <% 1
-

143	Sümer, Seda Yağmur. "Sağlık Mesleği Mensuplarının Suçu Bildirmemesi Suçu (TCK m.280)", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
144	acikerisim.alanya.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
145	acikerisim.gelisim.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
146	acikerisim.maltepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
147	adb.adalet.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
148	dspace.kocaeli.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
149	etd.lib.metu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
150	gokguzel-ip.com İnternet Kaynağı	<% 1
151	www.avakkas.com İnternet Kaynağı	<% 1
152	www.bilalcelik.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
153	www.gaois.ie İnternet Kaynağı	<% 1

		<% 1
154	www.iskoop.org İnternet Kaynağı	<% 1
155	www.mesterpatent.com İnternet Kaynağı	<% 1
156	www.nobelkitap.com İnternet Kaynağı	<% 1
157	Özen, Okan. "Ticari Sir, Bankacilik Sirri Veya Müşteri Sirri Niteliğindeki Bilgi Veya Belgelerin Açıklanması Suçu", Bilkent Üniversitesi (Turkey), 2023 Yayın	<% 1
158	Bayamlioglu, Ibrahim Emre. "Fikir Ve Sanat Eserleri Hukukunda Teknolojik Koruma", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021 Yayın	<% 1
159	Bintaş, Gül Çiçek Zengin. "Teknolojik ürün geliştirme sürecinde KOBİ'lere sağlanan Ar-Ge, Inovasyon finansman desteklerinin istihdama katkısı: Bursa ili otomotiv sektöründe bir araştırma", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
160	Kacmaz, Mine. "Sinema Eserlerinde İcraci Oyuncu Sözleşmesi.", Marmara Üniversitesi	<% 1

(Turkey), 2021

Yayın

161 Kocar, Serra. "Türk Miras Hukukunda Mirasçıların Birlikte Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2024 <% 1
Yayın

162 Küçükince, Alptekin. "Özel hukuk davalarına etkisi bakımından Türk ticaret kanunu'nda düzenlenen haksız rekabet suçları", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023 <% 1
Yayın

163 Meydancı, Burak. "Yapay zekâ ve ürünlerinin fikri mülkiyet hukukunda korunması", Bursa Uludag University (Turkey), 2023 <% 1
Yayın

164 ORHAN, Ümit. "KİŞİSEL ANTRENÖRLÜK SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ", Turhan Kitapevi Ofset Matbaacılık Tesisleri, 2016. <% 1
Yayın

165 Yapa, Koray. "Sektörlere Özgü Finansal Başarısızlık Öngörü Modeli Önerisi", Anadolu University (Turkey), 2024 <% 1
Yayın

166 auhf.wordpress.com <% 1
İnternet Kaynağı

mollaismailoglu.com

167	İnternet Kaynağı	<% 1
168	Özbal, İrem. "Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinde Ayrı İfa ve Sonuçları", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
169	"Security Rights in Intellectual Property", Springer Science and Business Media LLC, 2020 Yayın	<% 1
170	Akcan, Cansın. "Rekabeti Kısıtlayıcı Anlaşmalardan Doğan Tazminat Sorumluluğu", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
171	Basım, Aybüke. "Seçimlik dava", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Yayın	<% 1
172	Ciftci, Murat. "Tasarımların korunması kavramının ülkemiz endüstri tasarımının gelişimine Etkileri.", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021 Yayın	<% 1
173	Güllü, Çigdem. "Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Eser Sahibinin Haklarının Ceza Hukuku Aracılığıyla Korunması.", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024	<% 1

-
- 174 Karaturp, Nüket Evrim. "Biyoteknolojik Buluşların Korunması", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 175 Kocasoy, Banu Aliye. "Marka Hakkına Saldırıdan Doğan Maddi ve Manevi Zararların Tazmini", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 176 Pakdil Doğan, Zeynep Berre. "Adi Şirketin Tasfiyesi ve Sona Ermesi", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 177 Parlak Börü, Şafak. "Fotoğraf Üzerindeki Haklar", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 178 Pek, Mercan. "Eser Sözleşmesinde Yüklenicinin Borca Aykırılığı", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024
Yayın <% 1
-
- 179 Turan, Hilal Selcen. "Fikir Ve Sanat Eserlerinin Cezai Himayesi", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2021
Yayın <% 1
-
- 180 Uzun-Şenol, Pınar. "Haksız Rekabet İle Rekabetin Korunması Alanları Arasındaki <% 1

Hukuki İlişki", Marmara Üniversitesi (Turkey),
2022

Yayın

181

www.vedatkitapcilik.com

İnternet Kaynağı

<% 1

182

Çalış, Mustafa İsmail. "İki Ortaklı Limited
Şirketlerde Kilitlenme (Pat) Durumu", Dokuz
Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024

Yayın

<% 1

183

Çavuş, Cansu Çakan. "Kurtarma Sözleşmeleri",
Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022

Yayın

<% 1

184

Özbek, Fatma Betül. "Özel hukuk ilişkisi
bağlamında çalışan buluşlarından doğan
hakkın patent ve ticari sır ilişkisi hükümler
çerçevesinde korunması.", Bilkent Üniversitesi
(Turkey)

Yayın

<% 1

Alıntılarını çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Safiye Pınar USLU

Doğum Yeri ve Tarihi:

DERECE	ALAN	ÜNİVERSİTE	YIL
LİSANS	HUKUK	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	2020
YÜKSEK LİSANS	ÖZEL HUKUK	ATILIM ÜNİVERSİTESİ	2025

MESLEK	AVUKAT	2021-...
--------	--------	----------

Yabancı Dil: İngilizce

E-posta:

